

POTOVANJE SKOZI DIGITALNI SVET – SKUPAJ V NOVIH IZZIVIH, NE GLEDE NA IZKUŠNJE

PROGRAM MASTER Napredne digitalne kompetence PAMETNI TELEFON/TABLICA

Gradivo je nastalo v okviru projekta: **POTOVANJE SKOZI DIGITALNI SVET- Skupaj v novih izzivih, ne glede na izkušnje** – Javni razpis za financiranje neformalnih izobraževanj za odrasle na področju digitalnih kompetenc za leti 2024 in 2025 (JR DDK 2024-2025). Gradivo je pripravljeno po učnem načrtu programa MASTER – Napredne digitalne kompetence PAMETNI TELEFON/TABLICA, ki ga sestavljajo 4 programski moduli ter zajema ključne poudarke za izvajalce izbranih vsebin kot tudi prek konkretnih primerov po poglavjih usmerja k možnosti nadgradnji znanja učečih in nadaljnjim korakom v procesu digitalnega opismenjevanja.

© Simbioza Genesis, socialno podjetje

Priročnik je avtorsko delo in last Simbioza Genesis, socialno podjetje. Kopiranje, javno objavlanje in uporaba priročnika brez pisnega dovoljenja je strogo prepovedana.

Projekt sofinancirata Evropska unija in Ministrstvo za digitalno preobrazbo.

Kazalo vsebine

1.	APLIKACIJE	4
2.	OPTIMIZATOR (PAMETNI UPRAVITELJ)	4
2.1.	Čiščenje	5
2.2.	Baterija	6
2.3.	Pregled virusov	7
3.	INTERNET	8
3.1.	Mobilni podatki	9
3.2.	Chrome	10
4.	VARNA UPORABA PAMETNEGA TELEFONA	11
5.	APLIKACIJE	11
5.1.	Predstavitve in prenos aplikacij	13
5.2.	Odstranitev aplikacije	14
5.3.	Posodobitve aplikacij	15
6.	GOOGLE FIT	16
7.	GOOGLE ZEMLJEVIDI	18
7.1.	Zemljevid brez povezave	21
8.	VIBER	23
8.1.	Aktivacija računa Viber	23
8.2.	Namizje aplikacije Viber	25
8.3.	Klicanje in sporočanje	25
9.	YOUTUBE	27
10.	RTV SLO – 4D	29
11.	GMAIL	30
12.	OBLAČNE STORITVE IN VIDEOKONFERENČNA ORODJA	32
13.	ISKANJE TELEFONA	34
14.	FACEBOOK	39
14.1.	Ustvarjanje profila	39
14.2.	Profil / Časovnica	41
14.3.	Nastavitve v Facebooku	43
14.4.	Prijatelji	46
14.5.	Objave na časovnici	47
14.6.	Všečkanje	48
14.7.	Skupine	49
14.8.	Messenger	50
15.	LPP VOZNI RED	51
16.	NAPOVEDNIK	52
17.	PHOTOSCAN: GOOGLE PHOTO	53
18.	SNAPSEED	55

19.	QR & BARCODE READER	57
20.	STOCARD	58
21.	GOOGLE PREVAJALNIK.....	60
22.	ODPIRALNI ČASI	61
23.	GOOGLE FOTO.....	63
23.	E-STORITVE	64
23.1.	E-zdravje: aplikacija zVEM in spletni portal	65
23.2.	Elektronski zdravstveni zapisi in telemedicina.....	79
23.3.	Mobilno zdravje	82
23.4.	Digitalno potrdilo in mobilna identiteta	85
23.5.	E-storitve in digitalno bančništvo.....	87
24.	UČINKOVITO BRKSANJE PO SPLETU	94
24.1.	Avtorske pravice in licence	98
25.	UMETNA INTELIGENCA KOT UPORABEN PRIPOMOČEK	102
25.1.	Primeri umetne inteligence.....	103
25.2.	Prepoznavanje vzorcev in Biomimikrija	104
26.	SPODBUJANJE LOGIČNEGA MIŠLJENJA Z OSNOVAMI PROGRAMIRANJA	106
26.1.	Scratch.....	106
26.2.	Drugi uporabni viri za razvijanje IKT veščin in programiranja	109

1. APLIKACIJE

Da mobilna tehnologija napreduje s svetlobno hitrostjo, ni nič novega. Na svojem telefonu, ki je v resnici že majhen žepni računalnik lahko opravljamo vrsto dejanj, ki so se nam še pred 10 leti zdele nemogoče. Poleg osnovnih funkcij, kot so klicanje, pošiljanje kratkih sporočil in zajemanje fotografij, lahko telefon uporabljamo tudi za druge namene. V zadnjih letih tako razvoj pametnih telefonov, z njimi pa aplikacij eksponentno raste. Če smo se spraševali, kaj ljudje (predvsem mladina) po več ur na dan počnejo na telefonih, so odgovor na vaše vprašanje: uporabljajo aplikacije.

Kaj pa sploh je aplikacija? Ta izraz najdemo že v računalništvu in je ime za program, ki ga razvijejo razvijalci. Ta program nam uporabnikom omogoča določene uporabne lastnosti, ki nam olajšajo določena dejanja. Danes poznamo aplikacije za družbena omrežja, prosti čas, zdravje, fotografijo in še mnogo več. Brez aplikacij uporaba pametnih telefonov ne bi bila niti pol tako zabavna oziroma bi bilo ime pametni telefon brezpomenska. Čeprav imajo včasih pametni telefoni negativen prizvok, ne moramo zanikati, da so nam ti telefoni močno olajšajo življenje in naš vsakdan.

V tem priročniku se bomo poglobljeje spoznali z nekaterimi aplikacijami, za katere morda sploh niste vedeli da obstajajo, mogoče vam bodo pa olajšale vsakdan in se boste čez nekaj časa čudili kako ste sploh lahko preživeli brez njih (malo za šalo, malo zares).

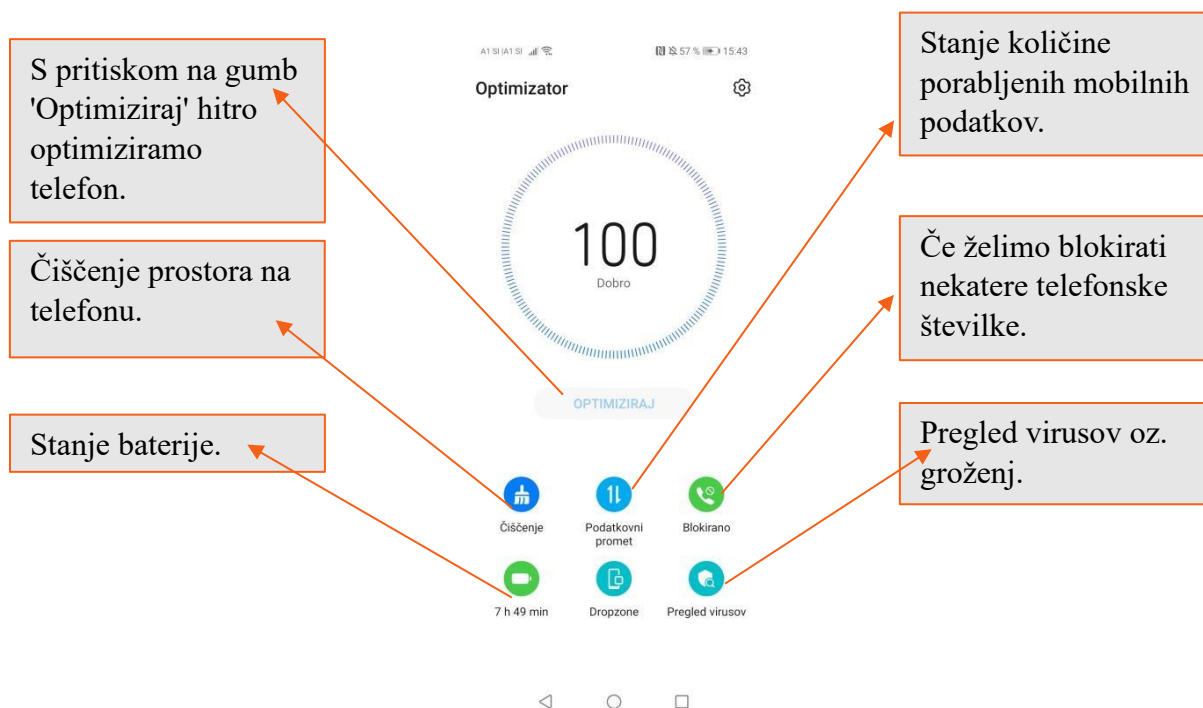
Vsi primeri v priročniku se bodo izvajali na pametnem telefonu Huawei P30 Lite. Ta telefon uporablja sistem Android. Večina telefonov na tržišču uporablja ta sistem in čeprav so možne nekatere razlike, zaradi različnih znamk telefonov, je bistvo sistema isto.

Uporabniki Apple telefonov - iPhonov pa imajo operacijski sistem drugačen od Androida. Ta sistem je iOS in za te uporabnike ta priročnik ni primeren.

2. OPTIMIZATOR (PAMETNI UPRAVITELJ)

Več kot kaj lahko pametne naprave storijo, bolj pomembno je, da zagotovimo, da naša naprava deluje kar se da najboljše in optimizirano. To pomeni, da je pomembno ohranjanje življenjske dobe baterije, upravljanje s shrambo- prostorom, ki ga imamo na pametni napravi in obenem skupna zaščita pred varnostnimi grožnjami. Da vse to lahko upravljamo, nam pomaga uporaba "Optimizatorja" (pri nekaterih telefonih je to Pametni upravitelj).

2.1. Čiščenje

Pametni telefoni so uporabne naprave, vendar imajo eno težavo - prej ali slej jim začne zmanjkovati prostora. Ni pomembno ali ima telefon 16 GB notranjega pomnilnika ali 256 GB pomnilniške kartice. Fotografije, glasba in filmi z vedno višjo kakovostjo preprosto zavzamejo veliko prostora. Kaj storiti? Znotraj pametnega upravitelja se nahaja funkcija "Čiščenje". Znotraj te funkcije lahko preverimo stanje uporabljenega prostora in razpoložljivost prostora. Neuporabljene datoteke in neželene datoteke lahko izbrisemo. Lahko pa tudi odstranimo aplikacije, ki niso več v uporabi.

Tu je pomembno omeniti tudi merske enote za količino računalniških podatkov, ki jih uporabljamo tudi v telefonu. Zasedili bomo KB (kilobajt) – ta količina je skoraj nična in ne zasede prav veliko prostora. Osnovni dokumenti v našem telefonu se merijo s to mersko enoto. Naslednja je MB (megabajt). V MB merimo večino aplikacij in zasede že malo več prostora, sploh če je tri-mestna. V tej merski enoti je tudi velikost slik in večina videoposnetkov. GB (gigabajt) pa je tista enota, v kateri merimo količino polnilnika. Če bomo pozorni in vidimo, da se količina določenih podatkov meri v tej enoti je pametno premisliti ali lahko naredimo kaj, da to količino zmanjšamo.

Stanje prostora v shrambi. Tu pregledamo, koliko prostora nam zavzame posamezna aplikacija.

Aplikacije, ki so naložene na telefonu, ampak jih ne uporabljamo preveč.

Možnost čiščenja posameznih datotek. Spodaj vidimo tudi koliko prostora zasede vsak sklop. Če kliknemo na npr. 'Slike', si izberemo tiste slike, ki jih želimo izbrisati in jih izbrišemo.

Telefon sam priporoči, kaj bi bilo najbolj optimalno počistiti. Lahko takoj kliknemo na 'Počisti', lahko pa s pritiskom na posamezen razdelek pregledamo in izberemo, kaj želimo izbrisati.

Nezaželene datoteke, ki smetijo naš pomnilnik.

Ko smo uporabljali aplikacije, so se ustvarili podatki, ki jih sicer ne rabimo, ampak so kot smeti in jih moramo izbrisati, da se ne nabirajo in smetijo prostora na telefonu.

2.2. Baterija

Znotraj te funkcije lahko preverimo preostalo moč baterije in čas uporabe naprave z nižjo stopnjo baterije. Če vklopimo funkcijo za varčevanje z energijo in zapremo aplikacije, ki prekomerno uporabljajo baterijo, lahko prihranimo več baterije. Preostali čas uporabe prikazuje čas baterije, preden se baterija popolnoma izprazni. Vzdržljivost baterije je odvisna od nastavitve naprave in procesov, ki potekajo v ozadju.

Ko se dotaknemo funkcije "Baterija", se prikaže začetni zaslon. Na začetnem zaslonu lahko preverimo porabo baterije, prikazan bo preostali čas porabe. Na voljo je več različnih načinov varčevanja z baterijo.

Način delovanja: V tem načinu bodo vse nastavitve na našem telefonu optimizirane za največjo možnost delovanja. To pomeni, da se bo raven napolnjenosti prej znižala, telefon pa se bo posledično tudi prej segrel.

Način za varčevanje z energijo: Ta metoda prihrani energijo baterije z omejevanjem zmogljivosti naprave, omejuje pa tudi lokacijske storitve in večino osnovnih podatkov. Prav tako lahko omejimo vse "osnovne podatke", da povečamo življenjsko dobo baterije. S tem ne pošiljamo obvestil in ne sinhroniziramo podatkov vsem aplikacijam, ki temeljijo na omrežni povezavi.

Način ultra varčevanja z energijo: Ta način nam omogoča varčevanje z baterijo tako, da poenostavimo "začetni zaslon" in omejimo število aplikacij, ki jih uporabljamo. V tem načinu

je lahko zaslon izklopljen, izklopijo pa se tudi mobilni podatki, Wi-Fi in Bluetooth (funkcije povezovanja).

S klikom na ikono vklopimo / izklopimo možnosti. Po tem moramo še enkrat potrditi 'Omogoči', da se funkcija vklopi.

Možnost, kako ročno optimizirati baterijo.

Katere dejavnosti porabijo koliko baterije in podrobnosti porabe energije.

2.3.Pregled virusov

Tu pregledate če je vaš telefon varen. Naprava sicer samodejno poišče napravo in odstrani viruse. Če vaša naprava zazna grožnjo, vas bo o tem obvestila. Sicer pa je napisano, da je vaša naprava varna.

← Pregled virusov

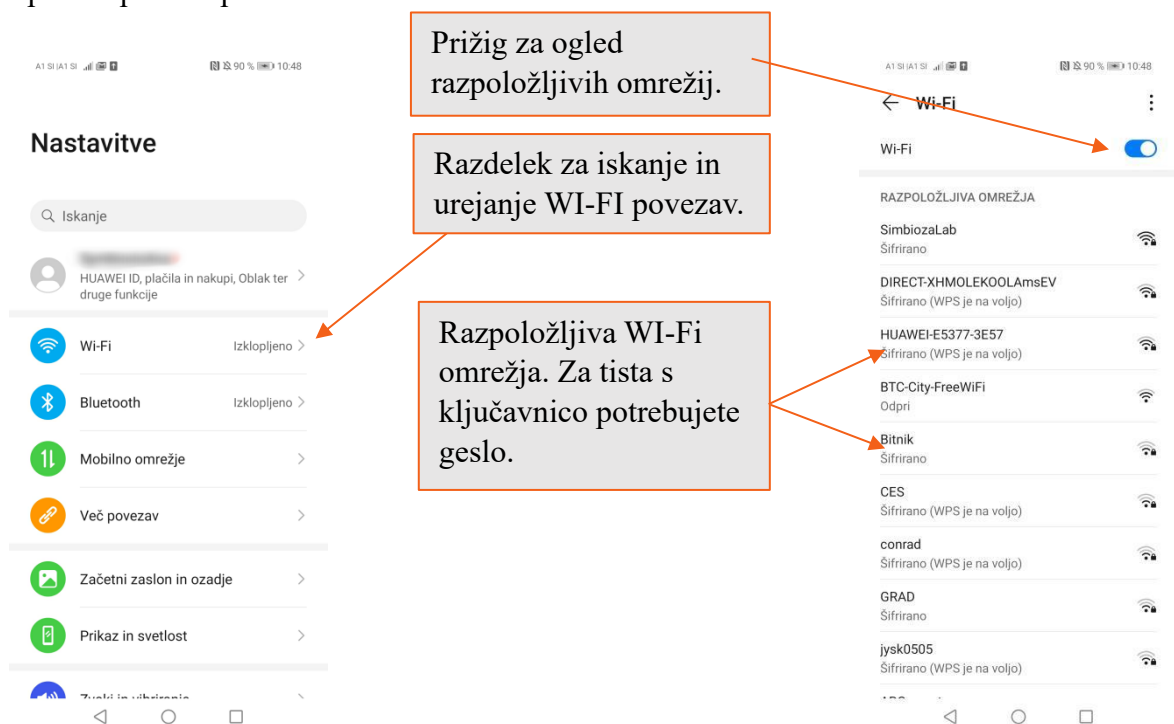
Vaša naprava je varna

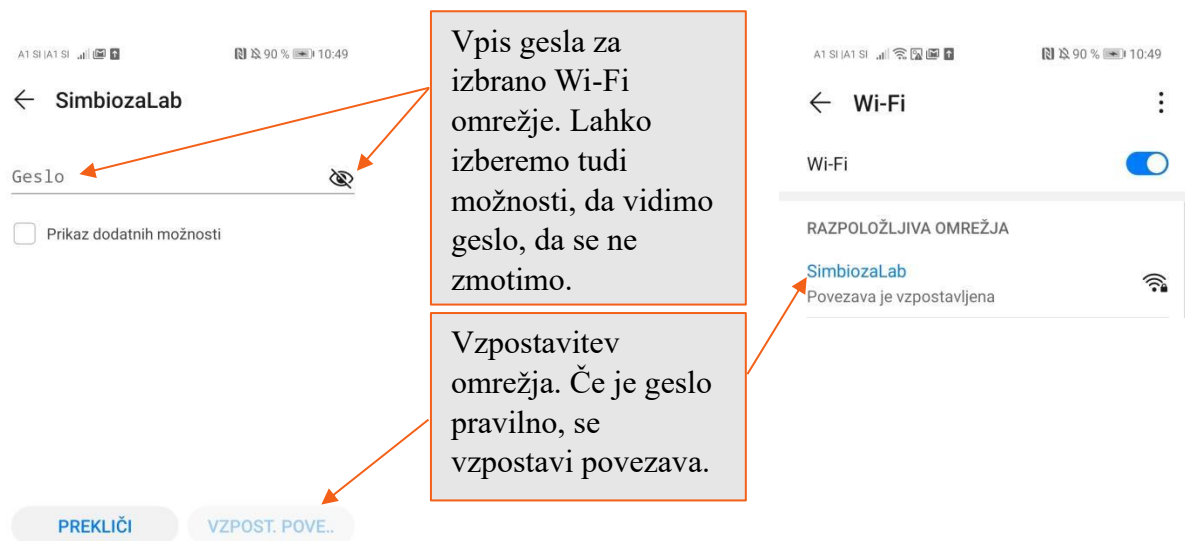
Naprava samodejno poišče in odstrani viruse. Če bo naprava zaznala grožnjo, vas bo o tem obvestila.

3. INTERNET

Pametni telefon vam omogoča dostop do celotnega spleta in posledično do prenosa aplikacij. Lahko se povežete s pomočjo mobilnih podatkov ali Wi-Fija. Če želimo upravljati z mobilnimi podatki ali Wi-Fijem, moramo na nastavitvah (zobato kolo) odpreti razdelek "Nastavitve brezžičnih povezav in omrežij".

Wi-Fi: To je brezžično omrežje, s katerim se povezujete, ki vam omogoča povezavo do interneta. Wi-Fi povezavo doma dobimo prek telefonskega ponudnika, ki si ga izberemo in je lahko vključen v izbran paket telefonije in televizije, lahko pa se naročimo izključno na internetno povezavo. Prek Wi-Fija se lahko na internet poleg telefona povežete z še z računalnikom, tablico in drugimi prenosnimi napravami. Ponavadi je Wi-Fi omrežje zavarovano z geslom, da se lahko nanj povežejo le osebe, jim je bilo zaupano geslo. V nekaterih lokalih ali trgovinah bomo mogli tako vprašati, kakšno je Wi-Fi geslo. Nekje pa je Wi-Fi brez gesla, ampak si je pametno zapomniti, da se lahko na to omrežje poveže vsak, zato morda to omrežje ni najbolj varno. Za povezavo v meniju poiščete ikono imenovano Wi-Fi. Če se ne nahaja direktno v meniju, se ponavadi nahaja pod mapo Nastavitve → Brezžično omrežje in omrežja. Izberemo izbirno polje Wi-Fi in tako vključimo Wi-Fi. Nato izberemo Nastavitve Wi-Fi, da se izpišejo imena vseh zaznanih Wi-Fi omrežij. V naslednjem koraku potrdimo izbrano omrežje in se povežemo z njim. Če izberemo odprto omrežje, bomo povezani avtomatično, če pa izberemo varovano omrežje, moram vnesti še varnostno kodo in potem potrditi povezavo s tipko Vzpostavi povezavo.

3.1. Mobilni podatki

To je funkcija, ki je potrebna, da do interneta dostopamo brez Wi-Fi povezave. Mobilni podatki so vezani na vašo telefonsko številko in posledično na paket, ki ga imate zakupljenega pri vašem ponudniku. To pomeni, da imate na voljo določeno količino podatkov, ki jo lahko porabite z brskanjem po spletu. Po internetu lahko brskate isto kot bi z Wi-Fi povezavo, edina razlika pa je, da je brskanje z Wi-Fi povezavo neomejena, pri mobilnih podatkih pa morate paziti, da ne presežete količine zakupljenih podatkov in si tako ne povzročite dodatnih stroškov. Mobilne podatke najdete v nastavitvah Mobilno omrežje. Tu lahko s klikom na Podatkovni promet vidite koliko mobilnih podatkov ste že porabili in opcijo vključite oz. izključite s klikom na Mobilni podatki. Če vaš mobilni paket dopušča, lahko do spleta dostopate tudi na poti in brez Wi-Fi povezave. Pomembno je, da se pozanimate koliko podatkov lahko prenašate, da se vam ne zračunavajo dodatni stroški. Sicer pa lahko s prenosnimi podatki brskate po spletu in uporabljate aplikacije, kjer je potrebna spletna povezava. Mobilni podatki so tudi ključ do prejemanja MMS sporočil.

Torej, Wi-Fi je brezžična povezava z internetom, ki nam omogoča brskanje po spletu. Za večino Wi-Fi povezav potrebujemo geslo, uporabljamo pa ga lahko neomejeno. Za razliko od njega pa so tukaj mobilni podatki, ki jih uporabljamo, ko Wi-Fi povezava ni na voljo. Večinoma je prenos podatkov omejen, od našega paketa oziroma od količine zakupljenih podatkov pa je odvisno, koliko časa lahko brskamo po internetu. Razlika je, če uporabljamo samo Gmail račun, ki porabi minimalno mobilnih podatkov ali pa gledamo multimedijske vsebine, kjer je poraba veliko večja. Ne glede na to ali uporabljamo Wi-Fi ali pa mobilne podatke, pri načinu brskanja po spletu pa ni razlik.

3.2.Chrome

Chrome je najpogostejši brskalnik na pametnih telefonih. Večinoma je na telefonu že prednaložen in pripravljen na uporabo. Na začetni strani brskalnika Chrome je naložen Google iskalnik, s katerim lahko začnemo brskati po spletu. Iskano geslo lahko vpišemo v URL vrstico ali pa v iskalno polje iskalnika, stisnemo enter in izpišejo se nam iskani rezultati.

The diagram illustrates the Chrome browser interface on a smartphone, with various components labeled in Slovenian:

- Vrstica z URL naslovom.** (Address bar)
- Odpri zavihki.** (Open tabs)
- Vrnitev na domačo stran.** (Home button)
- Več možnosti.** (More options menu)
- Iskalno polje.** (Search bar)
- Iskalni predlogi. Če je kateri od njih naše iskalno geslo, lahko kliknemo nanj.** (Search suggestions)
- Iskalna vrstica iskalnika.** (Search bar)
- Enter za začetek iskanja.** (Enter key)
- Če želimo iskati po spletu brez beleženja zgodovine.** (Search without history)
- Spletne strani, ki smo jih shranili. Shranimo jih s klikom na zvezdico.** (Bookmarks)
- Iskalno geslo.** (Search password)
- Zgodovina našega iskanja po spletu.** (Search history)
- Zgodovina prenosov.** (Download history)
- Seznam zadetkov. Tisti na prvi strani so najprimernejši za naše iskanje.** (Search results)

4. VARNA UPORABA PAMETNEGA TELEFONA

Varno hranite kodo PIN in PUK: PUK je varnostna koda, ki odklene SIM kartico v primeru trikratnega napačnega vnosa PIN kode. Dobite jo ob nakupu SIM kartice.

Bodite previdni pri uporabi pametnega telefona v obmejnih območjih, saj lahko le-ta preskoči na tujega operaterja, kar lahko povzroči dodatne stroške. Svetujemo, da v nastavitvah nastavite izbiro operaterja na "ročno" in vedno izberete slovenskega operaterja.

Preden se naročite na določeno vsebino, kadar sodelujete na primer v nagradnih igrah ali se vpišete v klube, se pozanimajte, na kaj se prijavljate, koliko bo to stalo in kako se je mogoče od storitve odjaviti.

Čeprav je lahko prenos podatkov skoraj brezplačen, ima po navadi vsebina svojo ceno. Vedno preberite droben tisk.

Nikoli ne odgovarjajte na zlonamerna SMS/MMS sporočila ali klice iz neznanne številke (lažne številke iz tujine).

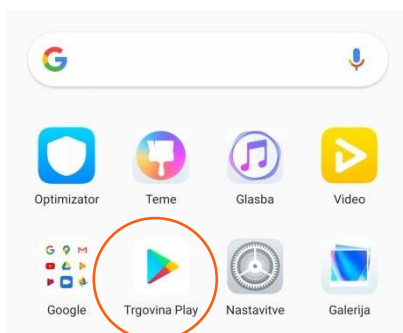
Ne nameščajte aplikacij neznanega izvora, saj lahko predstavljajo vir okužbe.

Med potovanjem v tujini priporočamo, da izključite možnost prenosa podatkov, saj lahko prenos podatkov (ene pesmi, filma in podobno) stane tudi več deset evrov.

Večkrat povežite pametni telefon z računalnikom in prenesite pomembne podatke (imenik, slike...), da v primeru kraje, ne boste ostali brez vseh kontaktnih števil.

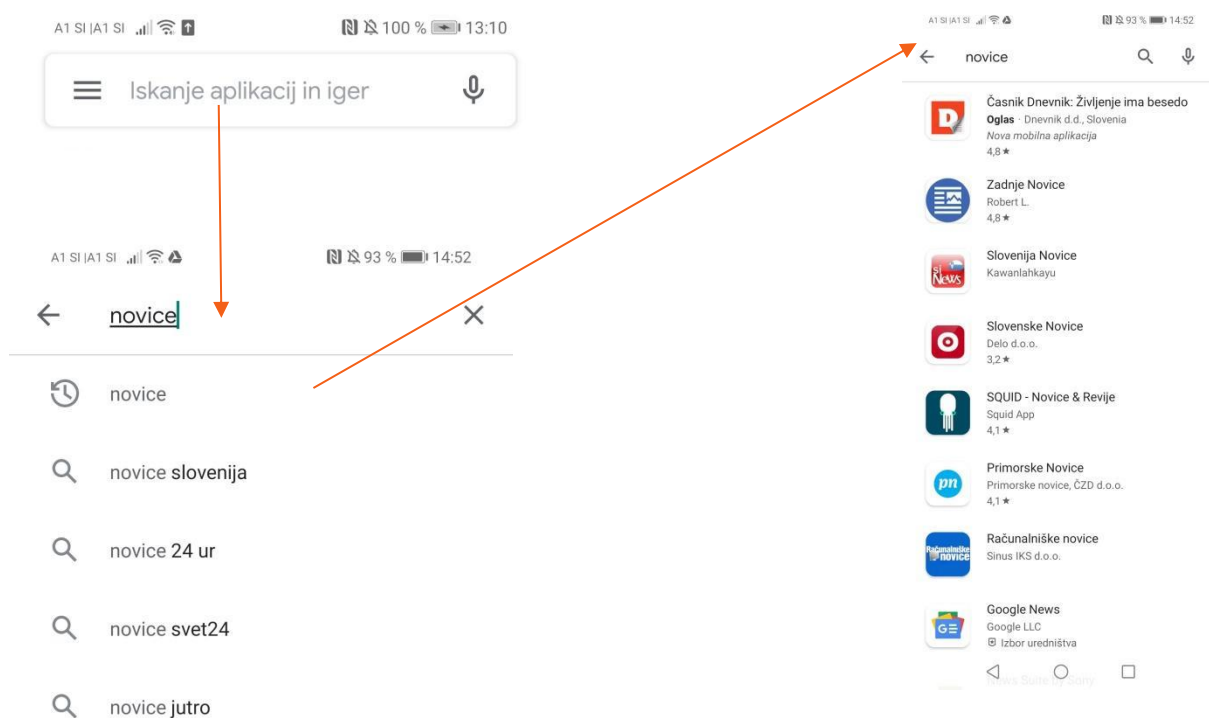
5. APLIKACIJE

Vsak telefon je opremljen s knjižnico različnih programov, t.i. aplikacij, ki nam lahko olajšajo vsakodnevna opravila oz. krajšajo dolge popoldneve. Ta knjižnica na Android pametnih telefonih se imenuje Trgovina Play. Za njeno uporabo potrebujemo dostop do interneta.

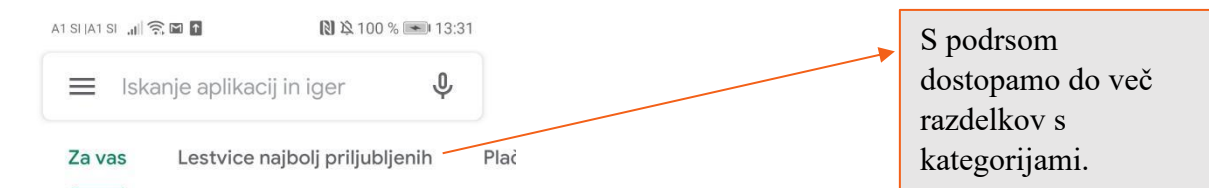
Če želimo uporabljati Trgovino Play, se moramo najprej registrirati. Za registracijo potrebujemo elektronski naslov. Potem pa kliknemo na tri črtice in pri Prenosu aplikacij prek omrežja izberemo tisto, ki nam odgovarja. Priporočljiv je prenos le preko Wi-Fi povezave, saj tako zagotovo ne boste preseгли količine zakupljenih podatkov prenosa.

Trgovina Play deluje podobno kot iskalnik Google. Na vrhu se nahaja polje v katerega lahko vnesemo poljubno besedo za iskanje po aplikacijah. Npr. za aplikacije z novicami v polje vpišemo besedo »novice«.

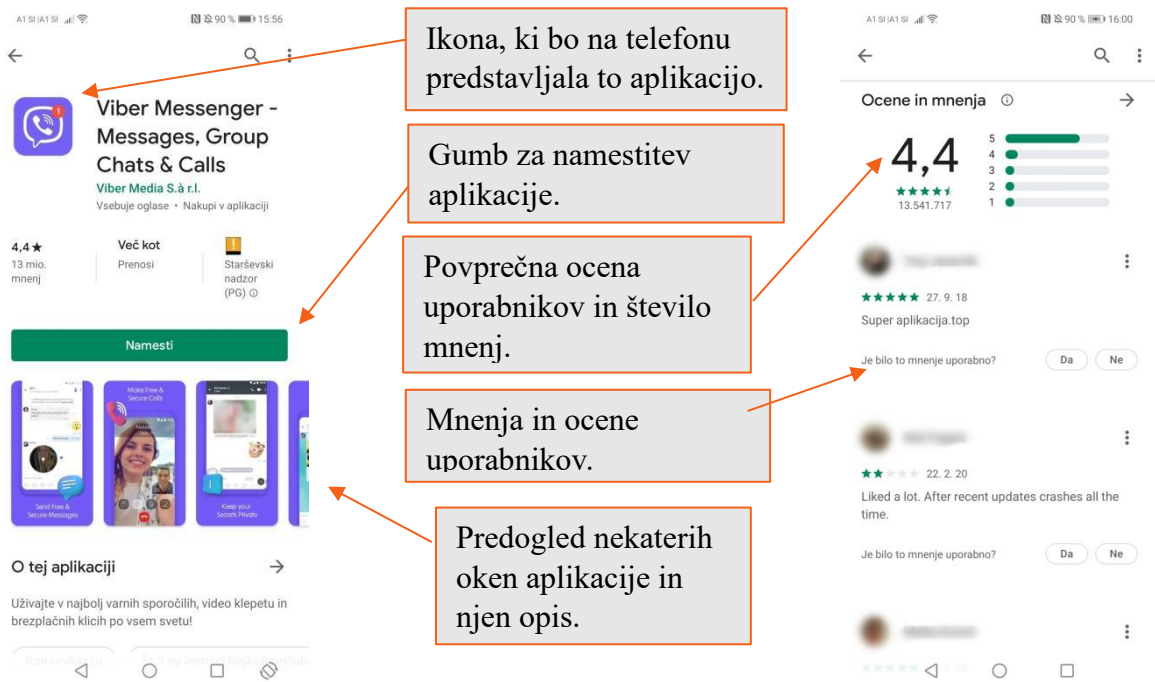
Večina aplikacij je brezplačnih, zato ne skrbite, z namestitvijo ne boste nehote izgubili denarja. Za nakup plačljivih aplikacij, filmov in glasbe je potrebno v Trgovino Play vnesti podatke kreditne kartice, če le to imamo.

Na začetni strani so poleg iskalnika še predlogi za aplikacije, ki bi nam bile glede na prejšnje prenešene aplikacije všeč. Če pa ne vemo točno katero aplikacijo bi prenesli, je pa pod iskalnikom drsalnik, kjer lahko izberemo določene kategorije po katerih želimo brskati.

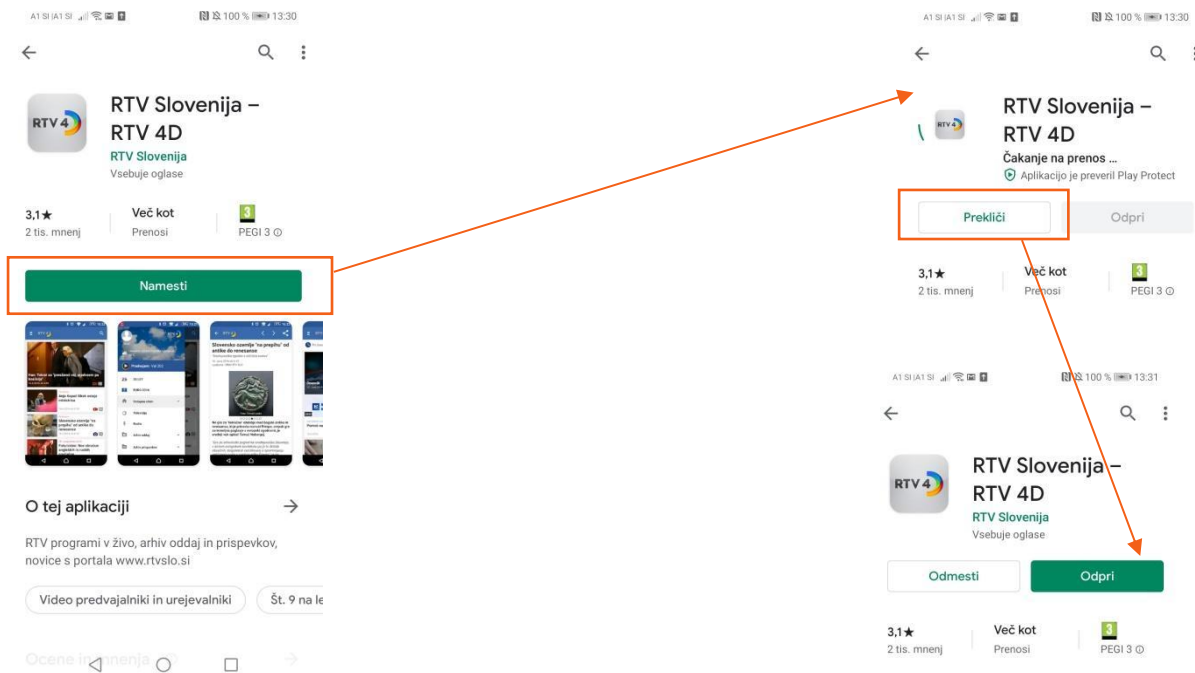

5.1. Predstavitev in prenos aplikacij

Ko kliknemo na željeno aplikacijo, se odpre okno s podrobnostmi o aplikaciji. To predstavitev aplikacije je pametno pregledati, preden jo naložimo na svoj telefon. Su se nahajajo pomembni podatki o aplikaciji, kot je njena velikost, popularnost, ocena in opis. Večina aplikacij ima tudi predogled nekaj strani, da si lažje predstavljamo, kako bo aplikacija izgledala, ko jo namestimo. Na koncu pa so še komentarji ostalih uporabnikov in pa predlogi podobnih aplikacij.

Vsako aplikacijo, ki nas je prepričala, moramo pred uporabo namestiti na telefon s klikom na "Namesti" ("Install"), ki je pojavi pod imenom aplikacije. Če smo si premislili in željene aplikacije vseeno ne želimo prenesti, pritisnemo "Prekliči" ("Cancel"). Za tiste, za katere smo se odločili, se lahko pred dokončno namestitvijo prikaže seznam dovoljenj dostopa, ki nam prikaže v katera področja naše naprave bo aplikacija dostopala, da bo aplikacija delovala pravilno in pritisnemo na "V redu" ("OK"). Program nas nato popelje nazaj na stran aplikacije, medtem ko se aplikacija v ozadju prenaša na naš telefon. Aplikacija je pripravljena na uporabo brž, ko na strani vidimo "Odpri" ("Open") na vrhu zaslona.

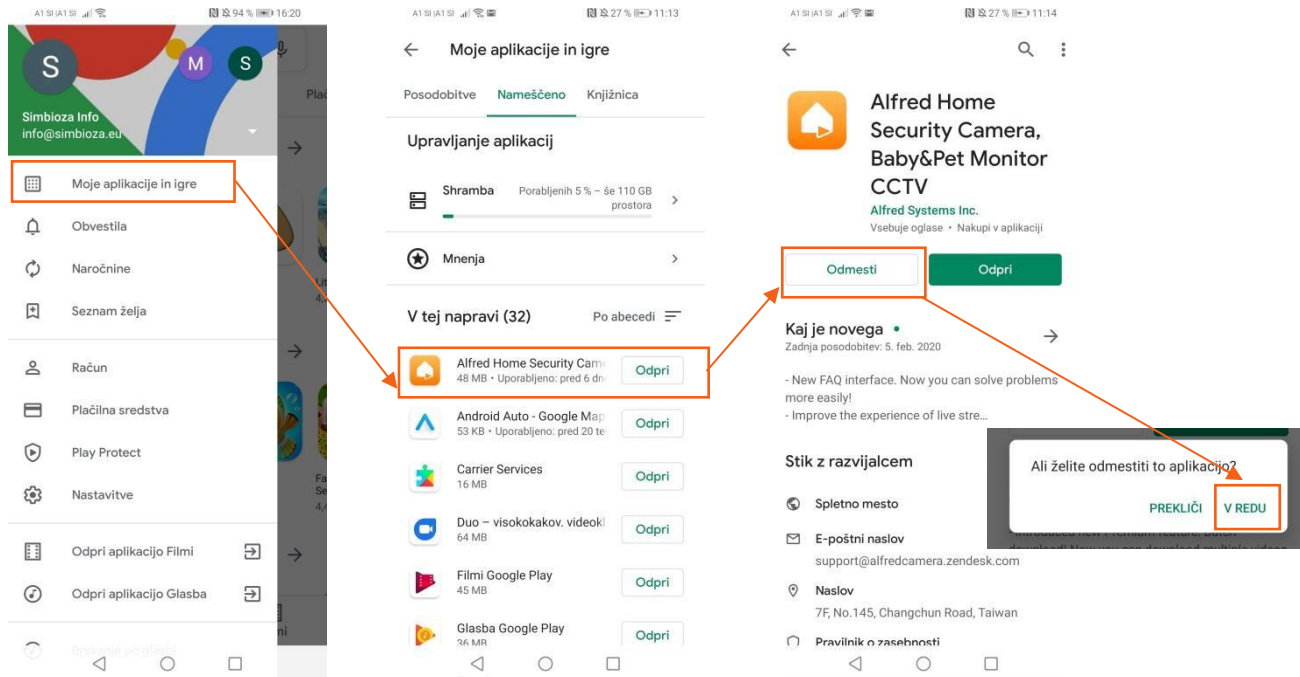
Nove aplikacije lahko poiščemo v meniju aplikacij, kjer so zbrane vse aplikacije, ki jih imamo naložene na telefonu.

5.2. Odstranitev aplikacije

V kolikor aplikacije ne potrebujemo več, oziroma bi radi sprostili nekaj pomnilnika na našem telefonu, jo seveda lahko tudi odstranimo.

Za začetek, na telefonu izberemo ikono **Trgovina Play**. Z dotikom na simbol s tremi črticami, se nam iz leve strani prikaže nov meni z dodatnimi možnostmi. Izberemo **Moje aplikacije in igre**.

Če želimo odstraniti aplikacijo izberemo "Nameščeno", nato se dotaknemo imena aplikacije, ki jo želimo odstraniti. Odpre se nam novo okno s podrobnostmi o aplikaciji, ki je zelo podobno tistemu pri poteku nameščanja in tam pritisnemo na "Odmesti". Še enkrat potrdimo, da želimo aplikacijo odnesti in aplikacije ni več na našem telefonu.

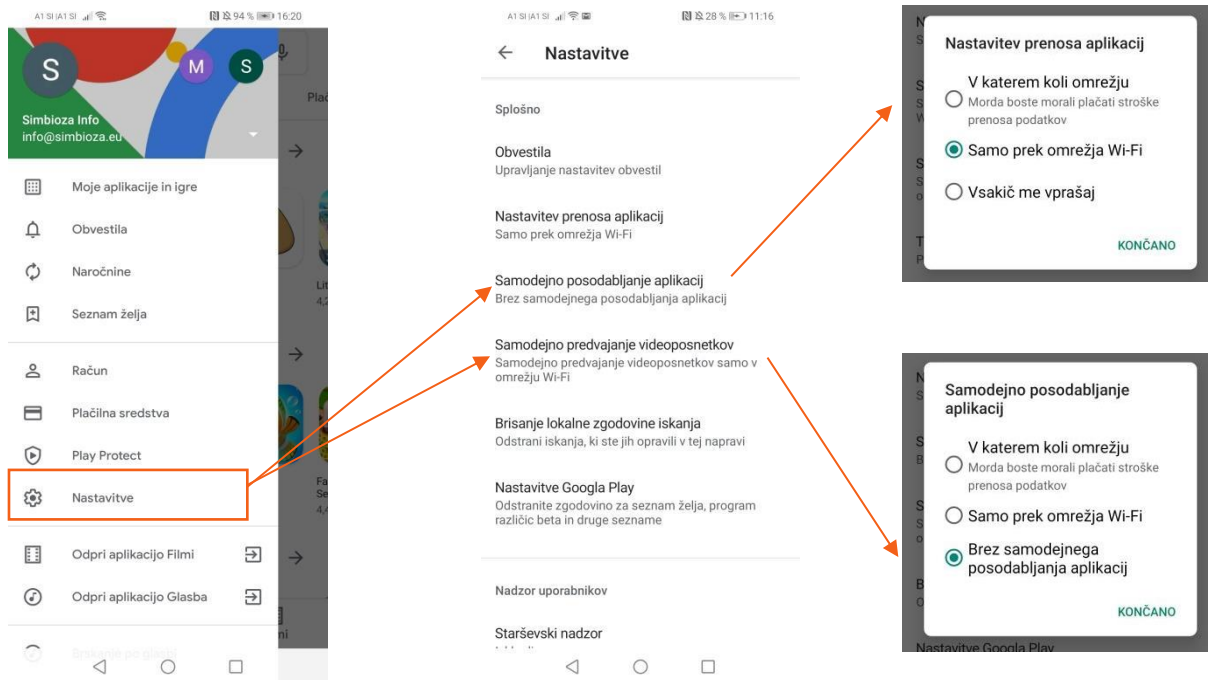
Z dotikom na "Knjižnico" lahko preverimo, katere aplikacije smo odstranili oziroma jih imamo na drugih napravah sinhroniziranih z našim računom.

Telefon potrebuje nekaj trenutkov, da aplikacijo odstrani iz pomnilnika, ko je potek odstranjevanja končan, se v istem trenutku pokaže gumb, da je aplikacija ponovno na voljo za namestitve.

5.3. Posodobitve aplikacij

V Trgovini Play ob strani kliknemo na tri črtice in tam odpremo nastavitve. Tu je več možnosti za posodobitve aplikacij.

Tu imamo možnost, da se aplikacije posodablja samodejno, ali pa jih ročno posodobimo, ko želimo. Kakor koli se odločimo je pametno da to delamo z Wi-Fi omrežjem. Dobra stvar samodejnih posodobitev je ta, da so aplikacije vedno posodobljene, slaba pa ta, da se baterija sprti porablja in se posledično tudi hitreje sprazni ali pa se aplikacije prenašajo ob neprimernem času. Pri ročnih posodobitvah pa se zna zgoditi, da kdaj pozabimo posodobiti aplikacije in so zaradi tega lahko počasnejše oz. ne bodo več delovale pravilno.

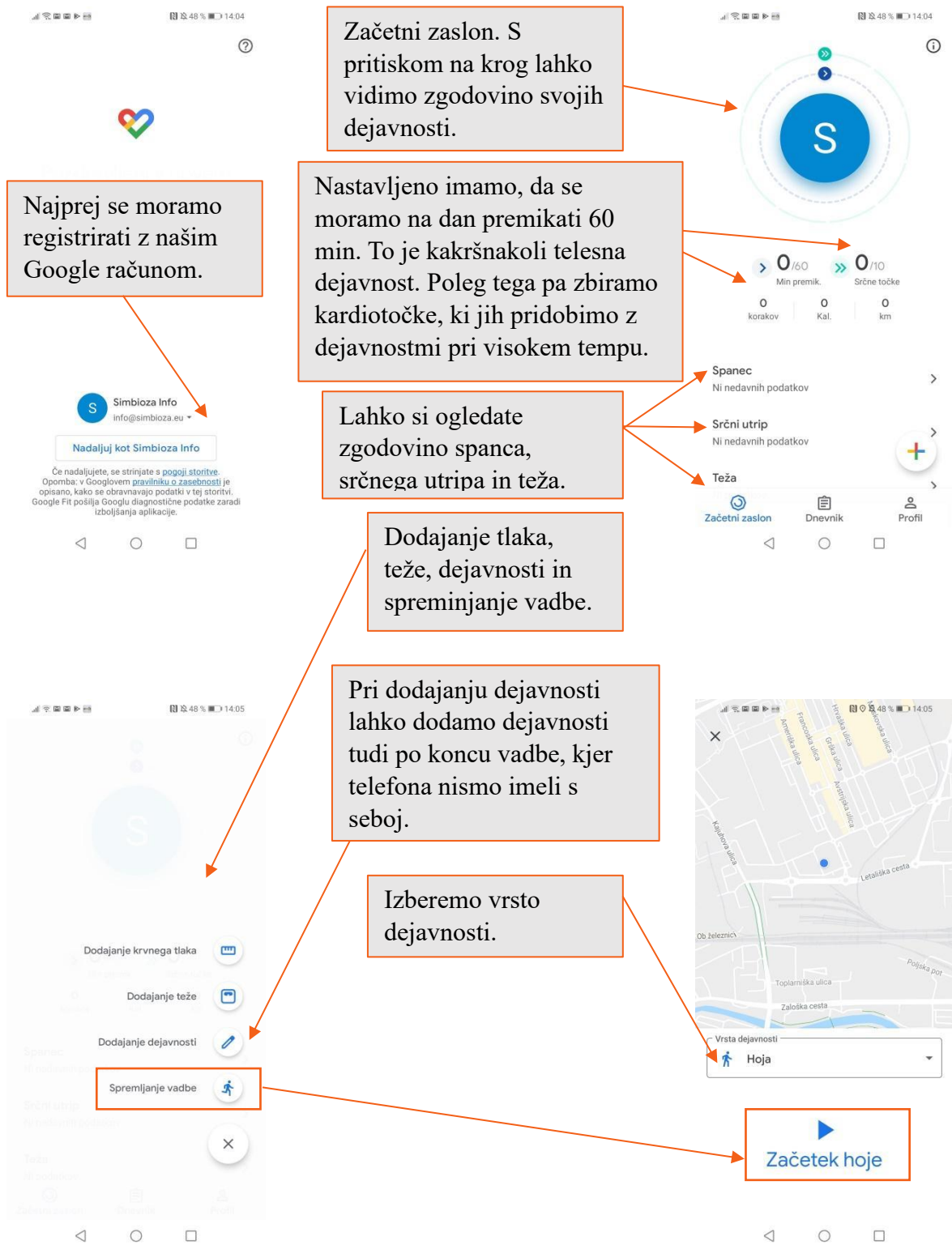

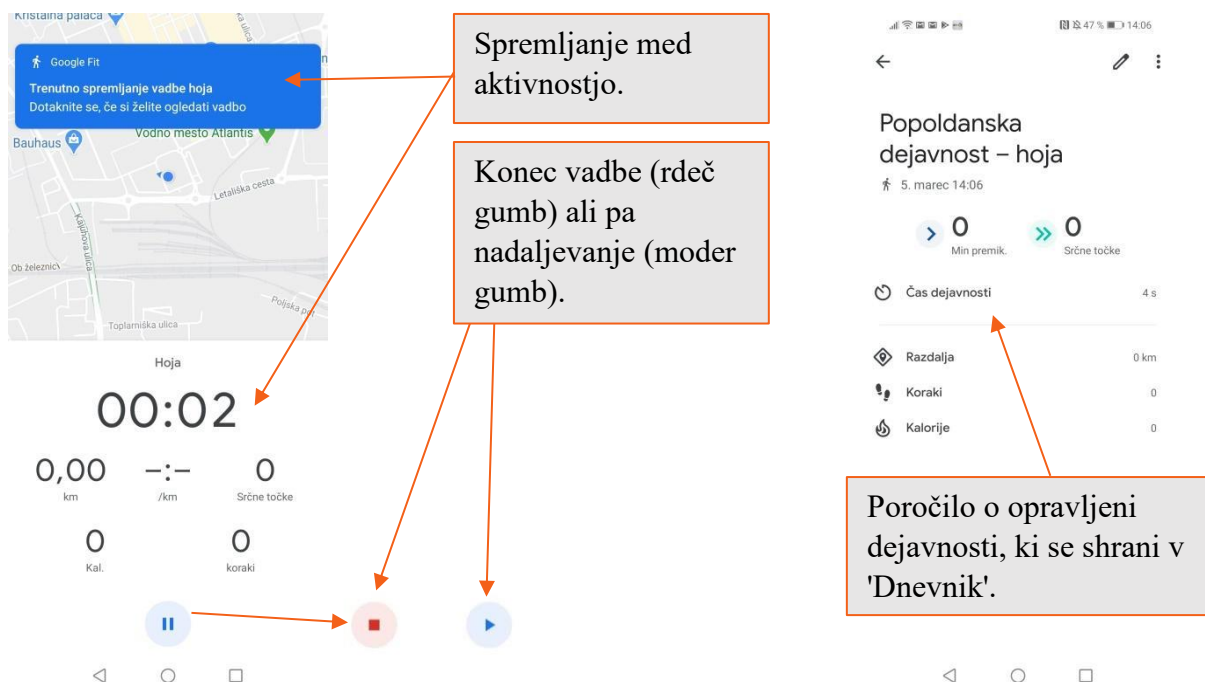
Če se odločimo za ročno posodabljanje aplikacij delajmo to takrat, ko ne bomo uporabljali telefona, da bo postopek hitrejši. V razdelku s tremi črticami kliknemo Moje aplikacije in igre. Pri razdelku "Posodobitve" bodo na seznamu vse aplikacije, ki potrebujejo posodobitve. Lahko kliknemo na gumb "Posodobi vse", ali pa izberemo samo tiste izbrane in jih s klikom na gumb "Posodobi" posodobimo. Ko ne bo več aplikacij za posodobitev, bo seznam prazen.

6. GOOGLE FIT

Težko je vedeti, koliko ali kakšno aktivnost potrebujemo, da ostanemo zdravi. Ko gre za naše zdravje, je pomembno, da se čim več gibamo. Zaslužimo si premikajoče minute za vse naše dejavnosti in bodimo motivirani, da bomo že čez dan naredili majhne, bolj zdrave spremembe, na primer po stopnicah namesto dvigala ali druženje s prijateljem na sprehodu namesto na kavi. Google Fit nam bo pomagal spremljati vadbe preko telefona, cilje, naše gibanje, pridobiti vadbo in se povezati povežati z našimi najljubšimi aplikacijami in napravami. Če aplikacije še nimamo naložene na telefonu, si jo lahko naložimo iz Trgovine Play - aplikacija "Google Fit".

7. GOOGLE ZEMLJEVIDI

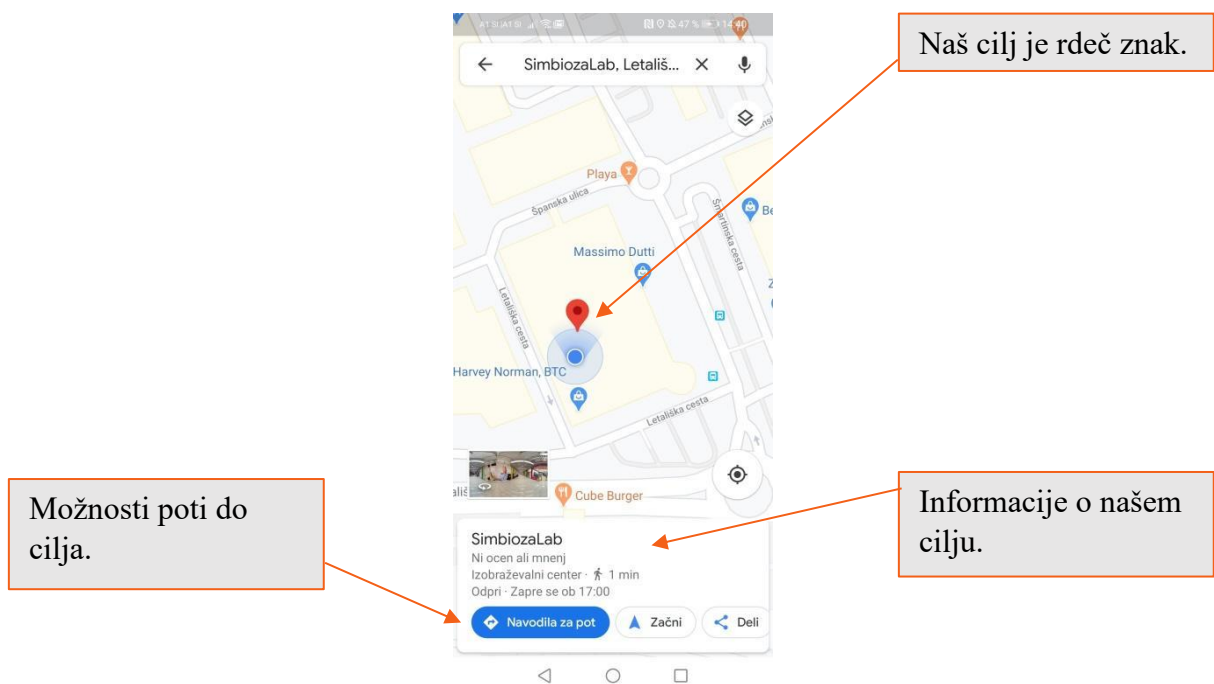
Ena najuporabnejših aplikacij je najverjetneje Google Zemljevid. V vseh novejših Android telefonih je aplikacija že pred-naložena na vaš telefon. Najdemo jo pod mapo Google na namizju ali med zbirko vseh aplikacij. Aplikacija nam pomaga pri načrtovanju poti, bodisi peš, bodisi z avtomobilom. Vsem uporabnikom avtobusov pa priskoči na pomoč s prikazom javnega potniškega prometa. Da aplikacija deluje kar se da pravilno in natančno, je priporočljivo, da imamo med uporabo prižgano "Lokacijo", ki jo lahko prižgete v plošči z obvestili.

Kliknemo na ikono Google Zemljevidi, kjer se odpre prva stran aplikacije. Na njej je iskalno polje za iskanje lokacij, ikone za najpopularnejše lokacije (kavarne, bencinske črpalke, bankomati itd.) ter ikoni za navigacijo ter uporabo javnega prevoza.

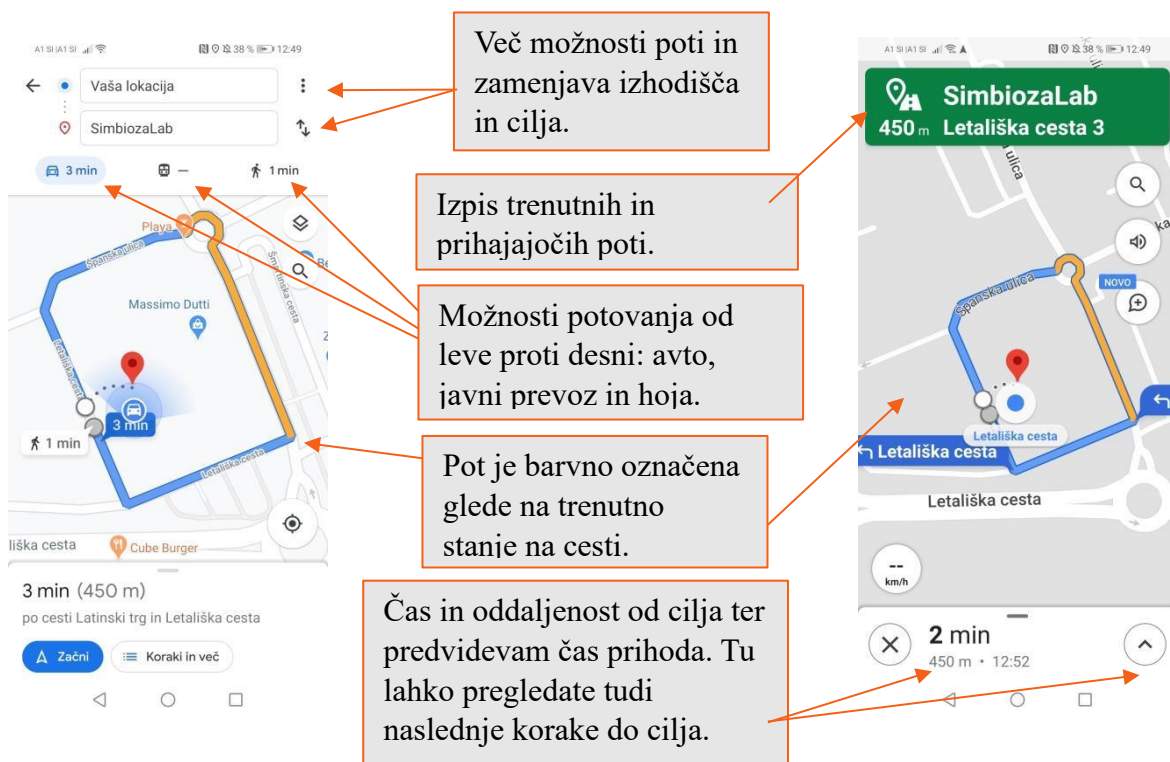

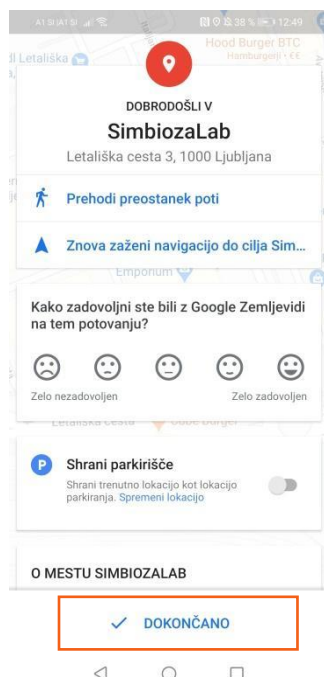
Če želimo načrtovati novo pot v iskalno polje vpišemo željeno destinacijo. Google Zemljevid izriše lokacijo destinacije in približen potovalni čas. Kliknemo ikono »Navodila za pot«.

Odprejo se predogledi poti. Če so na voljo različne poti, bodo le te označene s sivo barvo. S klikom na sivo črto lahko zamenjamo izbrano pot. Ko smo srečni z izbiro, pritisnemo gumb "Začni".

Google Maps nas nato vodi do izbrane destinacije. Ko prispete na cilj, vam bo zemljevid to sporočili, vi pa kliknete na ikono »Dokončano«.

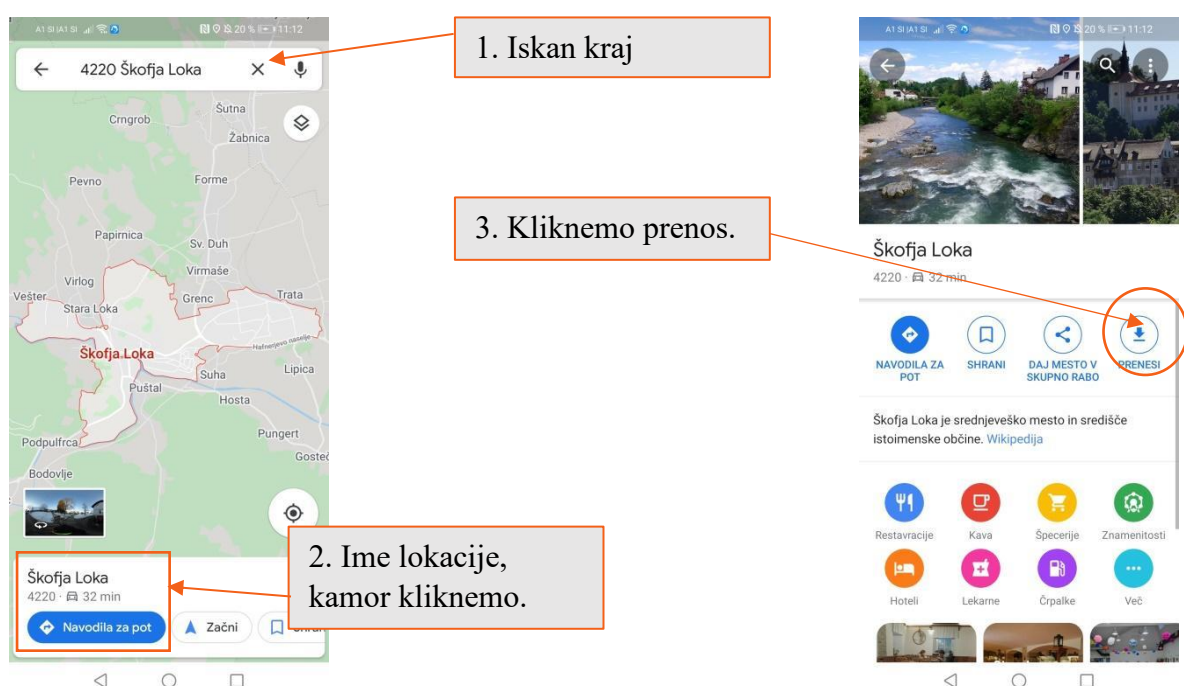

7.1. Zemljevid brez povezave

Če se odpravimo v neznano, kjer je internet počasen, mobilni podatki so dragi ali ne moremo vzpostaviti povezave s spletom, lahko območje iz Google Zemljevidov shranimo v telefon in ga uporabljamo, ko nismo povezani.

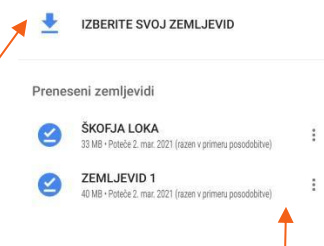
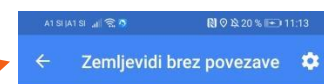
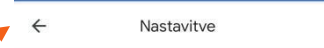
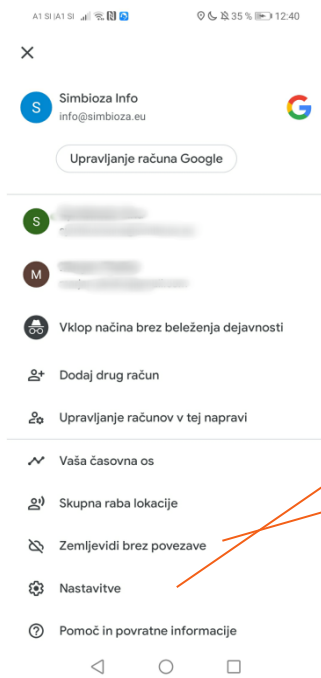
Zemljevide lahko shranimo v svoji napravi (ali na spominsko (SD) kartico). Prenos zemljevidov brez povezave v nekaterih regijah ni na voljo zaradi pogodbenih omejitev, jezikovne podpore, formatov naslovov ali drugih razlogov.

Najprej poiščemo območje, ki ga želimo prenesti in spodaj kliknemo na ime kraja. Nato pa kliknemo prenos in zemljevid se začne prenašati.

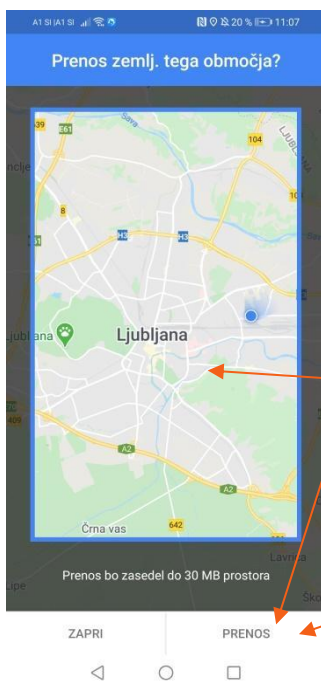

Ko naložimo območje, uporabimo aplikacijo Google Zemljevidi tako, kot bi običajno dobili navodila in si ogledali poti, uporabljali navigacijo ter iskali lokacije. Če je naša internetna povezava počasna ali odsotna, bo aplikacija samodejno za navodila uporabila naše zemljevide brez povezave (v kolikor je ta kraj naložen).

Navodila za vožnjo lahko dobimo brez povezave, ne pa tudi poti za lokalni prevoz, kolesarjenje ali hojo. V navodilih za vožnjo ne bomo imeli informacij o prometu, nadomestnih poteh ali smernih pasov. Da podaljšamo življenjsko dobo baterije, lahko uporabljamo samo način "Samo Wi-Fi". V tem načinu Google, ko nismo povezani z Wi-Fi, uporablja le podatke iz naloženih zemljevidov brez povezave. Preden uporabimo ta način, moramo prenesti zemljevide za delovanje brez povezave. Če želimo vklopiti ta način v aplikaciji kliknemo na dodatne nastavitve, tam najdemo "Nastavitve" in kliknemo na vklop načina "Samo Wi-Fi". To možnost lahko vedno omogočimo ali onemogočimo.

Naloženi zemljevidi, ki jih lahko uporabljamo.

Izberite poljuben zemljevid in ga prenesite.

Z dvema prstoma povečamo ali pa pomanjšamo kako velik zemljevid želimo prenesti.

Prenos izbranega zemljevida.

8. VIBER

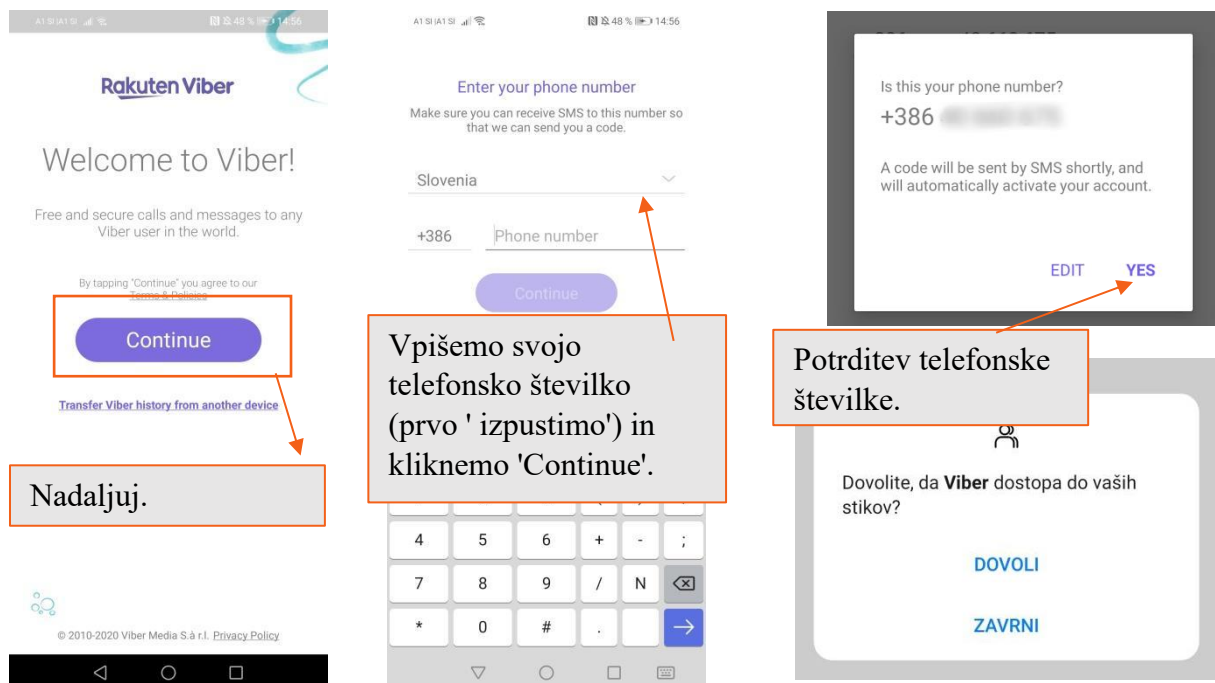
Viber aplikacija se uporablja za pošiljanje sporočil, videov, slik ter klicanje. Uporabnikom omogoča takojšnje pošiljanje podatkov ter sporočanje. Viber ponuja uporabo skupinskih klepetov, videokonferenčnih klicev ter pošiljanje individualnih sporočil. Klicanje in pošiljanje sporočil sta med uporabniki Vibra brezplačna, a za delovanje potrebujeta povezavo do interneta, ki jo omogočimo s povezavo na brezžični internet Wi-Fi ali z uporabo zakupljenih mobilnih podatkov pri operaterju.

8.1. Aktivacija računa Viber

Pred uporabo je potrebno aplikacijo Viber¹ aktivirati. Najprej aplikacijo Viber prenesemo neposredno na telefon, tablico ali na računalnik s pomočjo trgovine Google Play (v našem primeru bo to telefon).

Identiteta, ki jo bomo uporabljali v Vibru je naša telefonska številka, ki jo vpišemo pred prijavo v Viber. Po vpisani številki v aplikacijo Viber se nam pojavi okence, kjer nas Viber vpraša za potrditev naše številke, kar storimo s klikom na "Yes". Viber nas vpraša po dovoljenju dostopa do naših stikov in dnevnika klicev, ki ga poljubno sprejmemo ali pa zavrnemo. Če sprejmemo, Viber v svoj imenik doda vse stike in nam pokaže kdo od njih že uporablja viber.

¹ Viber je zaenkrat samo v angleškem jeziku, vendar je uporaba preprosta tudi, če angleško ne razumemo popolno.

Za potrditev Viber računa lahko uporabimo kodo, ki nam jo pošljejo preko SMS-a ali z avtomatsko avtorizacijo, tako, da sprejmemo klic s centrale Viber. Račun se potem sam aktivira, brez da bi se pogovarjali z operaterjem.

Če ugotovimo, da smo vpisali napačno številko, se tu vrnemo nazaj.

Ponovno pošlji SMS.

Prostor za 6-mestno kodo, ki jo sistem zazna avtomatsko.

Če želimo Viber aktivirati prek klica.

Po aktivaciji imamo možnost dodajanja naše osebne fotografije za ikono, ki se pokaže našim stikom v imeniku. Tako nas lahko naši stiki hitreje najdejo, mi pa sliko lahko po želji zamenjamo ali zberišemo.

Prostor za vaše podatke in sliko. Za začetek je dovolj le vpis imena, lahko pa dodate tudi datum rojstva in elektronski naslov.

Gumb za potrditev. Podatke lahko urejate tudi kasneje.

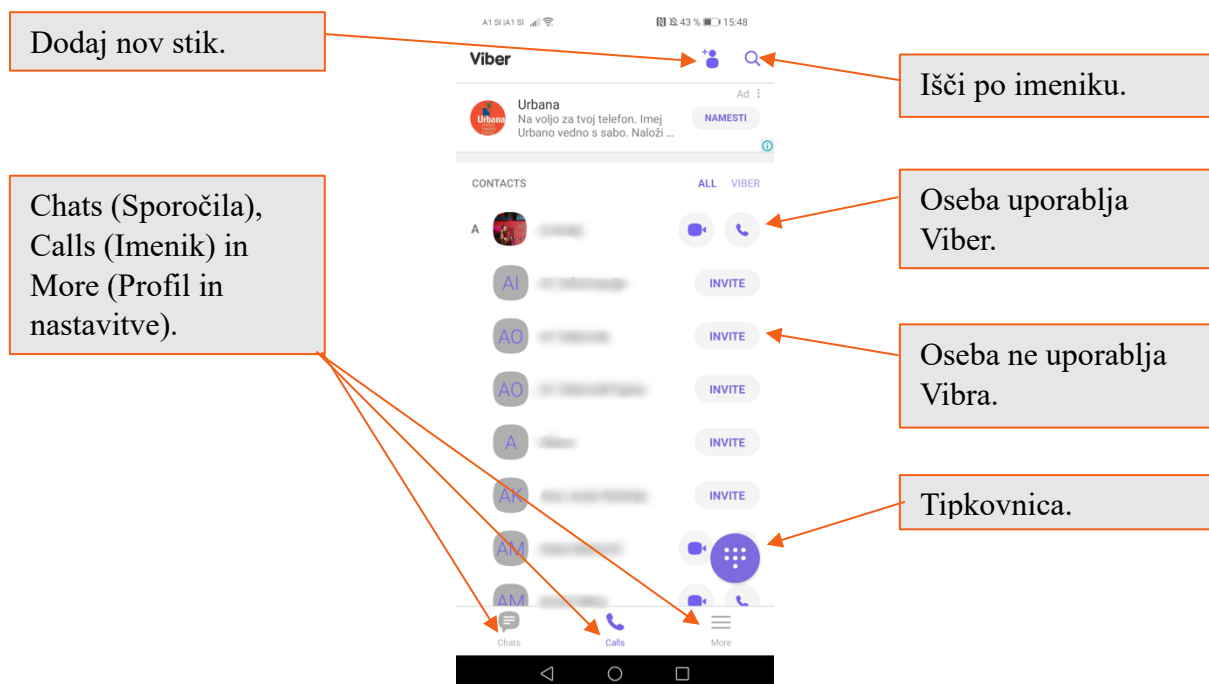
Po potrditvi izberete zgornjo opcijo, ki potrjuje, da ste starejši od 16 let.

8.2. Namizje aplikacije Viber

Opravična vrstica aplikacije Viber je razdeljena v tri glavne razdelke. Tu se nahajajo pogovori (Chats), seznam klicev in kontakti (Calls) in Več (More). Spodaj si lahko pogledamo običajno namizje aplikacije Viber.

Pod kontakti si lahko izberemo poljubno osebo za pogovor in kliknemo na njeno ime, npr. Simbioza.

POZOR: Tisti, ki imajo desno od prikazne slike in imena napis »Invite« pomeni, da Vibra nimajo naloženega na svoji napravi in da klica ne bomo mogli izvesti preko Vibra. S klikom na »Invite« lahko to osebo povabimo, da preizkusi aplikacijo Viber.

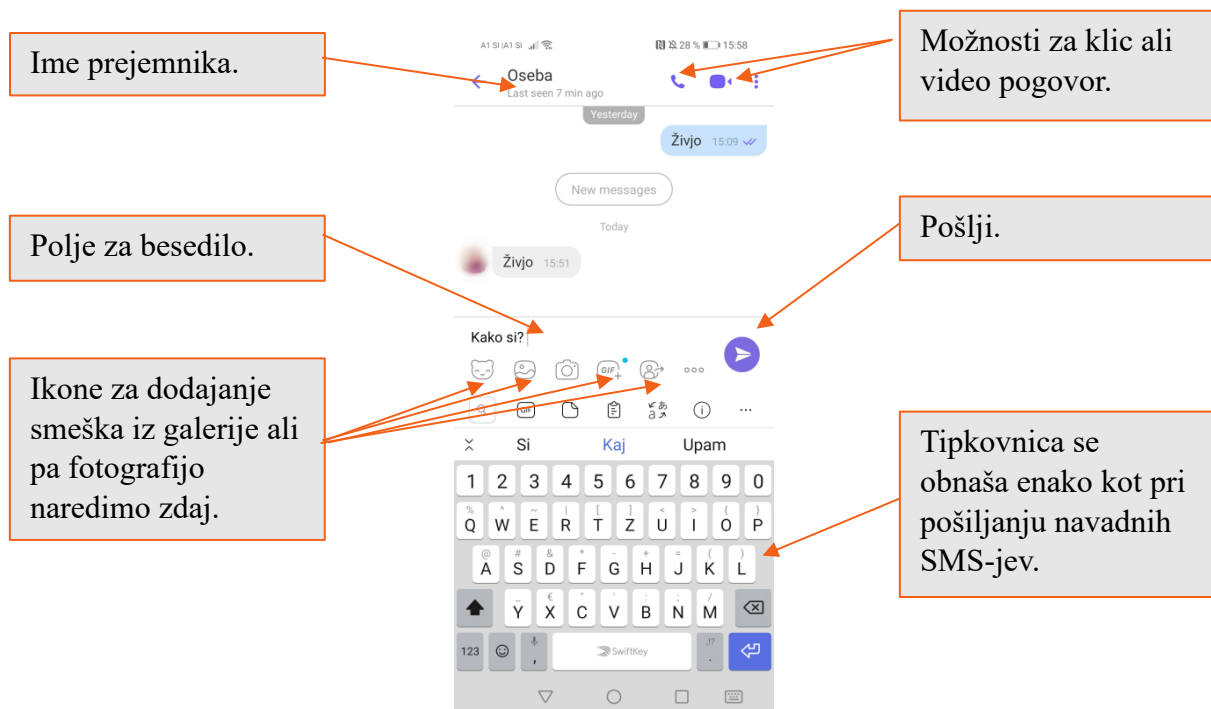
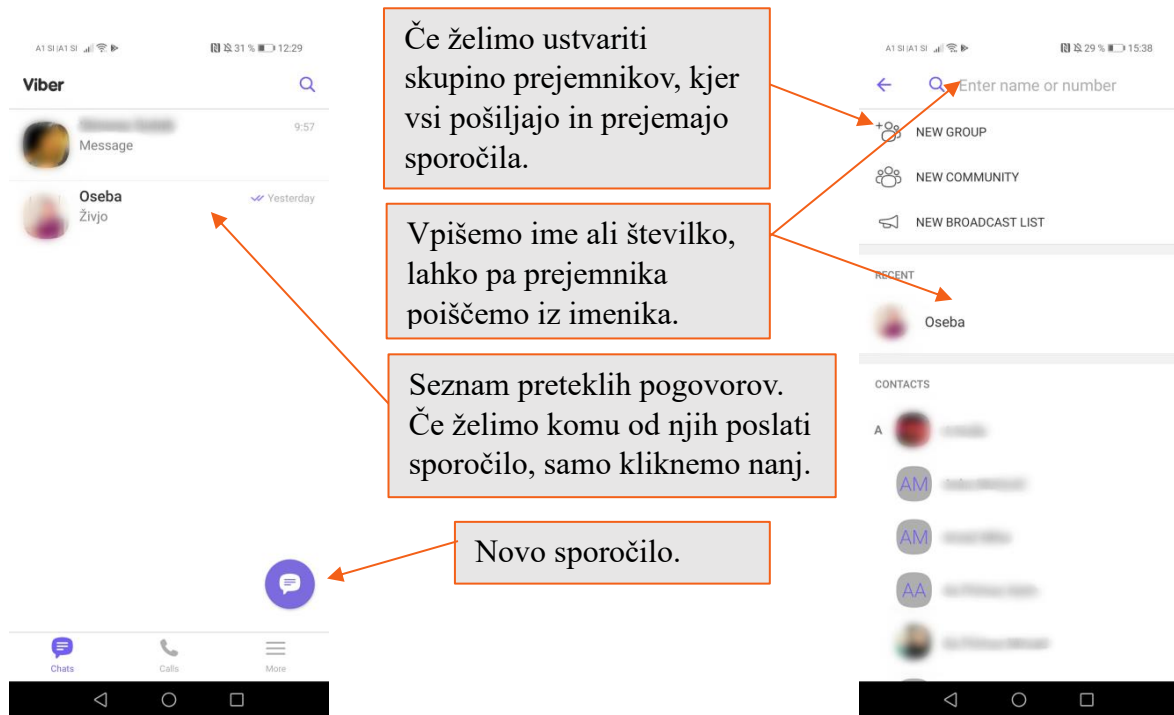

8.3. Klicanje in sporočanje

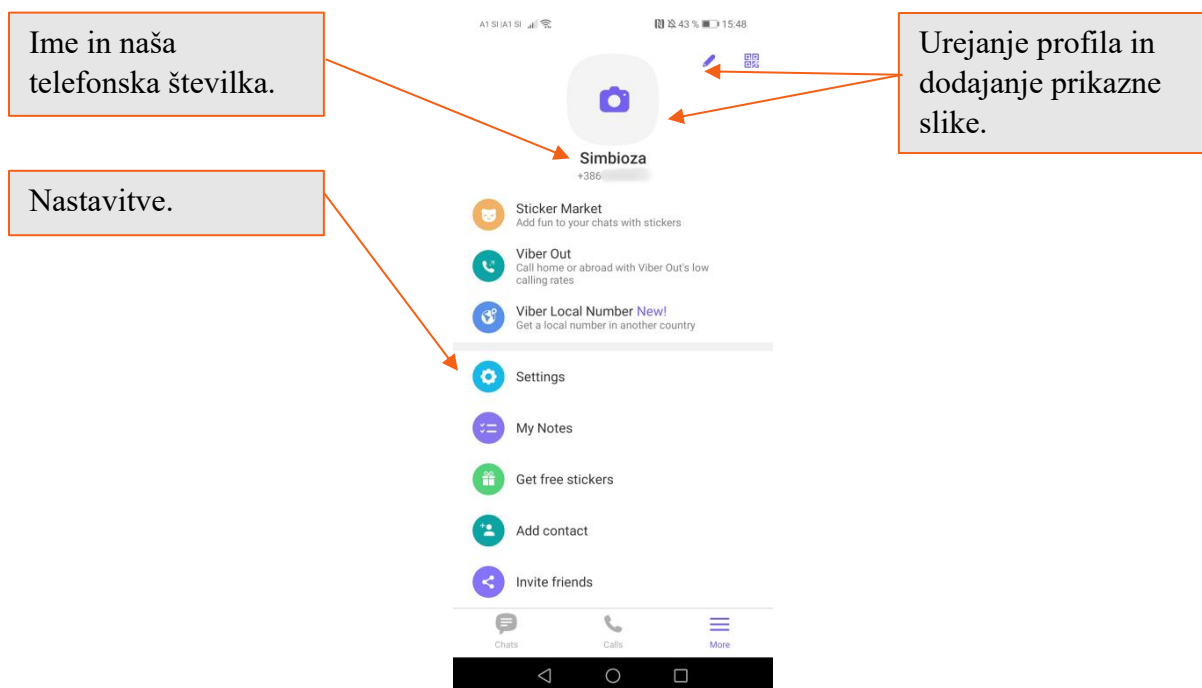
Pri Vibru je klicanje in sporočanje zelo podobno načinu na telefonu. Če želimo nekoga poklicati, ga lahko poiščemo v imeniku ("Calls") in pritisnemo na slušalko. Če želimo, lahko izvedemo tudi video klic in v tem primeru pritisnemo na ikono kamere ob imenu. Obe opciji sta brezplačni, za delovanje potrebujemo le internetno povezavo, imeti pa jo mora tudi oseba, ki jo želimo kontaktirati.

Sporočilo pošljemo iz razdelka "Chats". Spodaj desno je ikona sporočila, ki jo kliknemo. Nato iz imenika izberemo osebo ali pa napišemo telefonsko številko. Takoj se nam odpre prostor za pisanje sporočila. Sporočilo, ki ga želimo poslati napišemo v polje "Type a message" in končamo z urejanjem, sporočilo odpošljemo s pritiskom na vijolični gumb na desni strani. Tako kot pri sporočilih lahko osebo, ki ji želimo poslati sporočilo izberemo iz že obstoječih sporočil. Postopek je potem enak kot prej.

Viber tako kot nekatere druge aplikacije ponujajo ustvarjanje skupinskih pogovorov. Tega ustvarimo tako, da po tem, ko kliknemo na ikono sporočilca desno spodaj, namesto prejemnika, pritisnemo na "New group" (nova skupina). Iz seznama kontaktov nato izberemo osebe, ki jih želimo v skupini in pritisnemo kljukico zgoraj desno in skupini napišemo sporočilo. Skupini lahko kasneje, če kliknemo na Group (Skupina), spremenimo ime in prikazno sliko.

Razdelek More (več) nam omogoča spreminjanje našega profila v Vibru. Tu lahko dodamo prikazno sliko, spremenimo ime in spremenimo nastavitve (Settings).

9. YOUTUBE

YouTube je največja spletna zbirka videoposnetkov na svetu, do katere lahko dostopamo tudi preko mobilnega telefona. Aplikacija je prednaložena na večini naprav. YouTube lahko povežemo s svojim Gmail računom, da nam YouTube shrani naše naročnine, pretekle ogledane in predlaga videoposnetke, glede na naše že ogledane.

Ko želimo poiskati določen videoposnetek, kliknemo na lupo na vrhu zaslona, kjer se nam potem pokaže iskalna vrstica. Ko vpišemo geslo, se prikaže seznam vseh videoposnetkov, ki ustrezajo iskalnemu geslu. Željenega kliknemo in videoposnetek se začne predvajati. Nekateri videoposnetki imajo pred predvajanjem oglase. Te lahko večkrat po nekaj sekundah preskočimo in nadaljujemo z videoposnetkom.

YouTUBE je povezan z Gmail računom.

Kliknemo na lupo, če želimo vpisati iskalno geslo.

Iskalno geslo.

Oglas. Ne odpiramo.

Seznam zadetkov za naše iskalno geslo.

Predlagani videoposnetki na domači strani.

Prva domača stran, kjer nam YouTube predlaga videoposnetke in priljubljene videoposnetke v našem območju.

Seznam kanalov, na katere smo naročeni in njihovi novi videoposnetki in knjižnica naših priljubljenih videoposnetkov in zgodovine.

Če tapnemo na videoposnetek, ga lahko začasno ustavimo ali pa povečamo s pritiskom na ikono okvirja na desni spodaj. S puščico na vrhu ekrana pa lahko videoposnetek posredujemo drugim, če pa z rdečo piko na dnu zaslona podrsamo na poljuben del, se posnetek prevrti do tam.

Minimiraj posnetek.

Drsnik za hitro prevrtanje.

Všečkanje posnetka, deljenje z drugimi in shramba za kasnejši ogled iz Knjižnice.

Če podrsamo do konca, spodaj najdemo komentarje.

S pritiskom na videoposnetek ga lahko začasno ustavimo.

Celozaslonski način.

Naroči se na kanal.

Podobni posnetki in miks le teh.

10.RTV SLO – 4D

RTV Slo – 4D je multimedijška aplikacija, ki omogoča spremljanje radijskih in televizijskih programov v živo in branje prispevkov, ki so objavljeni na www.rtv.si. Poleg tega si registrirani uporabniki lahko ogledajo in poslušajo tudi zamujene oddaje in prispevke.

Iskanje po novicah.

Več možnosti.

Vpis v aplikacijo. Če želimo dostopati do nekaterih vsebin, si moramo ustvariti račun.

Seznam najnovjših člankov. H klikom jih odpremo.

Seznam arhivov. S klikom na puščico si lahko izberemo tematico.

Ko najdemo željen prispevek, ki si ga želimo ogledati kliknemo nanj. Lahko se odpre, lahko pa nas aplikacija prosi, da se prijavimo. To storimo s klikom na "Prijava". Če še nimamo uporabniškega računa, se moramo registrirati.

Potrebna je prijava
Spoštovani.
Oddaja je na voljo samo prijavljenim uporabnikom.
Prijavite se in poskusite znova.
Hvala za razumevanje.
IZHOD PRIJAVA

Uporabniško ime

Geslo

Samodejna prijava

PRIJAVA

REGISTRACIJA

Geslo: *

Geslo mora vsebovati vsaj 8 znakov.

Ponovi geslo: *

Potrjujem, da sem star najmanj 15 let.

Registriraj

rtvslo.si/registracija

MOJ RAČUN E-ČASOPISI UPORABA RTVSLO.SI

Registracija

Registracija uporabniškega računa in prijava na RTVSLO.si vam omogoča ogled celotnega spletnega arhiva, komentiranje novic in druge storitve. Več o uporabniškem računu.

Uporabniško ime: *

Bodite pozorni na velike in male črke!

Elektronski naslov: *

Geslo: *

Geslo mora vsebovati vsaj 8 znakov.

Ponovi geslo: *

Okno, ki zahteva prijavo.

Če že imamo račun se prijavimo, v nasprotnem primeru se moramo registrirati.

Ko izpolnite registracijski obrazec, označite, da ste starejši od 15 let in kliknite na 'Registriraj'.

Po registraciji na svoj elektronski račun prejmete potrditveno sporočila, kjer kliknete na povezavo in vaš račun je aktiviran.

11.GMAIL

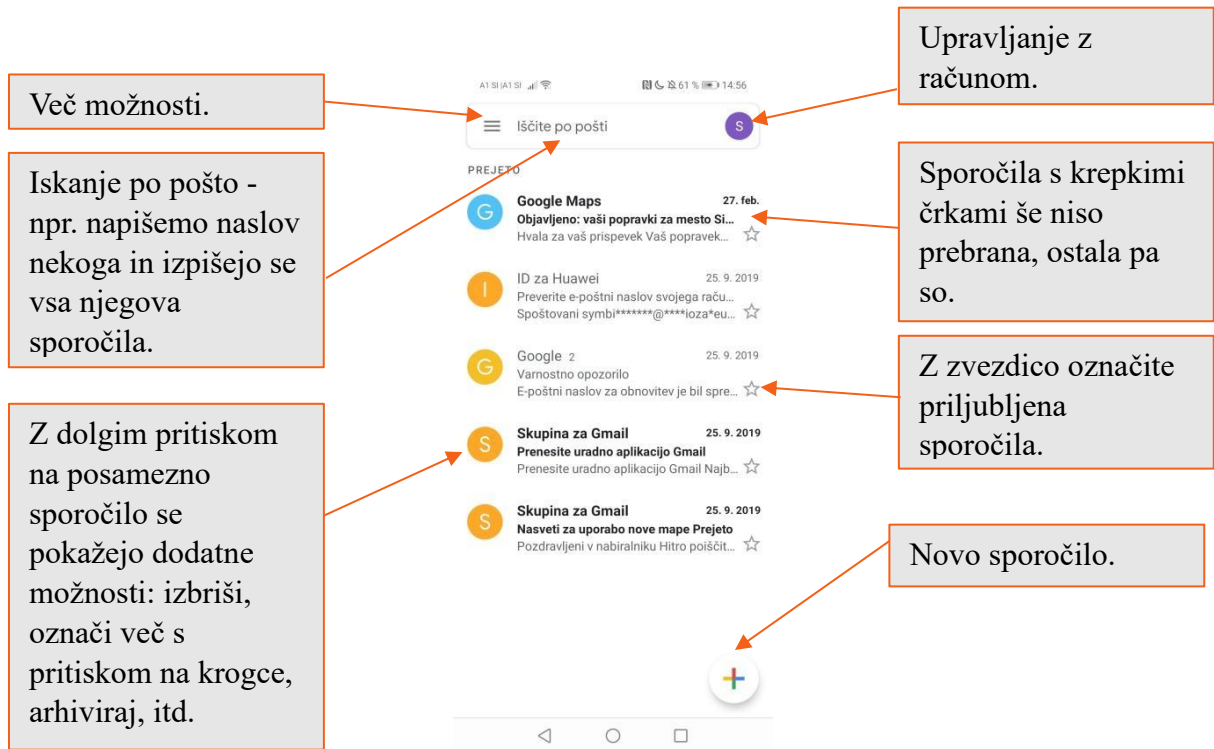
Gmail je najpogostejša aplikacija za spletno pošto na telefonu. Tu prejemamo in pošiljamo elektronsko pošto. Za vpis si moramo najprej ustvariti svoj elektronski naslov.

Najprej izberete katero e-pošto želite oziroma imate. Če še nimate elektronske pošte ali pa imate Gmail, izberete Google.

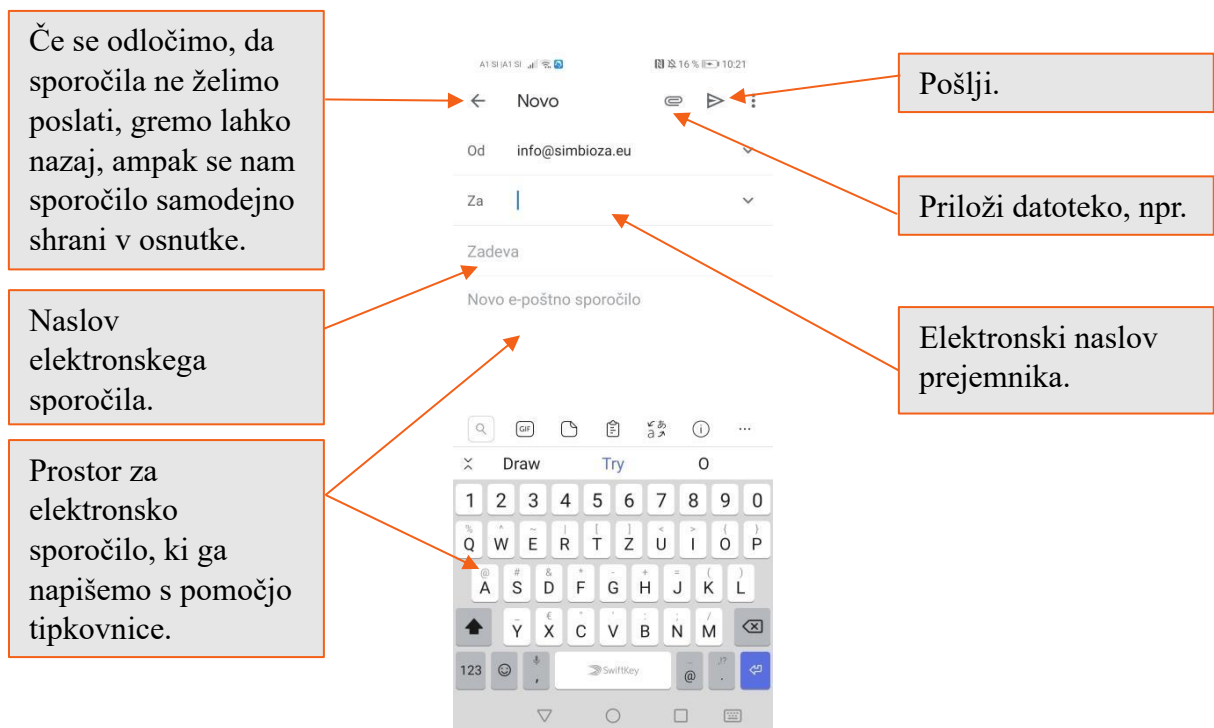
Če že imate Gmail račun, izpolnite polje in kliknite na 'Naprej', kjer boste mogli vpisati še geslo.

Za nov račun kliknite 'Ustvarite račun' in izberite možnost 'Zase'.

Za vpis boste morali vpisati svoje ime in priimek, svoj datum rojstva in spol. Nato si boste izbrali tako geslo, da si ga boste zapomnili in potrdili pogoje za uporabo Gmaila. Po potrditvi je vaš račun ustvarjen. Aplikacija vas nato pelje na začetno stran, prejeta sporočila. Tu je pomembno opozoriti, da je pametno odpirati le elektronska sporočila, katerih pošiljatelja poznamo ali pa smo se naročili na sporočila (npr. Spar trgovina). Prav tako moramo biti pozorni na sporočila, ki nas prosijo za osebne podatke in jih posredovati le, če smo 100% prepričani, da ne gre za prevaro. Velikokrat gredo sicer taka sporočila avtomatsko v "Vsiljeno pošto", ampak previdnost ni nikoli odveč.

Nova sporočila napišemo s pritiskom na "+". V okence "Za" vpišemo naslovnikov elektronski naslov, "Zadeva" je naslov našega sporočila, od koder naslovnik razbere o čem se gre v sporočilu. Spodaj pa napišemo vsebino našega sporočila.

Z pritiskom na tri črtice (več možnosti) se nam odprejo vsi nabiralniki v našem elektronskem naslovu. Največ je v uporabi "Prejeto", ampak to ne pomeni, da drugih ne uporabljamo. Če pri teh možnostih podrsamo do konca, so tam tudi nastavitve, če želimo spremeniti kakšno splošno nastavitvev.

12.OBLAČNE STORITVE IN VIDEOKONFERENČNA ORODJA

Google Meet, ZOOM in MS Teams so priljubljena orodja za spletne sestanke in sodelovanje na daljavo. Google Meet je del ekosistema Google Workspace, omogoča videokonference in skupno rabo zaslona z integracijo drugih Google storitev. ZOOM je znan po svoji enostavnosti uporabe in zanesljivosti, ponuja različne funkcije, kot so spletni seminarji, sobe za ločene sestanke in snemanje srečanj. MS Teams je del Microsoftovega paketa Office 365 in združuje klepet, video sestanke, shranjevanje datotek ter integracijo z drugimi Microsoftovimi aplikacijami, kar olajša sodelovanje in produktivnost v poslovnem okolju.

Google Drive in OneDrive sta priljubljeni storitvi za shranjevanje in deljenje datotek v oblaku. Google Drive je del ekosistema Google Workspace, omogoča shranjevanje, urejanje in deljenje dokumentov, preglednic, predstavitev in drugih vrst datotek. Ponuja integracijo z Google Dokumenti, Preglednicami in Diapozitivi, kar omogoča sodelovanje v realnem času. OneDrive je Microsoftova storitev za shranjevanje v oblaku, ki je tesno povezana s paketom Office 365. Uporabnikom omogoča shranjevanje, sinhronizacijo in deljenje datotek ter dostop do njih iz različnih naprav. OneDrive se integrira z Microsoft Office orodji, kot so Word, Excel in PowerPoint, kar omogoča brezhibno urejanje in sodelovanje na dokumentih.

PRAKTIČNI PRIMERI IN POVEZAVE

<https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/onedrive/online-cloud-storage>

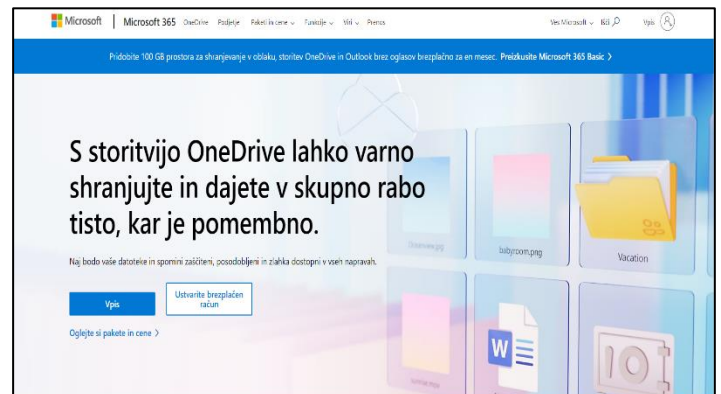
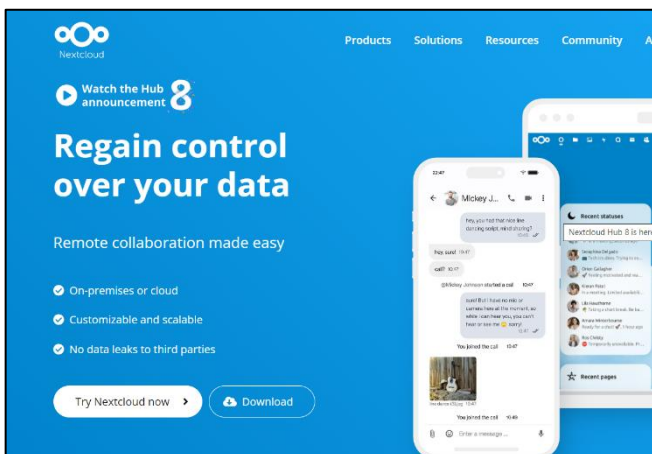
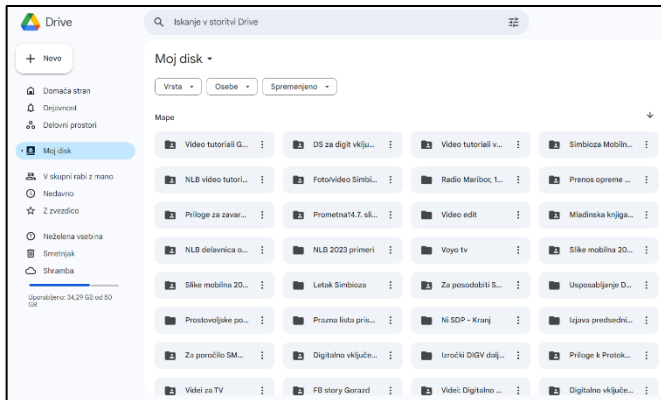
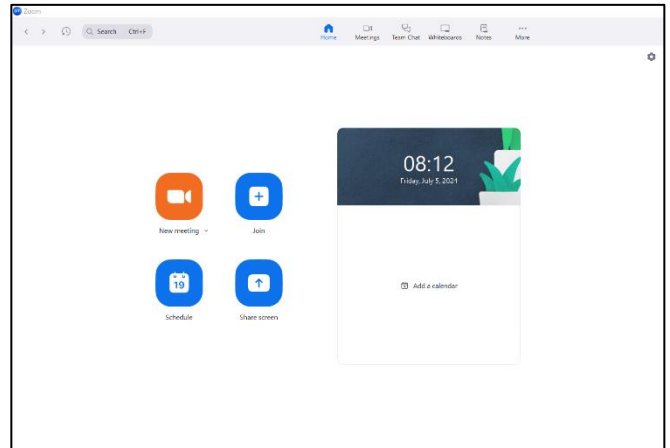
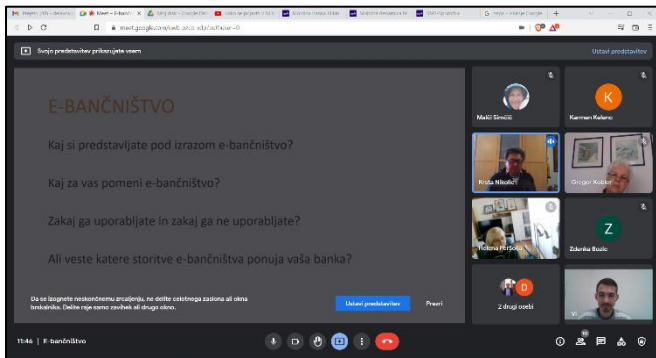
<https://www.google.com/drive/>

<https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-teams/log-in>

<https://zoom.us/>

<https://meet.google.com/>

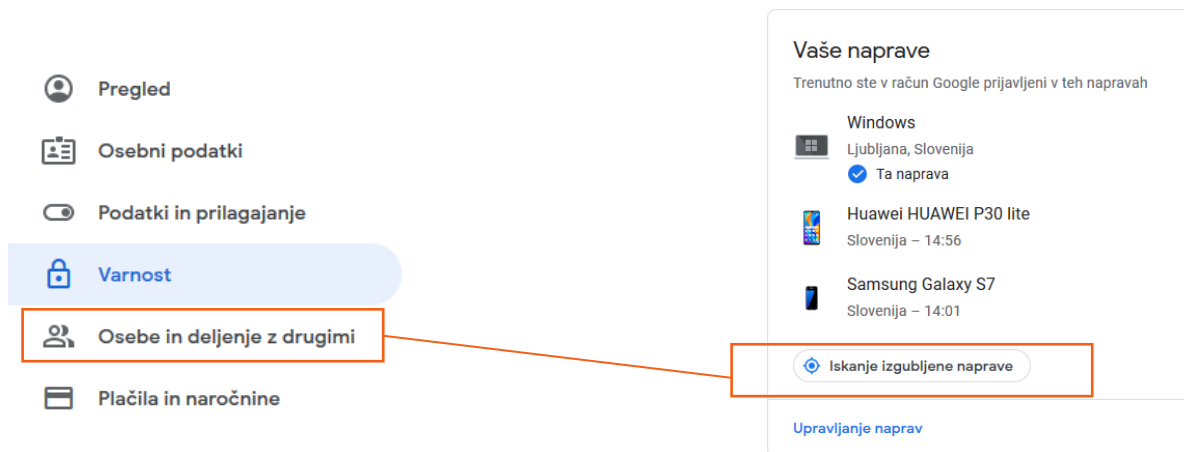
<https://nextcloud.com/> (odprtokodni)

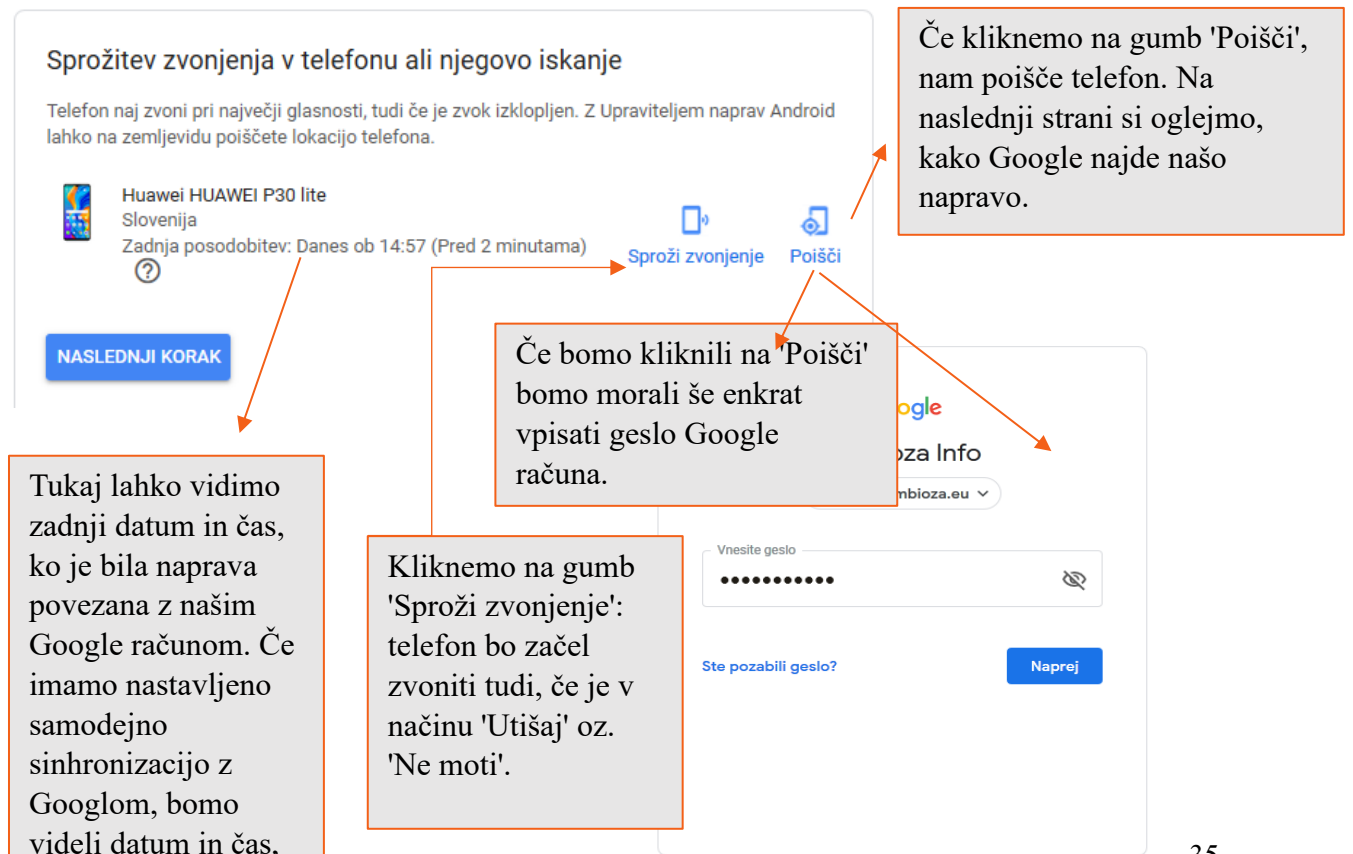
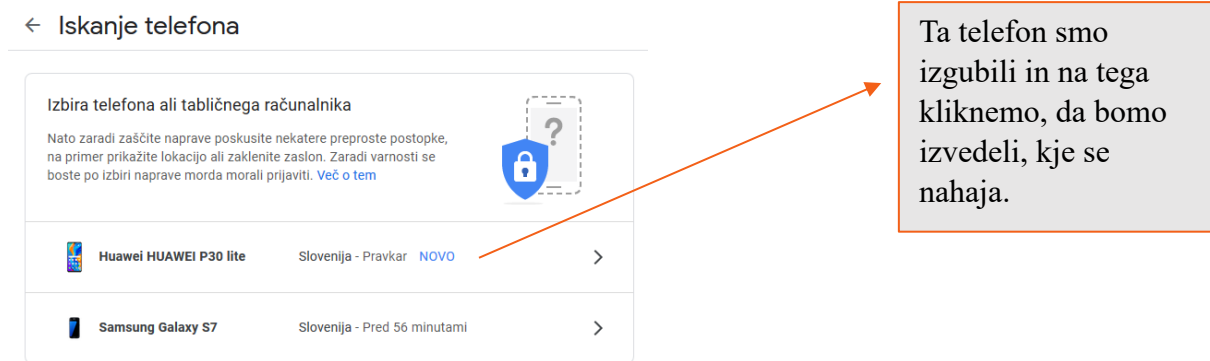
13.ISKANJE TELEFONA

Vsi smo že kdaj pa kdaj izgubili oziroma založili svoj telefon. Mogoče se je skrival med blazinami na kavču ali pa bil na kuhinjskem pultu. Naslednjič nam ni potrebno izgubljeni živcev, ker lahko uporabimo Googlovo orodje "Iskanje telefona", do katerega lahko dostopamo preko spleta na drugi napravi ali na računalniku. Preprosto se prijavimo v Google Račun in v meniju izberemo svoj izgubljeni telefon. Google pozove storitev, da začne iskati telefon in pokaže, kje je. Svoj telefon lahko pokličemo, četudi je v načinu brez zvoka oz. ne moti. V primeru, da pride do najhujšega- da vam telefon odtujijo, lahko na daljavo izbrišete vse podatke na telefonu. Najprej se morate prijaviti v Google račun s katerim ste povezani tudi na telefonu.

V svojem Google računu v meniju na levi strani izberete razdelek "Varnost" in tam se premaknete dol po strani do okenca "Vaše naprave", kjer je možnost "Iskanje izgubljene naprave" in kliknete nanjo.

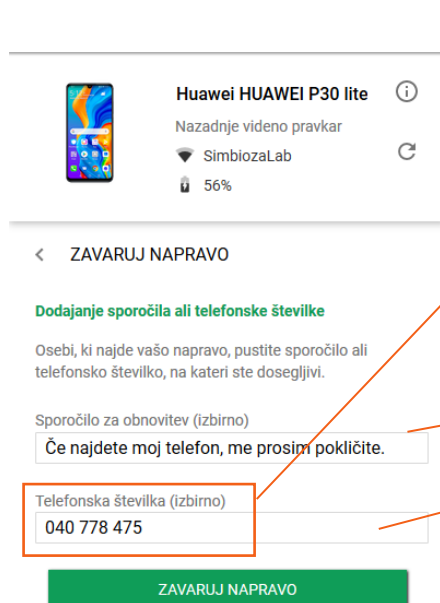
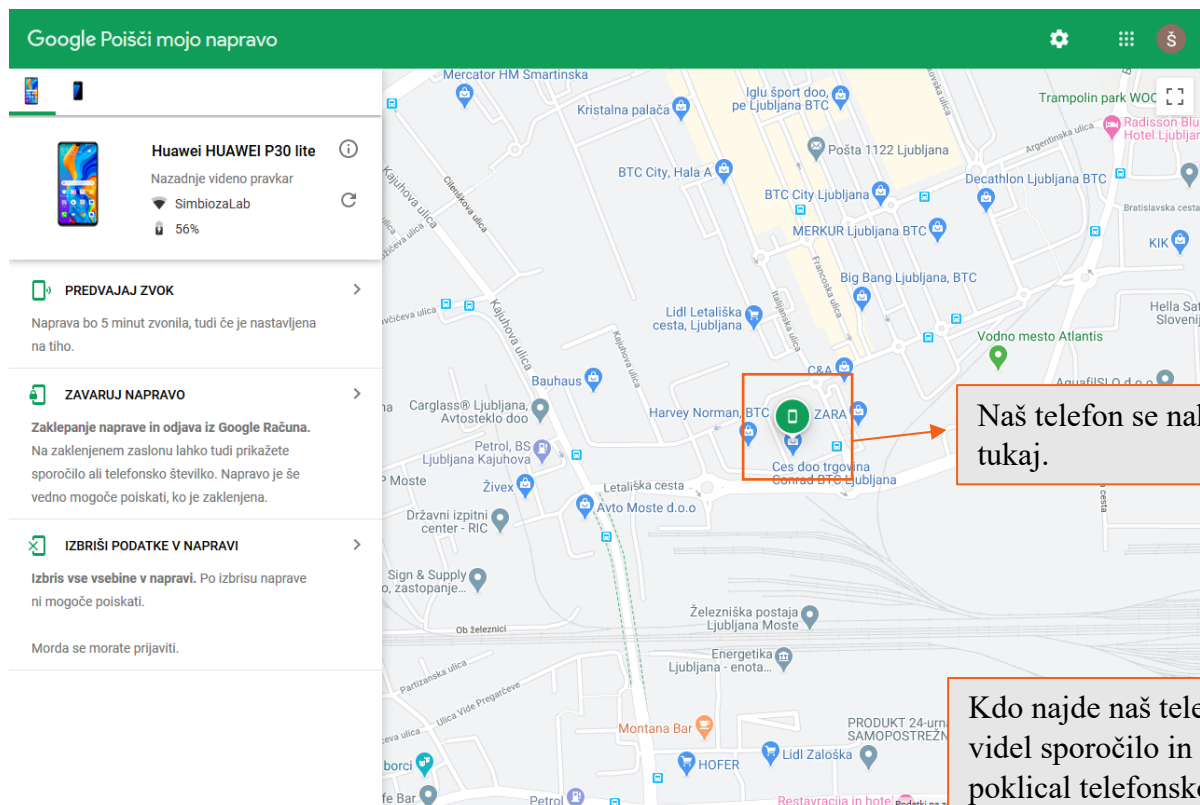

V naslednjem koraku se nam izpišejo vse naprave, v katerih smo prijavljeni s svojim Google računom in izberemo tisto, katero iščemo.

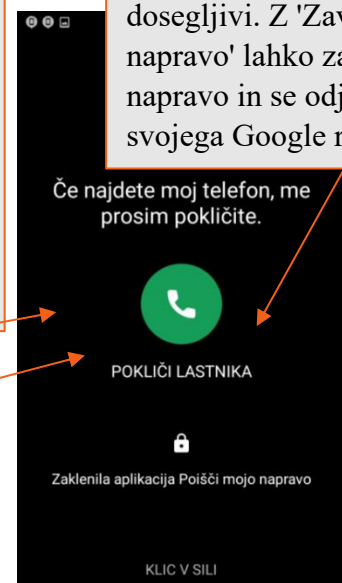
Ko Google najde našo napravo, lahko storimo tri stvari:

- **"Predvajaj zvok"**: Naprava zveni 5 minut, tudi če je zvok izklopljen.
- **"Zavaruj napravo"**: Zaklenemo napravo in se odjavimo iz svojega Google računa. Na zaklenjenem zaslonu lahko prikažemo tudi naše sporočilo ali telefonsko številko. Napravo je še vedno možno poiskati, ko je zaklenjena.
- **"Izbriši podatke v napravi"**: Gre za izbris vse vsebine v napravi. Z izbrisanjem podatkov v napravi lahko preprečimo drugim, da bi videli našo vsebino. Pozor: Po izbrisu, naprave ni mogoče več poiskati.

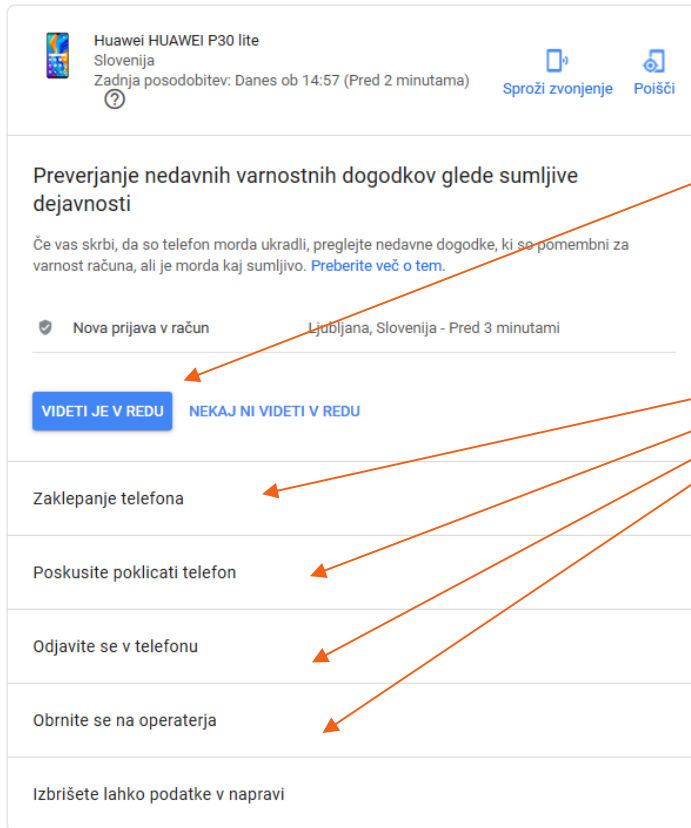

Tu NE napišemo svoje telefonske številke, ampak številko osebe, s katero smo, ko iščemo telefon oz. na kateri telefonski številki nas najditelj lahko doseže.

Kdo najde naš telefon, bo videl sporočilo in lahko poklical telefonsko številko, na kateri smo dosegljivi. Z 'Zavaruj napravo' lahko zaklenemo napravo in se odjavimo iz svojega Google računa.

V naslednjih korakih lahko preverimo tudi nedavne varnostne dogodke glede sumljivih dejavnosti, znova zaklenemo telefon in se odjavimo iz telefona (koraki se ponavljajo), poskusimo poklicati telefon (iz Imenika ali prek pogovorov Hangouts), se obrnemo na svojega operaterja ali razmislimo o izbrisu naše naprave.

Tu vidimo, da je bila izvedena nova prijava v račun. Ukrepamo, če to nismo bili mi oz. sumimo, da je bil telefon ukraden.

Ostale dejavnosti, ki jih lahko izvedemo, če sumimo, da so nam ukradli telefon ali pa smo ga izgubilo. Pomembno je, da skrbno premislimo preden izbrisemo podatke v napravi, če se odločimo za to možnost, ker potem teh podatkov ne moremo več dobiti nazaj.

14.FACEBOOK

Facebook je trenutno med najbolj priljubljenimi družbenimi omrežji na spletu. Facebook nam omogoča vrsto različnih storitev kot je objavljane komentarjev, slik všečkanje strani in objav, spremljanje novic, klepetanje in še mnogo več.

Najprej si iz "Trgovine Play" na naš telefon namestimo aplikacijo "Facebook". Po funkcijah je pravzaprav enak tistemu na brskalniku na računalniku, ampak so na aplikaciji nekatere funkcije prilagojene telefonu, da je uporaba lažja.

14.1. Ustvarjanje profila

Preden lahko začnemo uporabljati Facebook, si moramo ustvariti profil. To storimo samo enkrat, ker se potem vpisujemo z uporabniškim imenom in geslom. Za vpis moramo vpisati svoje ime, priimek, datum rojstva in dati elektronski račun ali pa telefonsko številko.

Če že imate Facebook račun, tu vpišete telefonsko številko ali elektronski naslov in pa geslo, ki ste ga izbrali ob prijavi.

V primeru, da pozabite geslo vašega računa, ga lahko tu obnovite.

Če še nimate Facebook računa, si ga lahko ustvarite tukaj.

Prva stran, ko si začnete ustvarjati račun.

Ustvari račun

Pridruži se Facebooku

V nekaj preprostih korakih ti bomo pomagali ustvariti nov račun.

Naprej

Ze imaš račun?

English · Shqip · Več ...

Telefonska številka ali e-poštni naslov

Geslo

Prijava

Ali si pozabil/-a geslo?

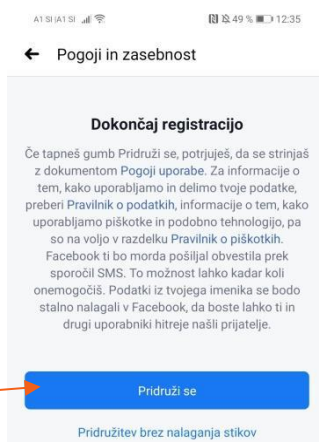
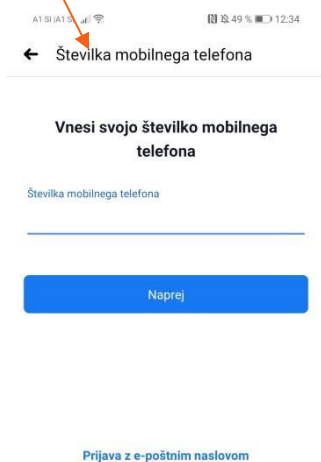
ali

Ustvari nov račun Facebook

Vpišite svojo telefonsko številko ali pa izberete možnost vnosa elektronskega naslova.

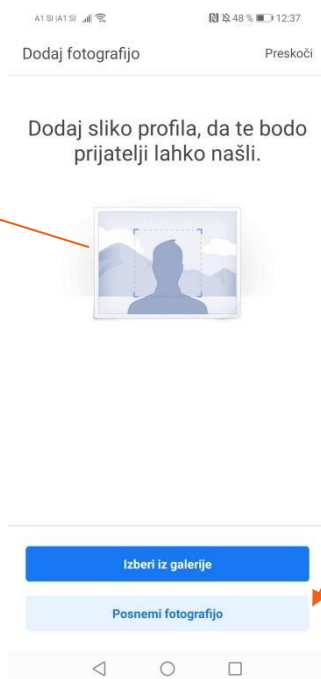
Vpišite geslo in si ga potem zapomnite. Kasneje si ga lahko spremenite.

Lahko se pridružite in iz imenika naložite stike, lahko se pa pridružite brez nalaganja stikov in prijatelje najdete ročno.

Profilno sliko lahko izberete iz galerije ali jo posnamete.

Če trenutno nimamo fotografije ali pa je še ne želite posneti, lahko ta korak preskočite.

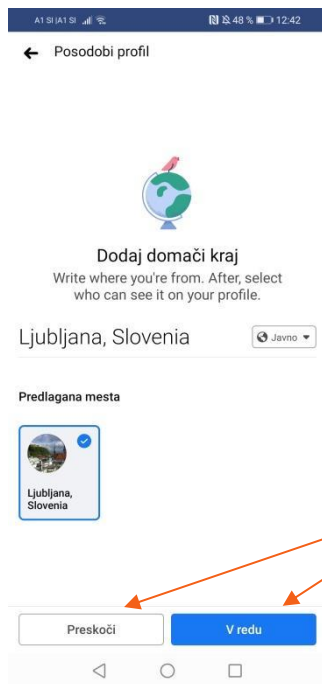
Prav tako vas bo Facebook vprašal za dovoljenja do nekaterih funkcij vašega telefona, katera brez problemov potrdite. Nato vam Facebook pokaže vaše uporabniško ime in geslo, s katerima se vpišete v Facebook. Pametno si ju je prepisati in shraniti na varno mesto. Če niste potrdili stikov, vas bo Facebook še enkrat vprašal za dovoljenje, da naložite stike. Če tega ne želite lahko kliknete "Preskoči". Po tem vas Facebook popelje v vaš račun.

14.2. Profil / Časovnica

Ko bomo prvič kliknili na profil, se nam bo pokazalo okno, da začnemo urejati naš profil. Seveda lahko te posodobitve prekinete ali pa jih preskočite. Dobro si je zapomniti, da se lahko za veliko funkcij na Facebooku odločimo, ali jih želimo deliti z drugimi ali ne.

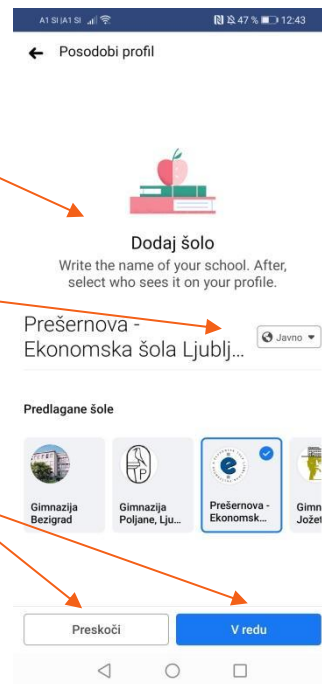

Facebook nas prosi, da izpolnimo še nekaj osnovnih nastavitvev.

Lahko izberemo iz predlogov ali pa sami vpišemo željeno.

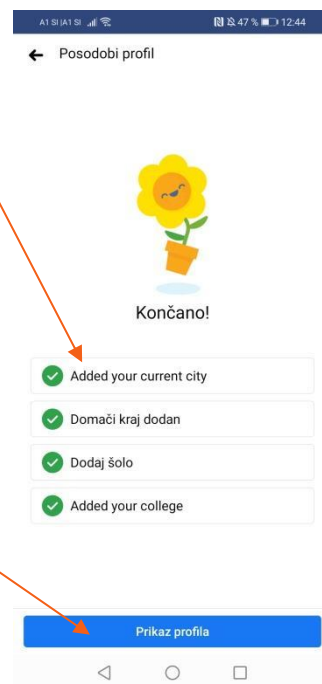
Za nadaljevanje pritisnemo 'V redu', če pa določenega podatka ne želimo deliti, pritisnemo 'Preskoči'.

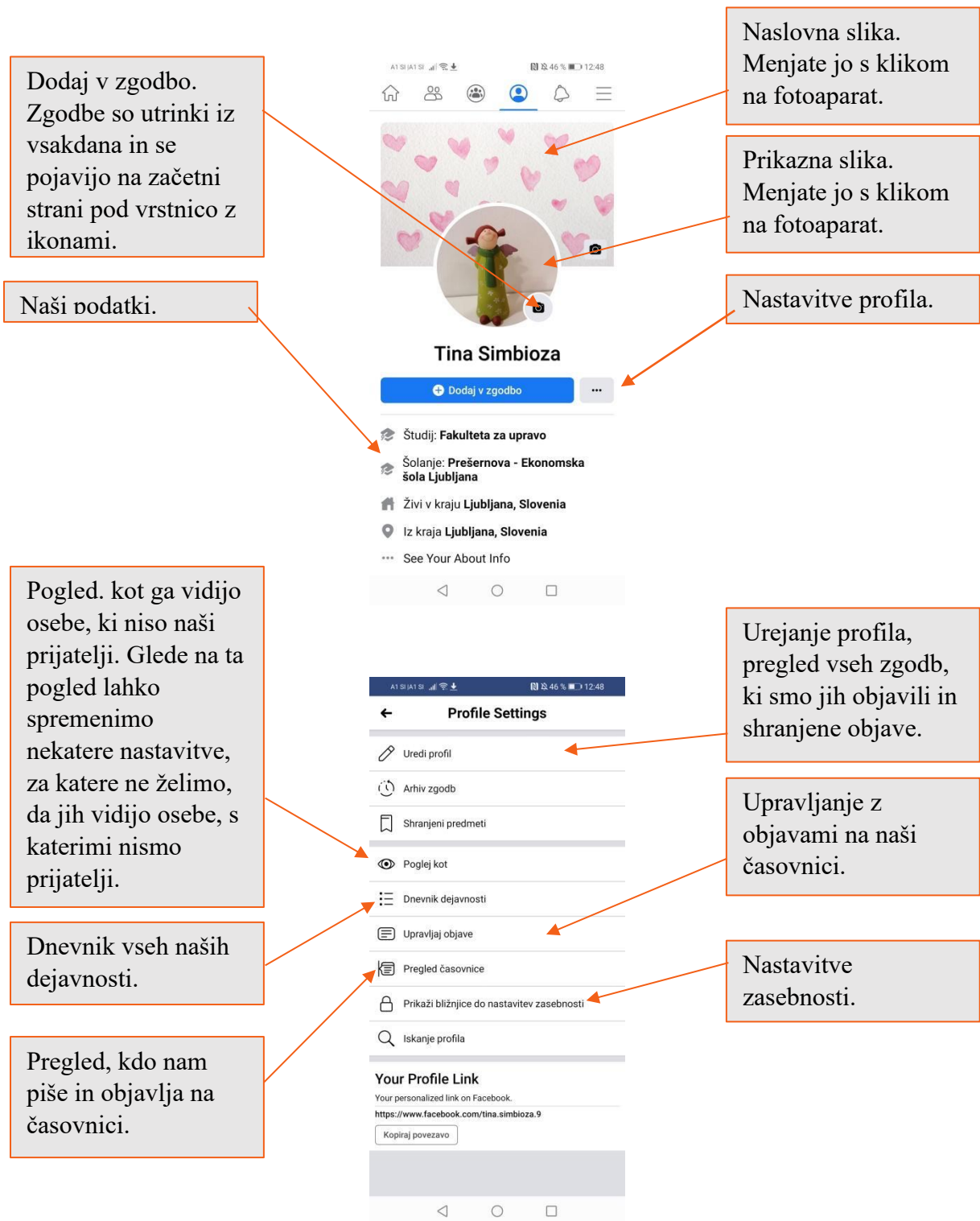
Seznam novih posodobitev.

Za konec dodamo še naslovno sliko, ki jo lahko vidimo na svojem profilu. Lahko jo izberemo iz galerije ali iz predlaganih slik.

Pojdi na svoj profil.

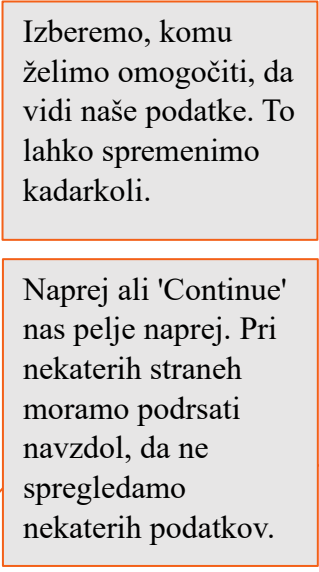
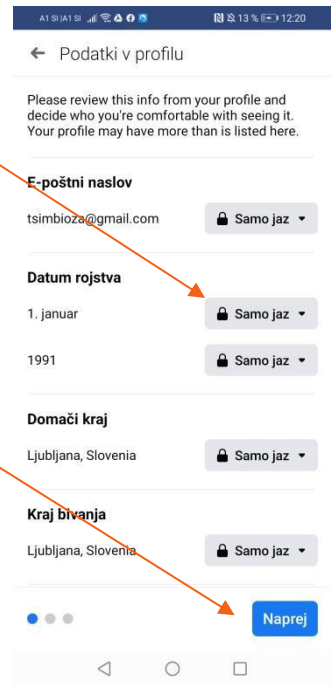
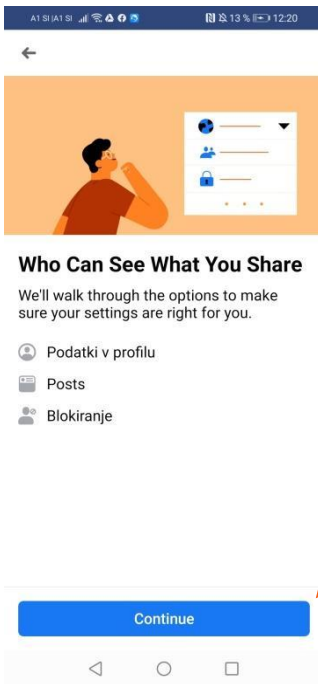
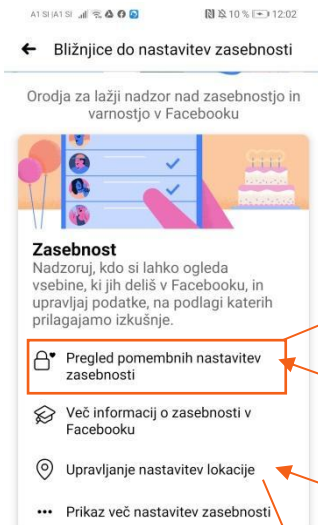
Naš profil je v osnovi sestavljen iz profilne slike, naslovne slike in t.i. časovnici. Na časovnici objavljamo željene objave, slike in videoposnetke. Tu se lahko odločimo tudi, da delimo nekatere svoje podatke.

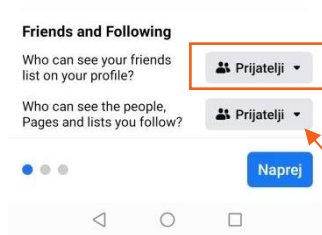

14.3. Nastavitve v Facebooku

V tem razdelku si bomo pogledali osnovne nastavitve, ki se dotikajo varnosti in zasebnosti našega računa. Ker je v današnjem svetu že veliko podatkov na spletu, je edino pravilno, da se naučimo, kakšne so naše možnosti glede prikaza in upravljanja na našem računu. Facebook ima v resnici ogromno možnosti, da je naš račun zelo skrit in ga uporabljamo res samo za zasebno rabo, če to želimo.

Če na nastavitvah profila kliknemo "Prikaži bližnjice do nastavitve zasebnosti", se nam najprej prikažeta "Zasebnost" in naslednje, če podrsamo navzdol "Varnost računa".

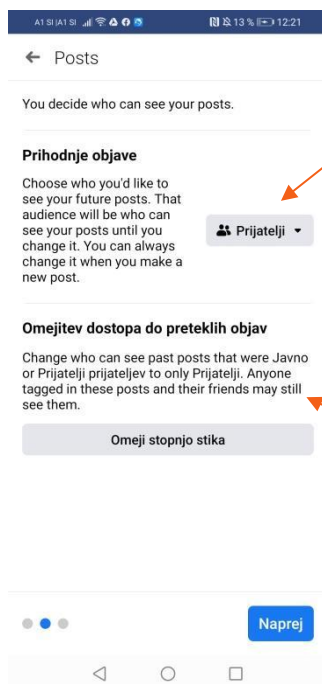
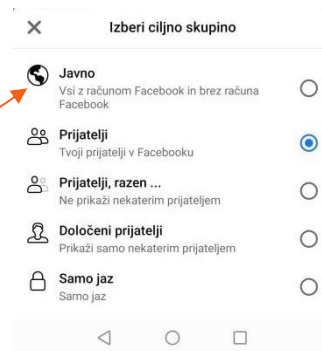

Kdo lahko vidi seznam tvojih prijateljev.

Dodatne možnosti.

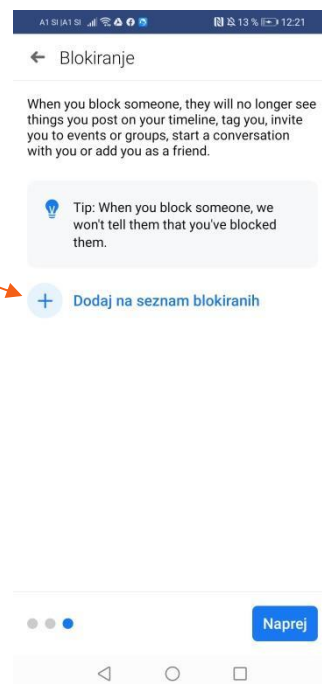
Kdo lahko vidi osebe in strani, ki jim slediš.

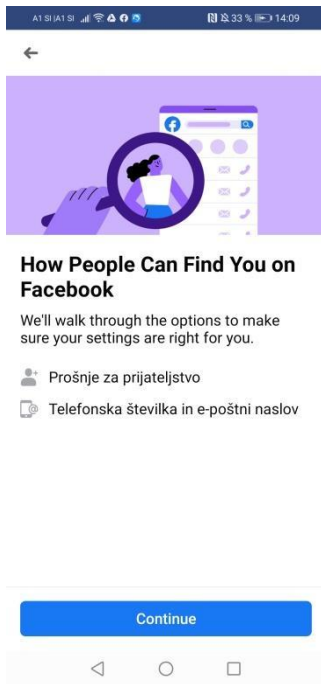

Tu lahko izberemo, kdo lahko vidi prihodnje objave.

Tu lahko nekoga blokirate. On tega ne bo vedel, ampak ne bo mogel več videti vaših objav ali vas najti.

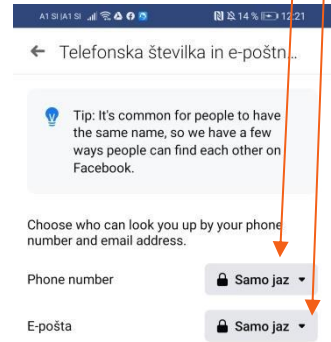
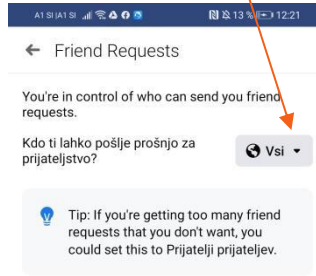
Tu spremenimo vse prejšnje objave, ki so bile javne, da jih lahko vidijo le prijatelji.

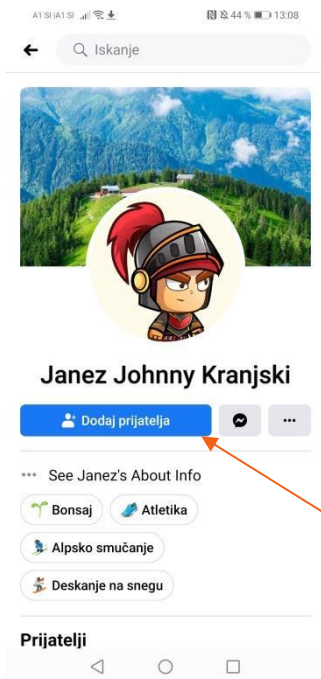
Tukaj lahko vidite, kdo vam lahko pošilja prošnjo za prijateljstvo. Če ne želite preveč prošenj, nastavite možnost, da vam lahko prošnje pošljejo le prijatelji prijateljev.

Izberite, kdo lahko vidi vašo telefonsko številko in elektronsko pošto.

14.4. Prijatelji

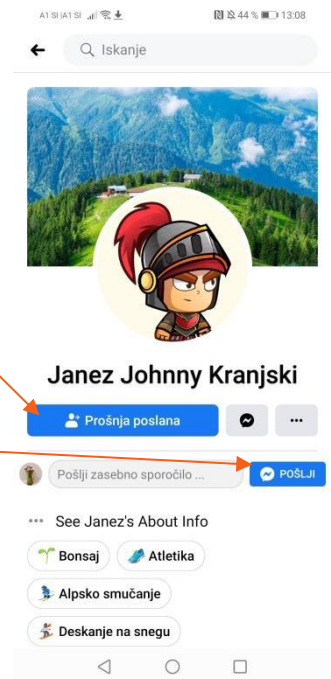
V tem razdelku lahko vidimo naše vse naše prijatelje. Lahko vidimo kdo nam je poslal prošnjo za prijateljstvo, ali so osebe, ki smo jim mi poslali prošnjo za prijateljstvo, sprejeli našo prošnjo in predlogi za potencialne nove prijatelje. Prijatelje enostavno najdemo, če kliknemo na lupo in vpišemo prijateljevo ime. Nato iz seznama predlaganih izberemo pravo osebo (je obstaja več oseb z istim imenom) in kliknemo "Dodaj prijatelja".

Prošnja je poslana. Če si premislite, pa lahko s klikom prošnjo prekličete.

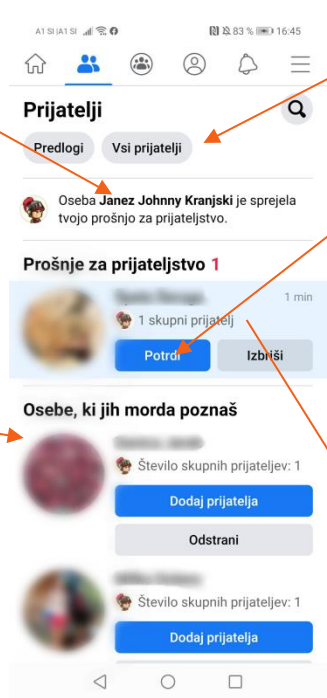
Čeprav še nista prijatelja, lahko osebi pošljete sporočilo.

Dodaj prijatelja.

Obvestilo, da je oseba sprejela našo prošnjo za prijateljstvo. Sedaj sta s to osebo prijatelja.

Predlogi za nove prijatelje. Te predloge lahko odstranimo ali osebi pošljemo prošnjo s klikom na 'Dodaj prijatelja'.

Tu vidimo, kdo vse je med našimi prijatelji.

Nekdo nam je poslal prošnjo za prijateljstvo. Če želimo sprejeti, kliknemo 'Potrdi', če pa osebe ne poznamo oz. je ne želimo med svojimi prijatelji, kliknemo 'izbriši'.

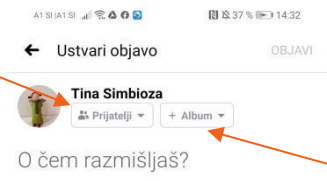
Število skupnih prijateljev, ki jih imamo z osebo.

14.5. Objave na časovnici

Na začetni strani, kjer piše "O čem razmišljaš", pa tudi na vaši časovnici, kjer je okno z istim besedilom, lahko objavljamo svoje misli, objavimo fotografijo ali videoposnetek, lahko pa tudi dodamo pomemben dogodek v našem življenju.

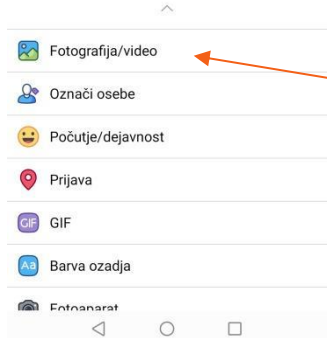
Kdo lahko vidi našo objavo.

Vsebina naše objave.

S potrditvijo objavimo objavo.

Ustvari album.

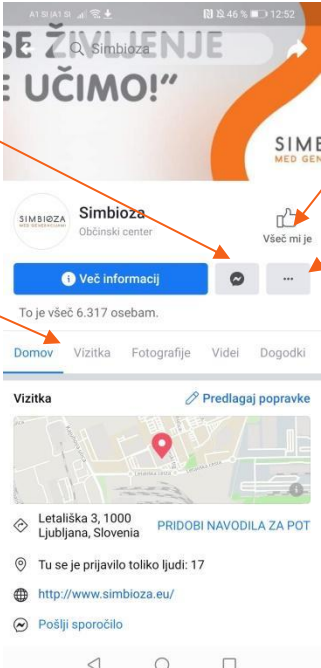
Dodamo lahko fotografije, označimo osebe, delimo svoje počutje in ostalo.

Objavimo lahko tudi nekaj na časovnici prijatelja, če ima vključeno to možnost. Pokaže se enako okno kot zgoraj, kjer potem dodamo, kar želimo objaviti na časovnici.

14.6. Všečkanje

Všečkamo lahko objave prijateljev ali pa strani podjetij, trgovin, organizacij ipd. Tudi te strani objavljajo razne objave, ki jih lahko všečkamo. Če všečkamo stran, to pomeni, kot da smo nekakšni prijatelji strani in bomo na začetni strani videli objave, ki jih objavljajo. Za všečkanje strani, za razliko od prošnje za prijateljstvo ne rabimo potrditve, ampak smo s klikom na všeček povezani z njimi.

Če za primer vzamemo Simbiozino stran vidimo, da ni možnosti za dodajanje prijatelja.

The screenshot shows the Facebook profile of 'Simbioza Občinski center'. The page includes a cover photo with the text 'SE ŽIVLJENJE UČIMO!' and 'SIME MED GEN'. Below the cover, there are buttons for 'Več informacij', a messenger icon, and a 'Všeč mi je' button. A notification indicates 'To je všeč 6.317 osebam.'. The main content area shows a 'Vizitka' (Business Page) with a map, address 'Letališka 3, 1000 Ljubljana, Slovenia', and website 'http://www.simbioza.eu/'.

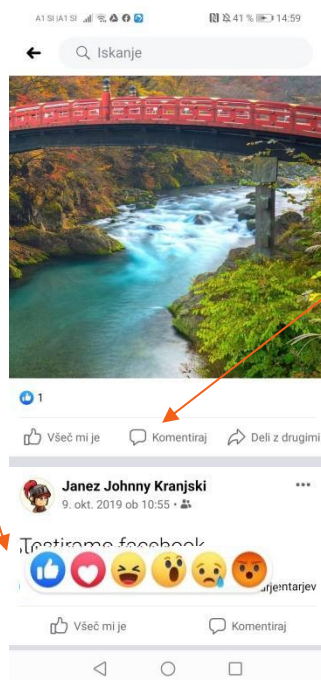
Organizaciji lahko pošljemo tudi sporočilo preko messengerja.

Všečkamo, če nam je stran všeč in jo s tem všečkamo.

Več zavihkov strani, da izvemo več informacij o sami organizaciji.

Več možnosti. Med drugim lahko tu stran tudi shranimo, da jo lahko pogledamo kasneje.

Všeckanje objave.
Če pridržiimo pritisk
na tipko, lahko poleg
všečka dodamo še
katero izmed drugih
možnosti.

Komentiranje
objave.

Objavo lahko delimo
na naši časovnici,
prek messengerja ali
v skupino.

14.7. Skupine

Na Facebooku obstajajo skupine za ljudi z enakimi zanimanji. Nekatere skupine so javne, nekatere pa zaprte. Prav tako se moramo v nekatere skupine prijaviti in našo prijavo potem lastnik skupine potrdi, nekatere skupine pa so take, da smo v skupini s klikom na gumb "Pridruži se". V več skupin, kot bomo prijavljeni, več podobnih skupin nam bo Facebook predlagal.

Želimo ustvariti
novo skupino.

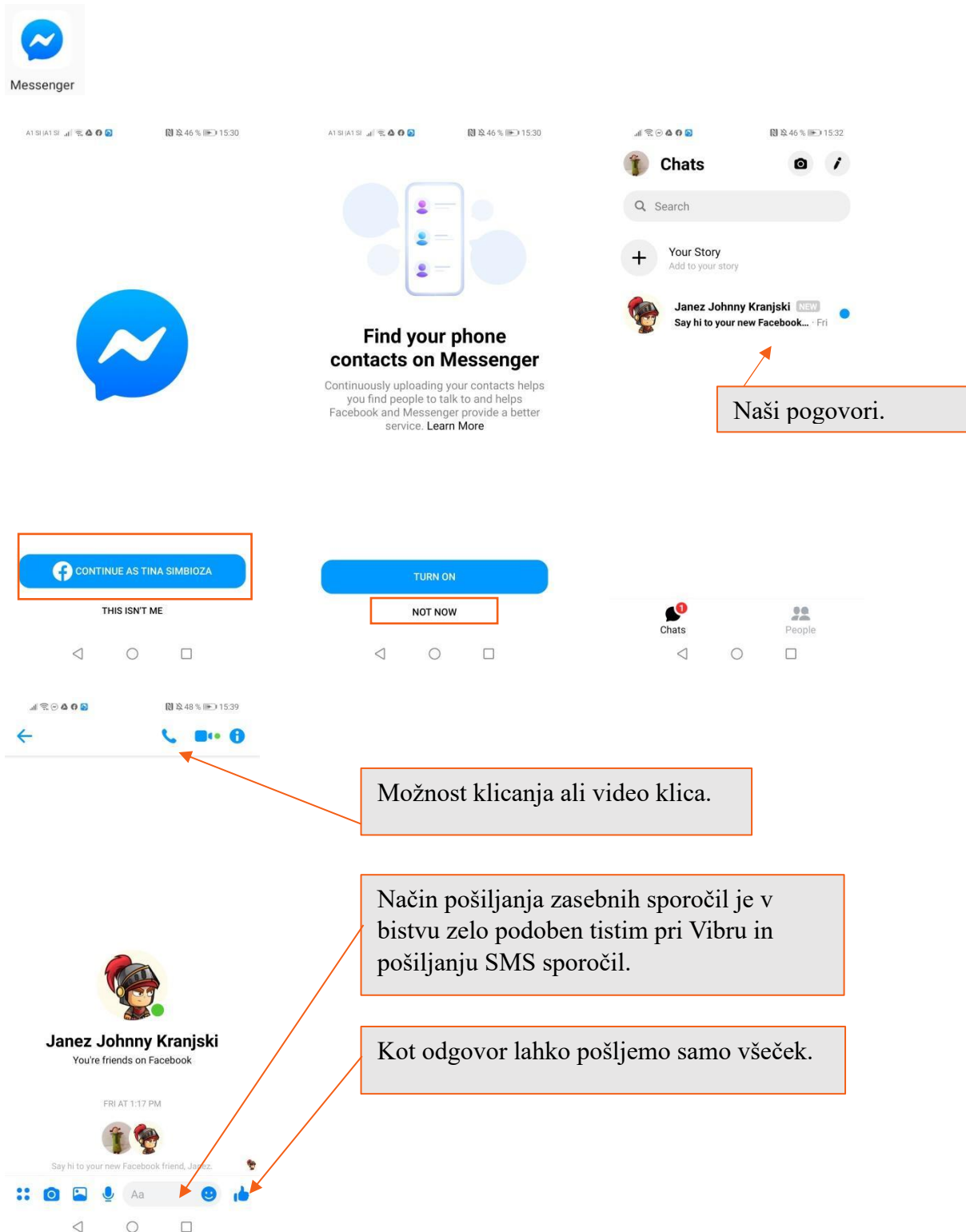
Različne kategorije
skupin.

Pridruži se skupini.

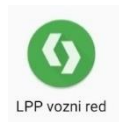
14.8. Messenger

Facebook ima svojo aplikacijo za pošiljanje zasebnih sporočil. To si moramo najprej namestiti iz Trgovine Play. Na začetku moramo izbrati, da bomo Messenger res uporabljali s tistim računom, ki je trenutno prijavljen v Facebook in se potem odločiti, ali želimo posodobiti kontakte iz telefona. Naslednje imamo možnost prek Messengerja prejemati SMS sporočila. Vse te možnosti na začetku zavrnamo.

15. LPP VOZNI RED

Aplikacija LPP vozni red, predstavlja ažuren prikaz urnikov avtobusnih linij, ustrezne oznake avtobusnih postaj in izbrane smeri vožnje za posamezno linijo. Tovrstna aplikacija hkrati predstavlja shemo LPP območja, način plačevanja z moneto in shemo dnevnih in nočnih linij. Za ustrezno delovanje aplikacije, moramo imeti prižgan internet, dobro pa je imeti prižgano tudi lokacijo, če ne veste kje je avtobusna postaja.

Več možnosti.

Da ne drsamo do konca, napišemo ime postaje.

Zemljevid vseh postaj. Najdemo tisto, ki nam je najbližje.

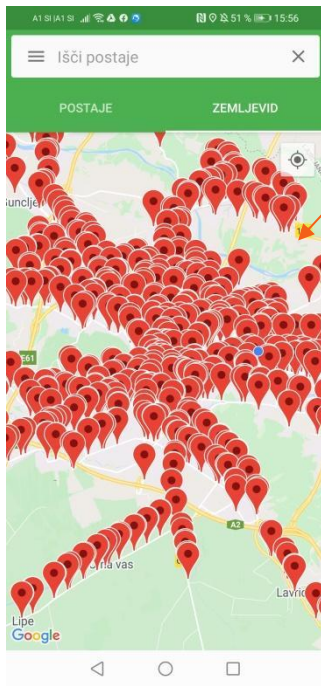
Krogec pomeni, da gre linija proti centru.

Tiste linije, ki jih največ uporabljamo, jih lahko shranimo z zvezdico. Te se potem pojavijo na vrhu.

Izris celotne sheme in območij LPP. Sliki se približamo tako, da z dvema prstoma po zaslonu potegnemo narazen.

Izpiše se telefonska številka, da pokličemo moneto.

Seznam linij. Ko kliknemo na izbrano, izberemo še svojo postajo in izpiše se urnik.

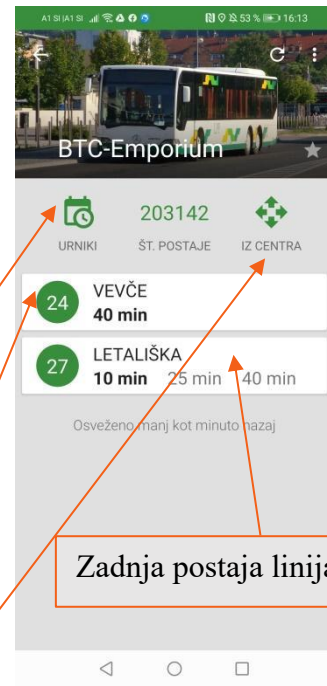
Da se slika približa, z dvema prstoma po zaslону potegnemo narazen.

Modra pika smo mi, rdeči znaki pa postaje.

Razpredelnica s tedenskim urnikom za izbrano linijo na izbranem postajališču.

Trenutno urnik za linije, ki ustavljajo na postajališču.

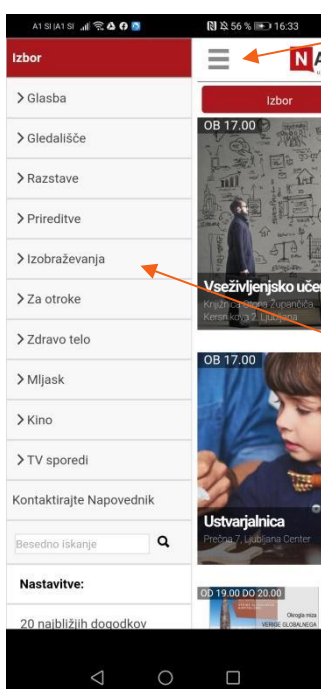
Znak nam pove, da gre linija iz centra na končno postajo.

Zadnja postaja linija.

16.NAPOVEDNIK

Vsestranska aplikacija, ki nam predstavi pestro paleto prihajajočih dogodkov v naši okolici. Izbiramo lahko med različnimi sklopi dogodkov in kraji dogajanja. Prav tako pa nas aplikacija popelje do spletnih strani dogodka.

Več možnosti.

Začetna stran z aktualnimi dogodki.

Pri več možnostih lahko izbirate vrsto dogodkov in tudi regijo, če se pomaknete navzdol.

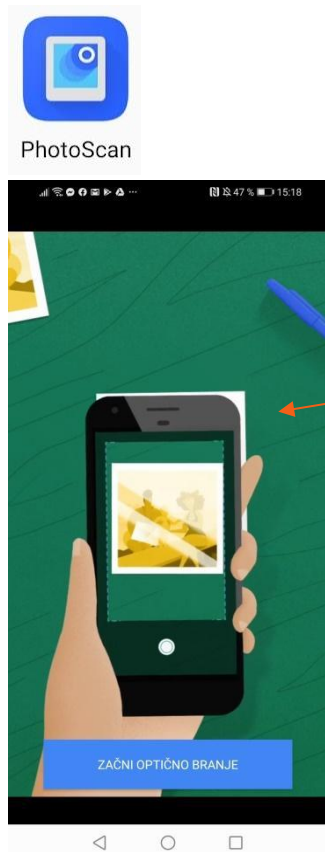
Odpri izbran dogodek z vsemi informacijami o njegovem poteku. Tu vidimo, če je dogodek plačljiv.

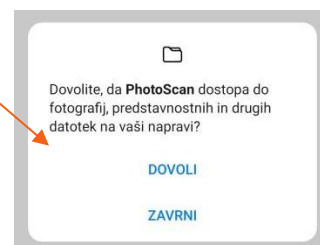
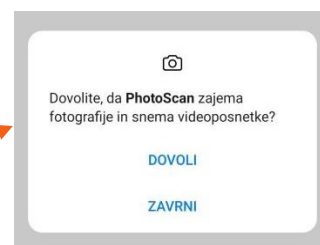
V primeru, da želimo dogodek deliti z neko drugo osebo, kliknemo sem.

17. PHOTOSCAN: GOOGLE PHOTO

PhotoScan je aplikacija, ki nam omogoči, da starejše fotografije vaša naprava optično prebere in jih shrani. Tu ne gre samo za slikanje vaše fotografije, ampak jo aplikacija optično prebere in odstrani odsev, ki se običajno pojavi pri navadnem slikanju fotografije. Samodejno obreže robove in jim avtomatsko popravi perspektivo.

Ko odpremo aplikacijo na začetni strani, kliknemo 'Začni optično branje' in na to potrdimo dovoljenja.

Fotografijo, ki jo želite skenirati, položite na ravno podlago in naj ne bo preveč temno. Nato jo umestite znotraj okvirja.

Ko ste fotografijo umestili v okvir, pritisnite bel gumb.

Puščica vas vodi, kam se s telefon pomaknete.

Prekinitev.

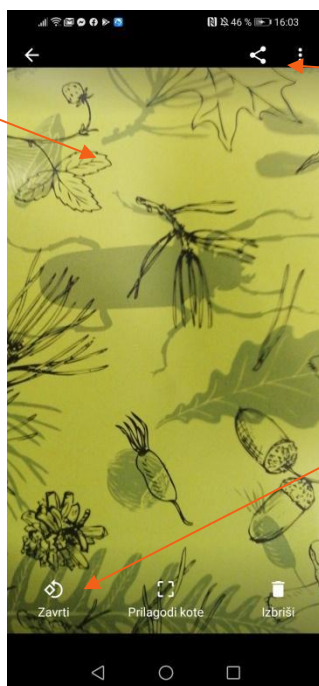
Ko se krog obarva modro, se pomaknite v smer, kamor vas pelje puščica. Dotakniti se morate vseh štirih robov.

Znak, da je fotografija uspešno optično prebrana.

Galerija optično prebranih fotografij.

Optično prebrana slika.

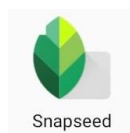
Sliko lahko delimo z drugimi.

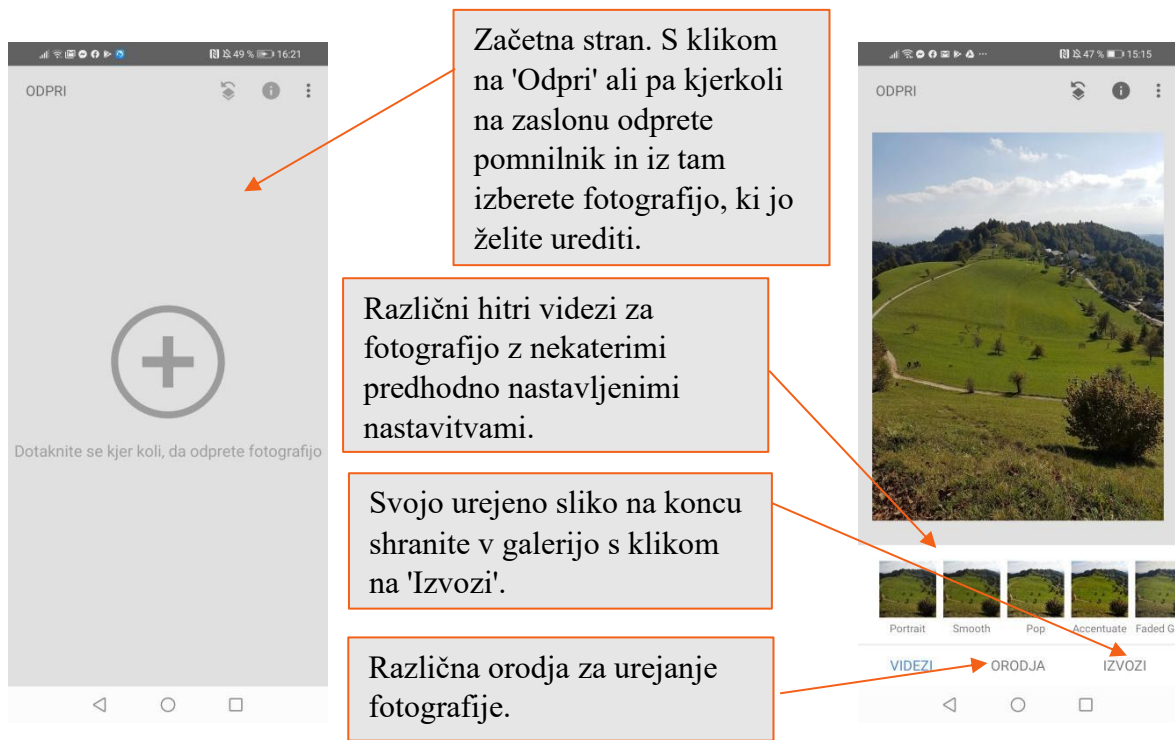
Sliko lahko zavrtimo, lahko jih prilagodimo kote ali jo izberemo. Kote ji lahko prilagodimo, če so samodejne nastavitve mogoče sliko odrezale preveč ali pa premalo.

18.SNAPSEED

Snapseed je zelo uporabna aplikacija, če želimo urejati fotografije. V aplikaciji je ogromno funkcij, tako tistih osnovnih, kot tudi tistih, ki so na ravni profesionalnega urejanja fotografij.

Še kot nasvet: vsakič ko urejate fotografijo in ste zadovoljni z rezultatom na koncu pritisnite kljukico, drugače se spremembe ne bodo shranile. Če vam pa spremembe niso všeč pa pritisnete križec. Za korake naprej in nazaj sta spodaj tudi puščici.

Orodja imajo ogromno funkcij. Če katere takoj ne najdete samo podrsate po zaslonu in pokaže se vam še več možnosti. Spodaj se bomo na kratko spoznali z nekaj osnovnimi funkcijami.

19. QR & BARCODE READER

QR & Barcode reader je čitalec črtnih in QR kod. Pri prebranih črtnih kodah, se nam izpiše koda, ki jo potem poiščemo v spletu.

QR kode danes najdemo na mnogih izdelkih, predvsem pa jih uporabljajo za oglaševalne namene. To kodo čitalec prebere in najde spletno stran oglaševalnega izdelka, da nam ni treba ročno prepisovati URL naslova. Prav tako pa dandanes najdemo QR kode na računih, ki nam pomaga sploh takrat, ko imamo mobilno bančništvo, da nam ni treba vpisovati vseh podatkov v račun.

Ko prvič odpremo aplikacijo, se seznanimo z aplikacijo, za naprej pa pritisnemo puščice.

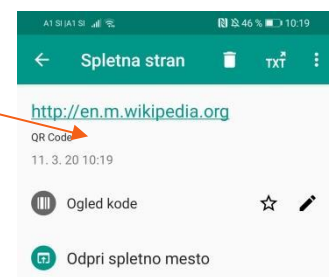

Možnost, da s fotoaparatom preberemo QR ali črtno kodo izdelka, ki je pred nami. Lahko pa iz slike v galeriji izberemo sliko s kodo. Tudi na ta način lahko čitalec prebere kodo.

S fotoaparatom ujamemo QR kodo, ki se tudi sama izostril in se nato avtomatsko prestavi na naslednjo stran.

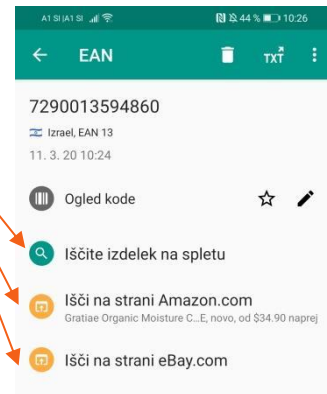
Na strani se nato pokaže URL povezava do spletne strani, ki je povezana z izbrano QR kodo.

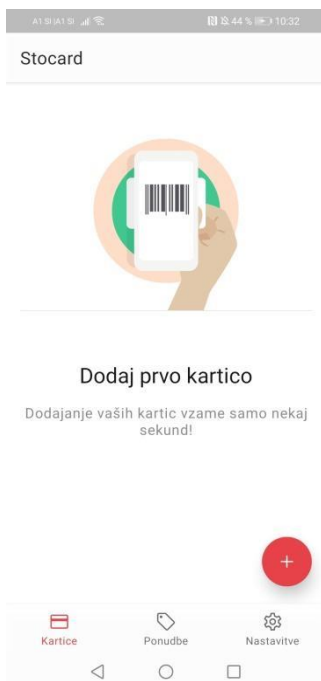
Na isti način kot pri QR kodi, lahko preberemo črtno kodo izdelka.

Pokaže se, katero vrsto kode smo prebrali in izvor kode. Izdelek lahko poiščemo na spletu, če pa je izdelek bolj globalen, ga lahko poiščemo tudi na spletni trgovini Amazon ali eBay.

20.STOCARD

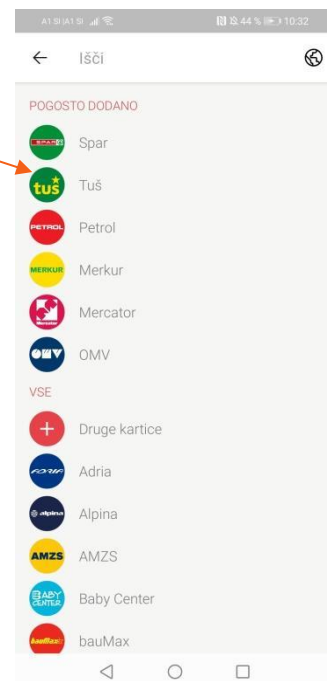
Stocard je aplikacija, ki nam omogoča, da vse naše nagradne kartice različnih trgovin shranimo v telefon. Tako ne bomo več potrebovali fizičnih kartic, ampak se bodo črtne kode kartic shranile v aplikaciji in jih je mogoče v trgovinah uporabljati namesto plastičnih.

Tu poiščete željeno kartico ali pa jo izberete iz seznama.

Če željene kartice ni v seznamu, jo lahko vnesete tu.

Dodajte novo kartico s klikom na '+'.

Črno kodo približite kameri in avtomatsko jo prebere. V tej fazi vam ni potrebno nič klikati.

Dovoljenje aplikaciji, da uporabi kamero/fotoaparata.

Če trenutno ne bi imeli kartice oz. vam bralnik ne dela, lahko ročno vstavite številko, ki je vnesena ob črtni kodi in kartici.

Takoj, ko optični čitalnik prebere kartico, se pojavi to okno s podatki o kartici.

V tem razdelku lahko preverite, če je ta trgovina v vaši bližini in njen delovni čas.

Seznam vseh naših kartic.

Ponudbe in akcija za moje kartice.

21. GOOGLE PREVAJALNIK

Včasih se srečamo s tujo besedo, za katero ne vemo slovenskega prevoda. Z Google Prevajalnikom lahko enostavno prevedemo besede ali fraze iz več kot 100 jezikov.

V osnovi aplikacija deluje, če smo povezani z internetom, lahko si pa prenesemo izbran jezik in ga uporabljamo tudi, ko nismo povezani z internetom.

Pozorni moramo biti na nekatere prevode, sploh če prevajamo celotne fraze ali besedila, saj so včasih lahko kakšne napake.

Priljubljene fraze.

Če želite prenesti še kakšen jezik, ga lahko prenesete, če kliknete tri črtice na robu in izberete 'Prevod brez povezave'. Tam jezik prenesete s klikom na

Na začetku vas prevajalnik vpraša iz katerega v kateri jezik boste največ prevajali, da prenesete slovar jezikov, ki jih boste lahko uporabljali tudi, ko ne boste povezani s internetom.

Iz katerega jezika prevajamo.

V kateri jezik prevajamo.

Vnos besedila, ki ga želimo prevesti.

Hitra zamenjava prevajanega in prevedenega jezika.

Če je besedilo krajše, ga lahko slikamo in besedilo, se prevede kot celota.

Prejšnje iskane faze. S klikom na zvezdico, jih shranimo v 'Zbirko izrazov'.

Vpisali smo iskano frazo/besedo in spodaj se je takoj pokazal prevod. Če nam prevod ni všeč, spremenimo iskalno besedo.

Prevedena fraza/beseda. Lahko jo tudi kopiramo (dva kvadrata) ali jo shranimo v 'Zbirko izrazov' s klikom na zvezdico.

S klikom na kljukico smo končali z iskanjem.

22.ODPIRALNI ČASI

Aplikacija Odpiralni časi je namenjena pregledovanju različnih lokacij z odpiralnimi časi. Zavzema vse od trgovin, lokalov, bank itd. Tu lahko pogledamo delovne čase obratov, kje se nahajajo in koliko so oddaljeni od nas. Idealno je, če imamo za uporabljanje te aplikacije vključene podatke o lokaciji.

A1 SI A1 SI 76% 14:03

Izberite, do česa aplikaciji
Öppetider dovolite dostop

- Shramba**
dostop do fotografij,
predstavnosti in datotek v vaši
napravi
- Telefon**
izvajanje in upravljanje
telefonskih klicev
- Stiki**
dostop do stikov
- Lokacija**
dostop do lokacije te naprave

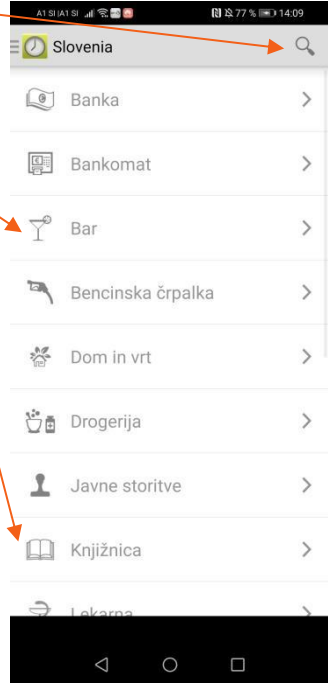
PREKLIČI NAPREJ

Iskalo mesto.

Različne kategorije
obratov.

Za boljše delovanje
dovolimo aplikaciji,
da uporablja zgornje
funkcije in kliknemo
'Naprej'.

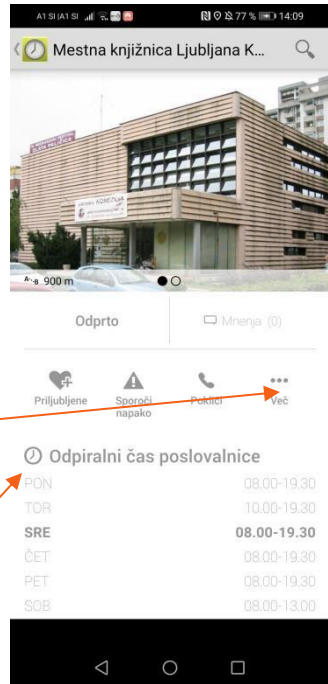
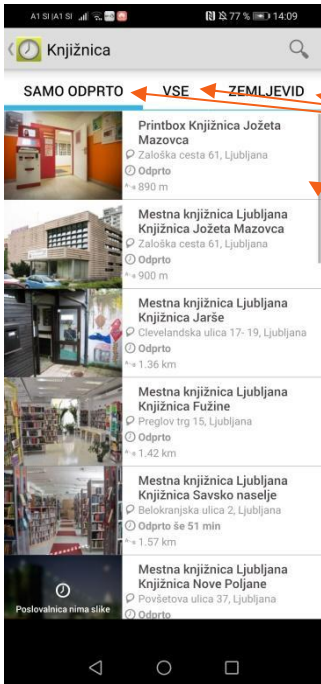

Lahko izbiramo med
odprtimi
knjižnicami, vsemi
ali pa jih poiščemo
na zemljevidu.

Seznam knjižnic. Te,
ki so nam bližje, so
na vrhu seznama.

Dodatne možnosti za
izbrano lokacijo.

Odpirali časi.

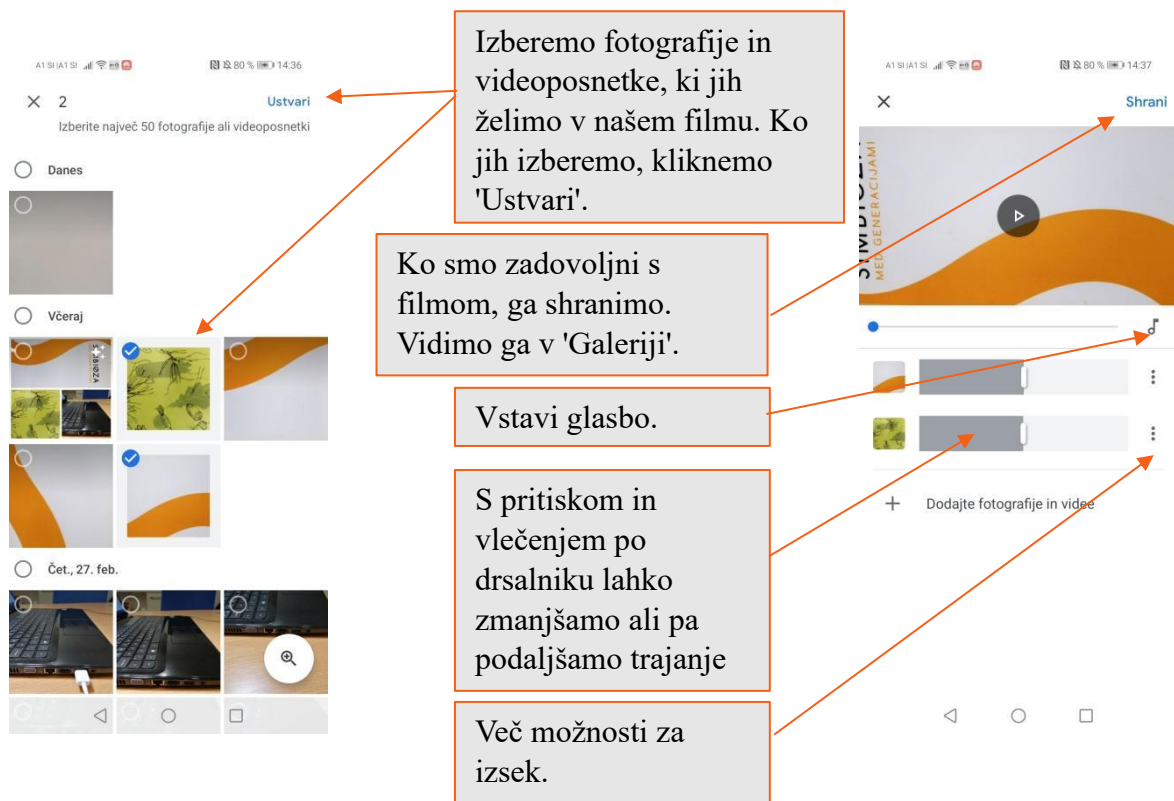

23. GOOGLE FOTO

Google Foto je aplikacija, ki nam pomaga ustvariti albume, kolaže in animacije iz naših slik. Ker je del Google skupine lahko v aplikacijo uvozimo svoje slike iz oblaka in z njimi ustvarjamo.

Če želimo ustvariti film, si najprej izberemo kakšen film želimo. Če je naš film poljuben, izberemo "Nov film", izberemo fotografije ali videoposnetke in aplikacija nam sama ustvari film, ki ga potem lahko urejamo.

23. E-STORITVE

E-storitve javne uprave označujejo storitve, ki jih državne institucije in javni sektor ponujajo preko digitalnih platform in elektronskih kanalov. Namen teh storitev je izboljšati učinkovitost, dostopnost in uporabniško izkušnjo pri interakciji med državljani, podjetji in javnim sektorjem. Glavni cilj e-storitev javne uprave je olajšati dostop do informacij, poenostaviti postopke, zmanjšati birokracijo in povečati transparentnost ter odzivnost javnega sektorja.

E-storitve javne uprave vključujejo:

1. **E-uprava:** omogoča elektronsko poslovanje z upravo, vključno s spletnimi obrazci za vloge, prijave, poročila in druge administrativne postopke.
2. **E-davki:** omogočajo državljanom in podjetjem, da elektronsko oddajajo davčne obrazce, poročajo o dohodkih, plačujejo davke in pridobivajo informacije o davčnih obveznostih.
3. **E-zdravstvo:** ponuja elektronske storitve za zdravstvene storitve, kot so rezervacije pregledov, naročanje zdravil, dostop do zdravstvenih podatkov in elektronsko posvetovanje z zdravniki.
4. **E-izobraževanje:** vključuje elektronske storitve za vpis v šole in univerze, elektronsko izobraževanje, dostop do ocen in šolskih informacij.
5. **E-socialne storitve:** ponujajo elektronske storitve za vloge za socialne pomoči, invalidske pokojnine, družinske prejemke in druge socialne ugodnosti.
6. **E-pravosodje:** vključuje elektronske storitve za elektronsko vložitev pravnih dokumentov, sledenje pravnim postopkom in dostop do sodnih odločitev.
7. **E-okolje:** ponuja elektronske storitve za spremljanje okoljskih kazalnikov, elektronsko poročanje o okoljskih vprašanjih in dostop do okoljskih podatkov.

Prednosti e-storitev javne uprave vključujejo zmanjšanje časovnih in finančnih stroškov za državljane in podjetja, izboljšanje preglednosti in odzivnosti javnega sektorja ter olajšanje

administrativnih postopkov. Kljub temu pa je pomembno zagotoviti varnost in zaščito osebnih podatkov pri uporabi teh storitev.

23.1. E-zdravje: aplikacija zVEM in spletni portal

NA KAJ POMISLITE, KO ZASLIŠITE POJEM Digitalna zdravstvena pismenost?

POJEM označuje uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) v zdravstvenem sektorju.

- Gre za področje na stičišču medicinske informatike, javnega zdravja in poslovanja.
- Nanaša se na zdravstvene storitve in informacije, ki se dostavljajo ali izboljšujejo preko interneta in sorodnih tehnologij.
- Vsak posameznik pa za potrditev osebne identitete za uporabo digitalnih storitev, funkcionalnosti in orodij na področju zdravstva, potrebuje t.i. DIGITALNO IDENTITETO.

Digitalna identiteta predstavlja:

- sredstvo, s katerim v spletu dokažemo, da smo, za kogar se izdajamo;
- sodobno alternativo klasičnim osebnim identifikatorjem (npr. potni list, osebna izkaznica, zdravstvena izkaznica), izdano za zagotavljanje varnega in legitimnega e-poslovanja.

DIGITALNA IDENTITETA

praktična raba na področju digitalne zdravstvene pismenosti

Kvalificirano digitalno potrdilo

- Gre za računalniški zapis , ki vsebuje podatke o imetniku in njegov javni ključ , poleg tega pa še podatke o izdajatelju digitalnega potrdila ter obdobje veljavnosti digitalnega potrdila .
 - Uporabljamo ga za digitalno podpisovanje , avtentikacijo uporabnika in šifriranje podatkov .
 - V Sloveniji jih izdajajo naslednji : Ministrstvo za javno upravo - (SIGEN-CA), Pošta Slovenije d.o.o. (Pošta@CA), Nova Ljubljanska banka d.d. (AC NLB), Halcom d.d. (Halcom CA).
-

Mobilna identiteta (smsPASS)

- Način prijave : preko pametnega mobilnega telefona .
 - Prijavo opravimo s pomočjo enkratnega gesla , ki ga posameznik prejme v obliki SMS sporočila .
 - Omogoča elektronsko podpisovanje dokumentov in zanesljivo identifikacijo uporabnika pri uporabi e-storitev .
 - Zanj lahko v Sloveniji zaprosimo na upravnih enotah .
-

Elektronska osebna izkaznica (eOsebna)

- Je biometrična , saj vsebuje čip s fotografijo in dvema prstnima odtisoma .
- Je elektronska , saj čip vsebuje kvalificirano digitalno potrdilo za elektronski podpis in elektronsko identifikacijo .
- Omogoča dostop do vseh državnih e-storitev ter digitalno podpisovanje dokumentov .

DIGITALNA IDENTITETA

praktična raba na področju digitalne zdravstvene pismenosti

Digitalno identiteto v praksi na področju digitalne zdravstvene pismenosti v Sloveniji lahko uporabljamo za naslednje storitve t.i.

eZdravja:

- eZVEM portal in mobilna aplikacija
- eNaročanja in eNapotnica
- eRecept

Ob prijavi v portal, aplikacijo ali spletno stran izbrane storitve poleg digitalne identitete (tj. kvalificirano digitalno potrdilo, smsPASS, eOsebna) potrebujemo tudi t.i. uporabniški račun SI -PASS*.

***SI-PASS račun je nujen, saj podpira enotno prijavo in odjavo uporabnika iz vseh storitev eZdravja.**

Predstavlja enotno točka za preverjanje identitete različnih uporabnikov ter elektronsko podpisovanje vlog in ostalih dokumentov.

Praviloma se uporablja v okviru opravljanja posameznih elektronskih storitev (npr. portal zVEM).

Več o SI -PASS spletni prijavi in e - podpisu na uradni spletni strani si-trust.gov.si/sl/si-pass/

Prijava v uporabniške strani SI-PASS

Prijavite se v svoj uporabniški račun SI-PASS, kjer lahko spreminjate nastavitve računa in pridobite smsPASS.

E-podpis dokumenta v SI-PASS

Elektronsko lahko podpišete svoj samostojni dokument ali preverite veljavnost kateregakoli elektronsko podpisanega dokumenta.

Portal zVEM je vaša vstopna točka do storitev eZdravja

Tu lahko dostopate do vaših napotnic, naročil, receptov, izvidov in drugih dokumentov ter uporabljate različne storitve eZdravja.

Vstop v zVEM

Za dostop potrebujete račun [SI-PASS](#).

Naložite si mobilno aplikacijo zVEM

Pacientom omogoča varen spletni dostop do storitev eZdravja, kot so:

- eNaročanje
- eRecept
- pregled čakalnih dob
- eNapotnica

Dodane funkcionalnosti in novosti v letu 2023 :

- novo področje "Bolniški listi" s prikazom seznama Elektronskih potrdil o upravičeni
- zadržanosti od dela
- prikaz potrdila o upravičeni zadržanosti od dela z možnostjo prenosa kot dokument PDF
- izpis napotnice v PDF obliki
- izpis termina v PDF obliki

Gre za informacijski sistem, ki:

- nam omogoča elektronsko napotitev in naročanje pacientov na zdravstvene storitve s primarne na sekundarno in terciarno zdravstveno raven ali znotraj sekundarne oziroma terciarne zdravstvene ravni in **ni namenjeno naročanju za obisk pri osebnem izbranem zdravniku (splošni zdravnik, pediater, zobozdravnik, ginekolog)**
- poteka na podlagi izdane elektronske napotnice, ki jo izda zdravnik napotivalec in jo podpiše s svojim digitalnim potrdilom
- ni omogočeno za vse zdravstvene storitve
- pacient se na napoteno zdravstveno storitev lahko naroči sam prek spletnega [portala zVem](#), prek portala [eNapotnica](#)

Pomembno: istočasno se pacient lahko naroči samo pri enem izvajalcu zdravstvene dejavnosti!

eNapotnica @zdravje NIJZ

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ZDRAVJE

MODRA ŠTEVILKA
080 24 45

NAROČANJE NA ZDRAVSTVENO STORITEV in PREGLED eNAPOTNICE

Če se želite naročiti oz. si želite ogledati podrobnosti o eNapotnici, vnesite ZZS številko pacienta in številko eNapotnice.

Številka ZZS

Vnesite ZZS številko

Številka e-napotnice

Vnesite številko e-napotnice

Prijava

Navodila za uporabnike eNaročanja

Za pravilnost podatkov o čakalnih dobah in prvih prostih terminih so odgovorni izvajalci zdravstvene dejavnosti. V primeru nejasnosti se obrnite na izvajalca zdravstvene dejavnosti.

Predpogoj za koriščenje storitve eNaročanje _____ je veljavna **eNapotnica** . V trenutku izdaje potrdila o izdani eNapotnici, ki ga prejmemo s strani osebnega zdravnika, lahko pričnemo s procesom eNaročanja.

*Pomembno je, da se zavedamo, da je **storitev eNaročanje mogoče samo za določen nabor zdravstvenih storitev** . Informacijo o tem, ali je za storitev, na katero ste napoteni, omogočeno elektronsko naročanje, najdemo na izpisu _____ "Potrdilo o izdani eNapotnici št.: _____".

Na zdravstveno storitev se lahko v okviru projekta eZdravje naročite preko portala Zvem, ki državljanom RS med drugim tudi omogoča dostop do eNaročanja. **Spletni portal zVem omogoča eNaročanje tako z uporabo kot tudi brez uporabe digitalne identitete** .

Postopek eNaročanja na zdravstvene storitve

Preko spletnega brskalnika dostopamo do spletne strani eNapotnica, ki jo najdemo na naslednji URL povezavi: <https://narocanje.ezdrav.si>

Odpre se nam spletna stran z naslednjim okencem, v katerega prepisemo podatke na izdani e - napotnici:

dostop do spletne strani eNaročanje z zajemom QR kode

NAROČANJE NA ZDRAVSTVENO STORITEV in PREGLED eNAPOTNICE

Če se želite naročiti oz. si želite ogledati podrobnosti o eNapotnici, vnesite ZZS številko pacienta in številko eNapotnice.

Številka ZZS

Vnesite ZZS številko

Številka e-napotnice

Vnesite številko e-napotnice

Prijava

vpišemo ZZS številko

vpišemo 13 - mestno številko e -napotnice

Po vnosu pravilne številke ZZZS in številke e-napotnice se prikaže vsebina e-napotnice . Za nadaljevanje je potrebno klikniti gumb »Rezerviraj termin« .

The screenshot shows a form with five sections:

- 1 - IZVAJALEC:** ŠTEVILKA IZVAJALCA (12345), ŠIFRA ZDR. DEJAVNOSTI (302), NAZIV IZVAJALCA (Req org name).
- 2 - ZDRAVNIK:** VLOGA ZDRAVNIKA (Osebn), ŠTEVILKA ZDRAVNIKA (50001), IME ZDRAVNIKA (JERNEJA), PRIMEK ZDRAVNIKA (ANTONČIČ).
- 3 - ZAVAROVANA OSEBA:** ŠTEVILKA ZAVAROVANE OSEBE (174526898), EMŠO (2604977504350), VRSTA ZAVAROVANJA (ZZZS številka), DATUM ROJSTVA (26.04.1977), PRIIMEK (Pikel), IME (Matež), SPOL (Moški).
- 4 - ENAPOTNICA:** ŠTEVILKA ENAPOTNICE (2016092100019), ŠTEVILKA PREJŠNJE ENAPOTNICE (Številka prejšnje eNapotnice), VRSTA ENAPOTNICE (Izdana elektronska napotnica), STATUS ENAPOTNICE (Izdana).
- 5 - VELJAVNOST:** VELJAVNOST (Za obdobje), MESECEV (3).

V nadaljevanju se za vrsto zdravstvene storitve, ki je navedena na vaši eNapotnici, prikaže seznam izvajalcev zdravstvene dejavnosti iz regije pacienta, ki to storitev izvajajo . Poleg tega pa se prikažejo tudi čakalne dobe za posameznega izvajalca .

The screenshot shows the appointment selection interface for 'Prosti termin za storitev 1056P Alergološki pregled - prvi' on 24.03.2017. The 'Prikaži vse regije' checkbox is unchecked. A table lists available appointments:

Datum	Ustanova	Naslov ustanove	Telefon
05.04.2017 13:10	SPLOŠNA BOLNIŠNICA JESENICE (INFONET)	CESTA TALCEV 39, KRANJ	123123123

Za prikaz širšega nabora izvajalcev zdravstvene dejavnosti (tudi izven vaše regije), kliknemo na polje "Prikaži vse regije"

The screenshot shows the same appointment selection interface, but with the 'Prikaži vse regije' checkbox checked. The table now displays two appointments:

Datum	Ustanova	Naslov ustanove	Telefon
05.04.2017 13:10	SPLOŠNA BOLNIŠNICA JESENICE (INFONET)	CESTA TALCEV 39, KRANJ	123123123
08.12.2017 10:00	Univerzitetni klinični center Ljubljana	Zaloška cesta 2, Ljubljana	(01) 522 50 50

Uporabnik iskanje izvajalca zdravstvene storitve lahko prilagodi tudi tako, da izbere datum, po katerem išče prvi prosti termin, z izbiro določene ure termina in z uporabo gumbov »Pred« in »Po«.

Datum	Ustanova	Naslov ustanove	Telefon
05.04.2017 13:10	SPLOŠNA BOLNIŠNICA JESENICE (INFONET)	CESTA TALCEV 39, KRANJ	123123123
08.12.2017 10:00	Univerzitetni klinični center Ljubljana	Zaloška cesta 2, Ljubljana	(01) 522 50 50

Iz seznama možnih terminov pri izvajalcih zdravstvene dejavnosti uporabnik izbere izvajalca zdravstvene dejavnosti in termin in le-tega potrdi s klikom nanj. Če izbrani termin presega najdaljšo dovoljeno čakalno dobo za to storitev in to stopnjo nujnosti, se prikaže opozorilo, ki zahteva potrditev izbranega termina z daljšo lokalno dobo. Odgovor "Da" pomeni, da se pacient strinja z daljšo čakalno dobo in omogoča nadaljevanje postopka naročanja. Odgovor "Ne" pa prikaže ponovno zaslon z izbiro ustanov in terminov.

V naslednjem (tretjem) koraku "Izbira termina" se prikažejo prvi prosti termini za vse ambulate oziroma zdravnike, ki pri izbranem izvajalcu zdravstvene dejavnosti opravljajo storitev, na katero ste bili napoteni. S klikom izberete (ter potrdite) ustrezni izbrani termin.

Termin	Naziv	Opis
14.04.2017 09:00	dr. Nežka Kranjc	2. nadstropje/3
14.04.2017 11:00	dr. Eva Potočnik	2. nadstropje/4
21.04.2017 10:00	dr. Martin Škrtaj	2. nadstropje/2
15.05.2017 12:00	dr. Ivo Novak	2. nadstropje/1

Po izbiri začne teči čas, v katerem so termini začasno rezervirani za vas. V kolikor postopek izbire ni zaključen v skupno dveh minutah, se izpiše opozorilo "Čas predrezervacije se je iztekel.", temu pa sledi "Ali želite preklicati nove predrezervacije?". Z izbiro odgovora "Da" se postopek vrne na korak "Izbira termina" pri že izbranem izvajalcu zdravstvene dejavnosti. Odgovor "Ne" pa vas vrne na korak "Izbira ustanove", torej brez rezervacije termina na storitev.

Za izbrani termin se prikaže na zaslonu potrdilo naročila z vsemi podatki o naročilu .

Potrdilo naročila

Pacient	Matež Pikeš
EMŠO	2604977504350
ZZZS	174526898
Datum rojstva	26.04.1977
Spol	Moški
Naslov	Dunajska 81, Središče ob Dravi
Elektronski naslov	pikes@mail.si
Telefon	
Mobilni telefon	0329852525
Telefon ordinacije	
Storitev	Alergološki pregled - prvi
Nujnost	Redno
Naziv ustanove	Univerzitetni klinični center Ljubljana
Šifra zdravstvenega delavca	174526898
Številka eNapotnice	2016092100019
Napotna diagnoza	D69.0 - Alergijska purpura

Opozorilo: Z naročilom se izda pravica dostopa do medicinskih podatkov!

Potrdi Prekliči

S klikom na modro obarvani gumb "Potrdi" dokončno potrdite izbrani termin in s tem ste uspešno naročeni pri izvajalcu zdravstvene dejavnosti . V primeru klika na gumb "Prekliči" pa vas postopek vrne na korak "Izbira termina", s čimer se postopek zaključí brez rezervacije termina .

Naročilo je sprejeto!

1 Nazaj na napotitev 2 Izbira ustanove 3 Izbira termina 4 **Potrditev rezervacije**

Univerzitetni klinični center Ljubljana
Zaloška cesta 2
Tel: (01) 522 50 50
Elektronski naslov: gp.ukc@kclj.si

Potrdilo o naročilu pacienta št. 000019167880094

Podatki o pacientu

Pacient	Matež Pikeš
Naslov	Dunajska 81, 2277 Središče ob Dravi
EMŠO	2604977504350
ZZZS	174526898
Telefonska številka	
Elektronski naslov	pikes@mail.si

Podatki o naročilu

Storitev	Alergološki pregled - prvi
Datum in ura	15.05.2017 12:00
Številka eNapotnice	2016092100019

Podatki o kraju

Hospital 00001

Opomba zdravnika

Po pregledu bi vsi starejši dokumenti.

OPOMBA NAROČILA: Zdravstvena ustanova vam trenutno ne more dodeliti točnega termina za izvedbo naročene storitve. Datum, ki ste ga prejeli, je le okvirni datum. Zdravstvena ustanova vas bo o točnem terminu izvedbe zdravstvene storitve obvestila po pošti. Če želite dodatne informacije pokličite izvajalca zdravstvene storitve, pri katerem ste se naročili.

Izpiši PDF (AA) Izpiši PDF (A5) Shrani PDF Pošli e-napotnico Pošli SMS

Na zaslonu se izpišejo vsi podatki naročila :

- izvajalec zdravstvene dejavnosti, pri katerem je ustvarjena rezervacija
- podatki o pacientu
- podatki o naročilu
- opomba zdravnika (posebna navodila za pregled, opozorila, ipd.).

Na voljo je več možnih načinov posredovanja potrdila o pravkar ustvarjenem naročilu :

- »Izpiši PDF (A4)« ter »Izpiši PDF (A5)« zahteva izbiro tiskalnika, da potrjeno elektronsko naročilo natisnete na fizični list papirja .
- »Shrani PDF« zahteva potrditev shranjevanja in izbire lokacije shranjevanja .
- »Pošlji e-poštno sporočilo« posreduje sporočilo na navedeni elektronski naslov .
- »Pošlji SMS« posreduje sporočilo na navedeno mobilno telefonsko številko .

Postopek odpovedi potrjenega termina

V kolikor je eNapotnica vpisana v čakalni seznam izbranega izvajalca zdravstvene dejavnosti, uporabniku pa je dodeljen termin, se s to napotnico lahko naroči pri drugem izvajalcu zdravstvene dejavnosti samo v primeru odpovedi te rezervacije .

Odpoved rezervacije opravite s klikom na rdeče obarvan gumb "Odpovej termin", za tem pa morate na podlagi pojavnega okna izbrati oziroma vnesti vzrok odpovedi .

The screenshot shows a web application interface for managing appointments. At the top, there are two buttons: "Odpovej termin" (Cancel appointment) in red and "Obvestila" (Notifications) in blue. Below them is a "NAROČILO" (Appointment) section with fields for "USTANOVA" (Institution) set to "Univerzitetni klinični center Ljubljana" and "TERMIN" (Appointment) set to "09.05.2017 16:00", with a "Potrdilo o naročilu" (Appointment confirmation) button. Below this is a "Stran 1" (Page 1) indicator. The main content is divided into five sections:

- 1 - IZVAJALEC** (Provider):
 - ŠTEVILKA IZVAJALCA: 12345
 - ŠIFRA ZDR. DEJAVNOSTI: 302
 - NAZIV IZVAJALCA: Req org name
- 2 - ZDRAVNIK** (Doctor):
 - VLOGA ZDRAVNIKA: Osebn
 - ŠTEVILKA ZDRAVNIKA: 50001
 - IME ZDRAVNIKA: JERNEJA
 - PRIMEK ZDRAVNIKA: ANTONČIČ
- 3 - ZAVAROVANA OSEBA** (Insured Person):
 - ŠTEVILKA ZAVAROVANE OSEBE: 174526898
 - EMŠO: 2604977504350
 - VRSTA ZAVAROVANJA: ZZS stevilka
 - DATUM ROJSTVA: 26.04.1977
 - PRIMEK: Pikel
 - IME: Matež
- 4 - ENAPOTNICA** (Appointment Card):
 - ŠTEVILKA ENAPOTNICE: 2016092100019
 - ŠTEVILKA PREJŠNJE ENAPOTNICE: Številka prejšnje eNapotnice
 - VRSTA ENAPOTNICE: Izdana elektronska napotnica
 - STATUS ENAPOTNICE: Vpisana
- 5 - VELJAVNOST** (Validity):

Aplikacija zVEM

V splošnem vam mobilna aplikacija zVEM omogoča dostop do storitev eZdravja ter funkcionalnosti, ki so nam dostopne tudi preko spletnega portala. V aplikaciji zVEM lahko :

- Pregledate osebne zdravstvene dokumentacije (kot so na primer izvidi specialistov). To najdete pod razdelkom " **eDokumenti** " .
- Pregledate izdane in uporabljene recepte, do česar dostopamo v sekciji " **eRecepti** " .
- Pregledate eNapotnice in eNaročila
- Pregledate aktualne čakalne dobe pri posameznih izvajalcih zdravstvenih dejavnosti
- Imate pregled nad izdanimi in shranjenimi digitalnimi EU DCP potrdili

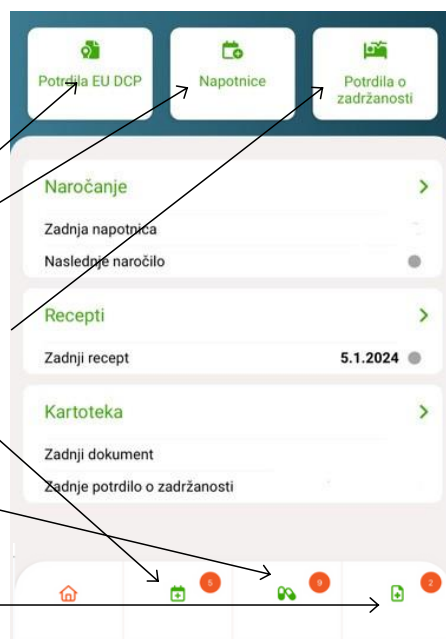
Potrdila EU DCP
Napotnice
(pregled in izpis
napotnice v PDF obliki)

Bolniški list ali t. i. Potrdila o zadržanosti
(prikaz elektronskih potrdil o upravičeni zadržanosti od
dela ter prikaz potrdil z možnostjo prenosa v PDF obliki)

eNaročanje
(iskanje čakalnih dob in storitev eNaročanja)

eRecepti
(elektronsko predpisovanje in izdaja receptov ter
pregled)

eKartoteka
(zdravstvena kartoteka v elektronski obliki)

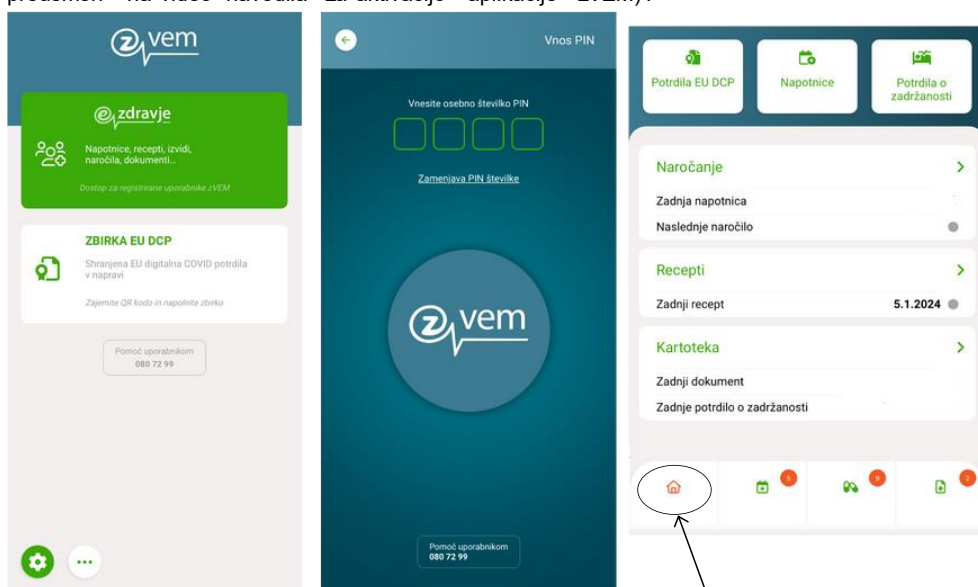

Aplikacija zVEM

Na spodnjih posnetkih zaslonah je viden postopek prijave v aplikacijo zVEM na vaši pametni napravi .

Ob kliku na ikono aplikacije zVEM, ki jo najdemo v knjižnici aplikacij ali na domačem zaslonu vašega pametnega telefona, **se nam odpre vstopna stran aplikacije** (glejte levo sliko) .

S pritiskom na zeleno obarvan gumb vstopite v aplikacijo , kjer v drugem koraku (glejte sliko v sredini) **od vas zahteva vnos osebne številke PIN** (ki ste jo nastavili ob aktivaciji aplikacije (*za sam postopek aktivacije je na dnu stranu na voljo QR koda, ki vas preusmeri na video navodila za aktivacijo aplikacije zVEM).

S pravilnim vnosom osebne številke PIN pridemo na t.i. domačo stran aplikacije zVEM.

Mesto, kjer se v danem trenutku v aplikaciji nahajamo, je indicirano z rdeče obarvanim simbolom v spodnji menijski vrstici . V konkretnem primeru (glejte desno sliko) nam rdeče obarvana ikona hiške v spodnjem delu ekrana indicira, da se nahajamo na domači strani .

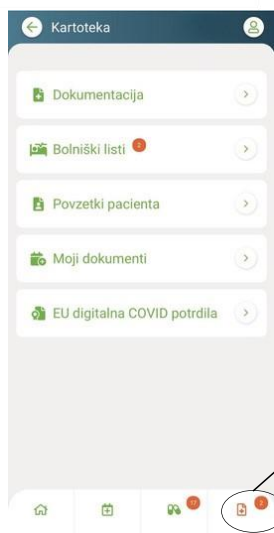
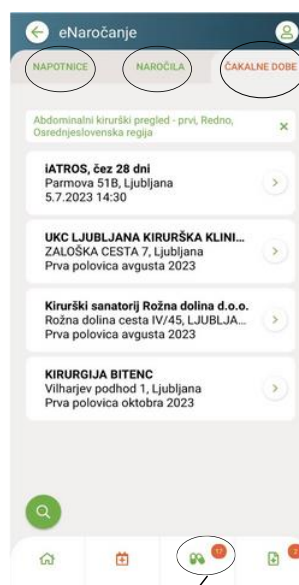
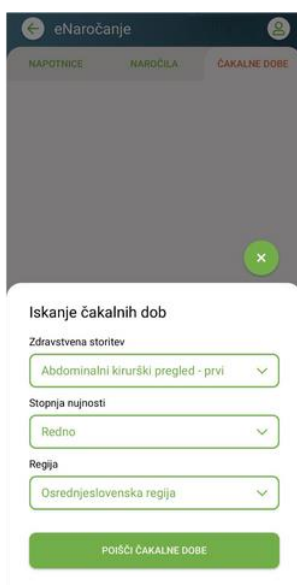
Aplikacija zVem
Kako jo namestiti na telefon?

Aplikacija zVEM

Na spodnjih posnetkih zaslonah so vidne funkcionalnosti razdelka **eNaročanje** (na desni sliki je ikona rdeče obarvana) . V tej kategoriji lahko spremljate elektronske napotnice (razdelek **"Napotnice"** , oddate naročilo na pregled , (razdelek **"Naročila"**) ter spremljate oddana naročila na pregled (predvidene termine, morebitne spremembe itd .). Poleg tega pa lahko spremljate aktualne čakalne dobe (**"Čakalne dobe"**).

v kategoriji **eRecepti** (tretja ikona, v primeru, da spodnji meni gledamo od leve proti desni), lahko spremljate izdane elektronske recepte, recepte v izteku, ter preverite, ali gre za enkratni ali obnovljiv recept .

v kategoriji **eDokumenti** pa lahko spremljate izvide specialistov, bolniške liste, povzetek informacij o vas, (kot pacientu) in drugo dokumentacijo ter imate pregled nad EU digitalnimi COVID potrdili .

Aplikacija zVem
Kako jo namestiti na telefon?

Elektronske zdravstvene evidence in platforme za podatke o mojem zdravju

Kaj je zdravstvena dokumentacija?

Gre za dokumentarno gradivo, ki nastane ali pa je prejeto pri zdravstveni obravnavi oziroma je povezano z zdravstvenim stanjem posameznika .

Kaj je e-karton, elektronska kartoteka?

Gre za pacientovo zdravstvena kartoteka v elektronski obliki, v lokalnem sistemu izvajalca zdravstvenih dejavnosti (izbranega osebnega zdravnika) .

V kontekstu digitalne zdravstvene pismenosti oziroma področja t.i. eZdravja, pojmu e-karton oz. e-kartoteka po vsebini in namenu ustreza **Centralni register podatkov o pacientih (CRPP)** . Gre za enoten sistem za zbiranje in izmenjavo zdravstvenih podatkov o pacientih s stalnim ali začasnim prebivališčem v Republiki Sloveniji in o drugih pacientih, ki v Republiki Sloveniji prejmejo zdravstveno oskrbo .

•od uvedbe CRPP se zbirata dve vrsti dokumentov, in sicer ambulantni izvidi in odpustna pisma . Od leta 2018 dalje se je začelo postopno uvajanje posebnih vrst izvidov, kot so npr. fizioterapevtska poročila, izvidi zdravniškega posvetovanja (ePosveta) ter izvidi ultrazvočne in rentgenske diagnostike .

Podpora uporabnikom

Kontaktni klicni center, ki izvaja storitve prvega nivoja podpore uporabnikom eZdravja, je na voljo, kot sledi :

- 07:00 – 22:00 od ponedeljka do petka, v soboto, nedeljo in ob praznikih .
- 22:00 – 7:00 avtomatski sprejem zahtevkov, v obravnavo se jih sprejme ob 7:00

Druge uporabne strani :

- Pomoč in podpora za uporabnike eZdravja : <https://podpora.ezdrav.si/>
 - Rešitve eZdravja : <https://ezdrav.si/storitve/>
 - eZdravje (splošen dostop) : <https://ezdrav.si>
 - Portal za paciente : <https://zvem.ezdrav.si/>
 - Čakalne dobe : <https://cakalnedobe.ezdrav.si>
-

Drugi viri :

- Pomoč in podpora za uporabnike eZdravja : <https://podpora.ezdrav.si/>
- Rešitve eZdravja : <https://ezdrav.si/storitve/>
- eZdravje (splošen dostop) : <https://ezdrav.si>
- Portal za paciente : <https://zvem.ezdrav.si/>
- Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ). E-naročanje na specialistične zdravstvene storitve – navodila za paciente . Ljubljana, 2020 .
- NIJZ. Aplikacija zVem - kako se jo namesti na telefon ? Dostopno preko spletne povezave : https://www.youtube.com/watch?v=A_4lbOI9AB7U

23.2. Elektronski zdravstveni zapisi in telemedicina

TELEZDRAVJE in TELEMEDICINA

Kaj predstavljata pojma "TELEZDRAVJE" in "TELEMEDICINA"?

Telezdravje vključuje neklinične storitve (npr. administrativne naloge in izobraževalne vidike), medtem ko telemedicino opredelimo kot klinične storitve na daljavo (npr. spremljanje). Vsa telemedicina je telezdravje, vendar vso telezdravje ni telemedicina (torej področje telezdravja je širše in vključuje tudi področje telemedicine).

Prednosti

- Telezdravje omogoča dostop do osnovnih zdravstvenih storitev prebivalcem, ki živijo na težko dostopnih ali popolnoma nedostopnih področjih (npr. na otokih in drugih odročnih krajih). Prav tako pa predstavlja možnost celostne oskrbe pacienta, ne glede na lokacijo, razpoložljivost pacientovih podatkov za strokovne posvete na daljavo, dodatno hrambo zdravstvene dokumentacije (v primeru izgube njihove fizične oblike) ter hitro in učinkovito zdravstveno oskrbo, ki pripomore k zmanjšanju čakalnih dob. Uporabnikom pa omogoča jasn pregled nad lastnimi podatki.
- Telemedicina zdravstvenim delavcem omogoča, da spremljajo paciente in se na ta način pripravejo, da je z njimi vse v najlepšem redu (npr. preko video klica).

Slabosti

- Obstajajo tveganja v zvezi z varovanjem zasebnosti zdravstvenih podatkov, saj se izpostavljenost podatkov v omrežjih povečuje (to je sicer mogoče odpraviti z učinkovitimi postopki šifriranja).
- Uporaba praks telezdravja in telemedicine je povezana s stopnjo digitalizacije v državi, vključno z digitalnim znanjem pacientov in zdravstvenih delavcev (kar je mogoče izboljšati z razvijanjem osnovnih kompetenc).

Elektronske zdravstvene evidence in platforme za podatke o mojem zdravju

Kaj je zdravstvena dokumentacija ?

Gre za dokumentarno gradivo, ki nastane ali pa je prejeto pri zdravstveni obravnavi oziroma je povezano z zdravstvenim stanjem posameznika.

Kaj je e-karton, elektronska kartoteka ?

Gre za pacientovo zdravstvena kartoteko v elektronski obliki, v lokalnem sistemu izvajalca zdravstvenih dejavnosti (izbranega osebnega zdravnika).

V kontekstu digitalne zdravstvene pismenosti oz. področja t.i. eZdravja, pojmu e-karton ali e-kartoteka po vsebini in namenu ustreza **Centralni register podatkov o pacientih (CRPP)**. Gre za enoten sistem za zbiranje in izmenjavo zdravstvenih podatkov o pacientih s stalnim ali začasnim prebivališčem v Republiki Sloveniji in o drugih pacientih, ki v Republiki Sloveniji prejmejo zdravstveno oskrbo.

- Zbirata se dve vrsti dokumentov, in sicer: **ambulantni izvidi** in **odpustna pisma**.
- Izraz CRPP se okviru eZdravja uporablja tako za poimenovanje zakonsko opredeljene zbirke podatkov kot tudi za poimenovanje storitev s področja eZdravja oz. centralnega informacijskega sistema s pripadajočo informacijsko komunikacijsko infrastrukturo. CRPP tako velja za strukturiran zapis tistih zdravstvenih podatkov, ki so najpomembnejši za zdravstveno obravnavo in je skladen z mednarodnimi standardi in strokovnimi smernicami.

Kdo lahko dostopa do t.i. Centralnega registra o pacientu (CRPP)?

- Neomejen dostop ima zgolj pacienti izbrani osebni zdravnik, ostali zdravniki pa imajo dostop na podlagi veljavne napotnice ali pacientove privolitve.
- Dostop do CRPP sistema pa imajo tudi: klinični psihologi, zdravstveni delavci (poleg zdravnikov tudi medicinske sestre, fizioterapevti, itd.), ki lahko v okviru obravnave pacienta vpogledujejo v podatke, zbrane v povzetku podatkov o pacientu.
- Vsak posameznik lahko vpogleduje v svoje podatke preko portala zVEM (ali preko mobilne aplikacije zVEM), poleg tega pa imajo tudi starši vpogled v podatke svojih otrok do njihovega 15. leta.

Ali so dostopi do zdravstvenih podatkov pacientov sledljivi?

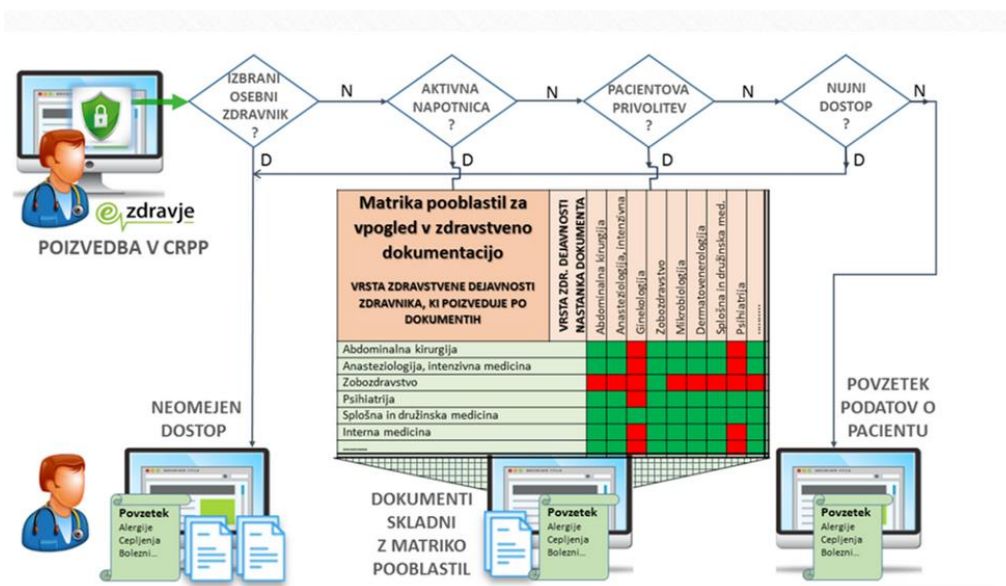
Da, zabeleži se vsak dostop do podatkov v sistemu e-zdravstvene evidence.

Podpora uporabnikom

Kontaktni klicni center, ki izvaja storitve prvega nivoja podpore uporabnikom eZdravja, je na voljo, kot sledi:

- 07:00 – 22:00 od ponedeljka do petka, v soboto, nedeljo in ob praznikih.
- 22:00 – 7:00 avtomatski sprejem zahtevkov, v obravnavo se jih sprejme ob 7:00

Na spodnji si lahko ogledate primer poizvedbe in dostopnost podatkov v CRPP:

ELEKTRONSKI ZDRAVSTVENI ZAPISI v povzetku so torej :

- digitalna različica pacientove papirnat kartoteke (npr . zgodovina boleznih stanj, diagnoze, zdravil, načrta zdravljenja itd .);
- ki posameznim pacientom v realnem času omogoča strukturirane zapise, ki takoj in varno omogočajo dostop do informacij pooblaščenim uporabnikom ;
- ponujajo dostop do orodij, temelječih na dokazih, ki jih zdravstveni ponudniki lahko uporabljajo pri sprejemanju odločitev o oskrbi pacienta ;
- avtomatizirajo in poenostavljajo delovni tok zdravstvenih ponudnikov ;
- povečujejo organiziranost in natančnost informacij o pacientu .

SPOMNIMO na :

- Pomoč in podpora za uporabnike eZdravja : <https://podpora.ezdrav.si/>
- Rešitve eZdravja : <https://ezdrav.si/storitve/>
- eZdravje (splošen dostop) : <https://ezdrav.si/>
- Portal za paciente : <https://zvem.ezdrav.si/>
- Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) . E-naročanje na specialistične zdravstvene storitve – navodila za paciente . Ljubljana, 2020 .
- NIJZ. Aplikacija zVem - kako se jo namesti na telefon ? Dostopno preko spletne povezave : https://www.youtube.com/watch?v=A_4lbOI9AB7U

23.3. Mobilno zdravje

Kaj predstavlja pojem “MOBILNO ZDRAVJE”?

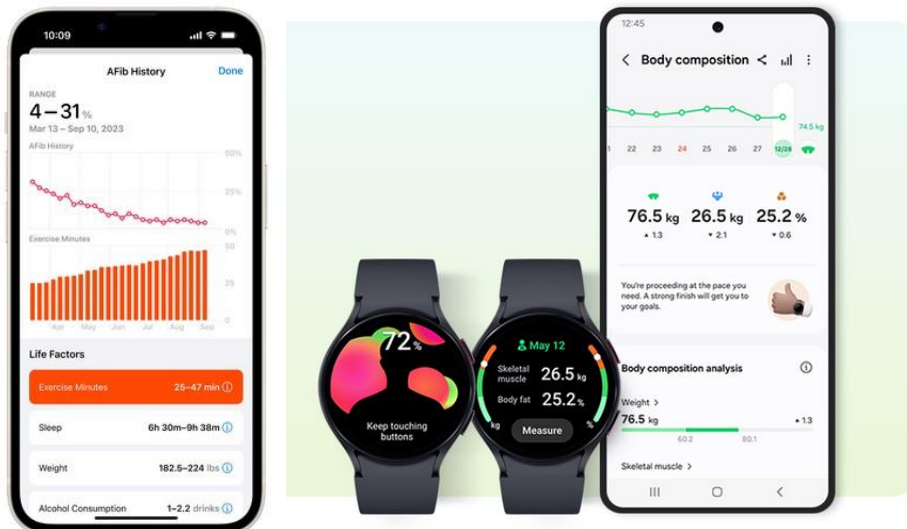
Mobilno zdravje sodi med storitve t. i. področja **eZDRAVJA**, ki poleg tega zajema še področje Telezdravja in telemedicine, področje nosljivih naprav ter elektronskih zdravstvenih zapisov. Pojem “MOBILNO ZDRAVJE” se v splošnem nanaša na aplikacije v zdravstvu, ki se uporabljajo pri zbiranju in spremljanju kliničnih podatkov in podatkov v realnem času pacientov s strani zdravstvenih ponudnikov.

Obstaja spekter aplikacij za oddaljeno spremljanje, ki pomagajo zdravnikom skrbeti za paciente in spremljati njihovo stanje na daljavo (raven glukoze v krvi, nasičenost s kisikom, srčni utrip, krvni tlak itd.). Poleg tega pa klinično in diagnostično specializirane aplikacije omogočajo zdravnikom (in zdravstvenim delavcem) ogled laboratorijskih rezultatov, pregledovanje elektronskih zdravstvenih kartotek, izvajanje digitalnega slikanja, na drugi strani pa se pacienti lahko preko aplikacije naročijo na zdravstvene storitve (npr. zVEM aplikacija).

Tipi mobilnih aplikacij

- aplikacije za zdravo življenje, ki preverjajo metrike (kot npr. srčni utrip, nivo glukoze v krvi, vadbi in telesno aktivnost ter spanje);
- klinične referenčne aplikacije;
- produktivnostne aplikacije, ki povečujejo učinkovitost zdravstvenih ponudnikov (primeri le-teh so mobilno beleženje podatkov, načrtovanje zdravstvene oskrbe na domu in interna poslovna komunikacija).

Poleg mobilnih aplikacij pa obstajajo tudi t. i. nosljive naprave. Pod ta pojem pripisujemo pametna oblačila in dodatke (npr. ure, zapestnice, prstani, očala, in drugo), s pomočjo katerih lahko spremljamo in zbiramo informacije o našem zdravju ter telesnem stanju.

V nadaljevanju smo za vas pripravili seznam nekaj aplikacij, s pomočjo katerih lahko spremljate vašo telesno aktivnost in dejavnost, vnašate svoje osebne zdravstvene metrike (teža, višina, krvna skupina, ipd.) ter spremljate vašo kakovost spanja, prehrane in tako pripomorete k dobremu počutju in zdravemu načinu življenja.

- **Samsung Health** aplikacija, ki je na voljo vsem uporabnikom Samsung telefonov (preko trgovine Play).

zajemite QR kodo za direktno povezavo za naložitev

- **Huawei Health** aplikacija, ki je na voljo vsem uporabnikom Huawei telefonov.

zajemite QR kodo za direktno povezavo za naložitev

- **Komoot** aplikacija, ki je na voljo vsem športnim navdušencem za načrtovanje in navigiranje poti ter sledenje aktivnosti pohodništva, hoje, kolesarjenja, ...

zajemite QR kodo za direktno povezavo za naložitev

- **Google Fit**, aplikacija za bolj zdravo in aktivnejše življenje

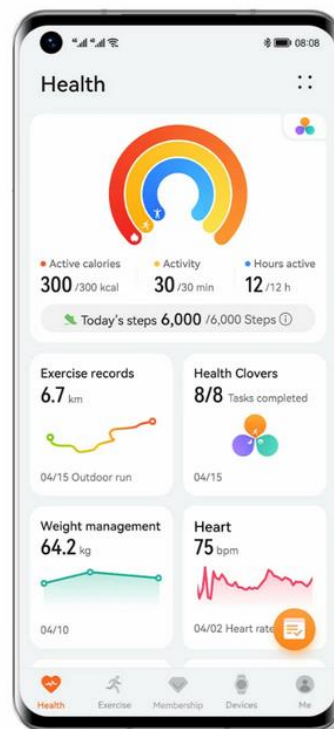
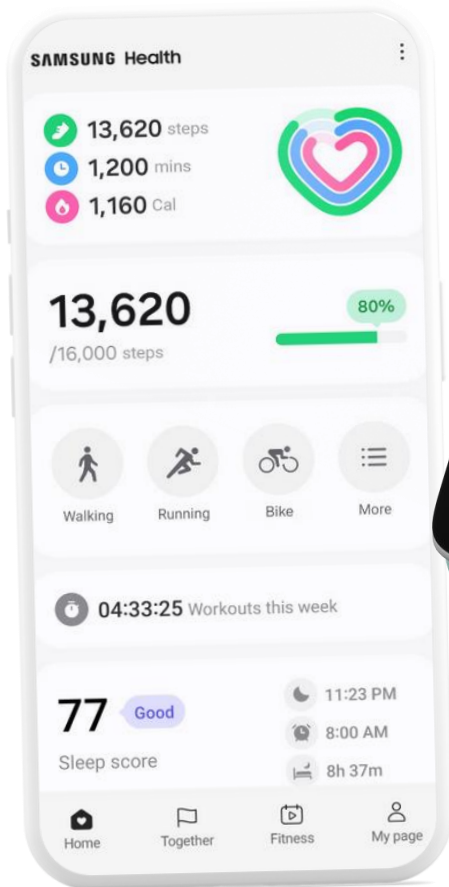

zajemite QR kodo za direktno povezavo za naložitev

- **Pedometer**, aplikacija za štetje korakov

zajemite QR kodo za direktno povezavo za naložitev

Uporabne povezave :

- Pomoč in podpora za uporabnike eZdravja : <https://podpora.ezdrav.si/>
- Rešitve eZdravja : <https://ezdrav.si/storitve/>
- eZdravje (splošen dostop) : <https://ezdrav.si>
- Samsung health aplikacija : https://play.google.com/store/apps/details?id=com.sec.android.app.shealth&hl=en_US
- Huawei Health aplikacija : <https://galaxystore.samsung.com/detail/com.huawei.health?langCd=en>
- Komoot aplikacija : https://play.google.com/store/apps/details?id=de.komoot.android&hl=en_US
- Google fit: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.google.android.apps.fitness&hl=sl>
- Pedometer: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.tayu.tau.pedometer&hl=sl>

23.4. Digitalno potrdilo in mobilna identiteta

KVALIFICIRANO DIGITALNO POTRDILO in smsPASS (<https://www.si-trust.gov.si/sl/>)

Kvalificirano digitalno potrdilo ima večina uporabnikov na trdem disku računalnika, lahko ga imamo tudi na posebni pametni kartici, elektronski osebni izkaznici ali USB ključku. Prevezamo preko spleta in ga uvozimo v brskalnik kot certifikat (uporabljamo tudi izven storitev SI-PASS).

smsPASS je enostavnejši za aktivacijo in uporabo, predvsem namenjen uporabi na mobilnih napravah. Mobilna identiteta smsPASS je način prijave v SI-PASS, ki s pomočjo enkratnega gesla, poslanega s kratkim sporočilom SMS, omogoča elektronsko podpisovanje dokumentov in zanesljivo identifikacijo uporabnika pri uporabi e-storitev. Aktiviramo preko spletnega portala SI-PASS (uporabljamo ga lahko le za storitve SI-PASS).

Za pridobitev smsPASS potrebujemo:

- uporabniški račun SI-PASS,
- mobilno telefonsko številko,
- moramo vnesti spletni zahtevek smsPASS,
- potrditi moram istovetnost na prijavnislужbi ali s svojim kvalificiranim digitalnim potrdilom.

KJE LAHKO ZAPROSIM ZA smsPASS/ digitalno potrdilo?

Prijavne službe za sprejem zahtevkov:

- Upravne enote,
- Do preklica tudi:
- Centri za socialno delo,
- Finančni uradi RS,
- Ministrstvo za pravosodje RS,
- Območne enote ZZS.

SI-PASS

• SI-PASS podpira enotno prijavo in odjavo uporabnika, zato je zanj hkratna uporaba več elektronskih storitev (npr. eUprave, eVEM, eDavkov) enostavnejša.

- Zahteva le enkratno prijavo in odjavo uporabnika iz SI-PASS in posledično tudi iz vseh storitev, ki jih je uporabljal.
- SI-PASS omogoča spletno prijavo pri tistih ponudnikih elektronskih storitev, ki za namen prijave uporabljajo SI-PASS.

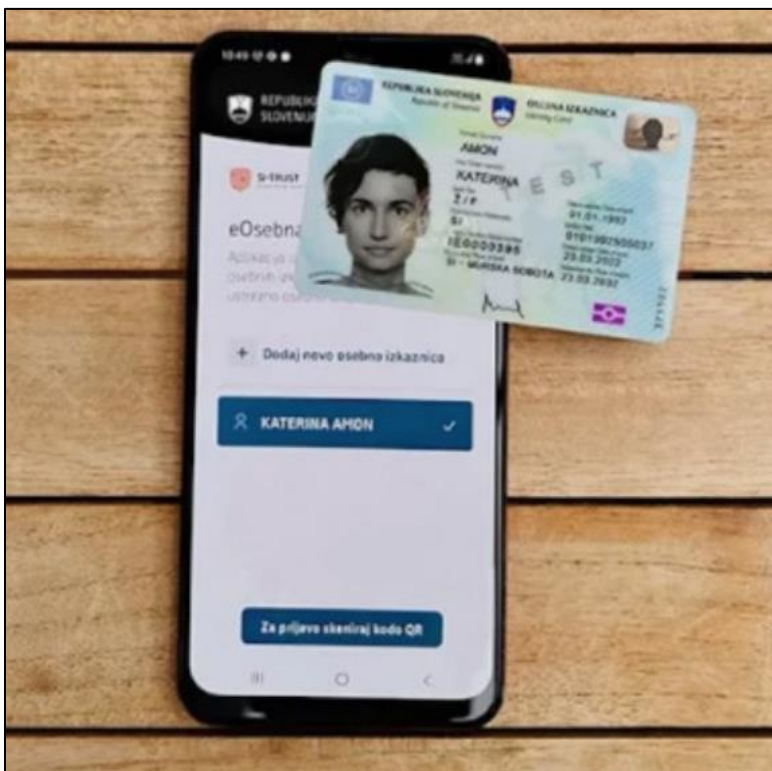
23.4.1. Elektronska osebna izkaznica

Biometrična- vsebuje čip s fotografijo in dvema prstnima odtisoma in elektronska- čip vsebuje kvalificirano digitalno potrdilo za elektronski podpis in elektronsko identifikacijo.

- Po prejemu potrebno aktivirati – poleg osebne izkaznice, potrebno začetno geslo, ki ga prejmemo po pošti, dostop do interneta in ustrezno opremo (mobilni telefon in aplikacijo eOsebna ALI računalnik s programsko opremo eOIActivator in čitalnik pametnih kartic).

Nastavitev 6-mestne kode PIN, ki se uporablja za vsako prijavo.

- Dostopamo lahko do vseh državnih e-storitev (eUprava, eDavki, zVem, eZpiz, eVŠ, Spot,...) + digitalno podpisovanje dokumentov.
- V izboru načina prijave, potrebno izbrati osebna izkaznica z mobilno aplikacijo ali osebna izkaznica s čitalnikom kartic.

Vir slike: Portal gov.si

23.4.2. Predstavitev spletnega portala eUprava

Portal eUprava je prilagojena različnim uporabnikom:

<https://e-uprava.gov.si/>

1. Splošne informacije o upravnih storitvah (področja aktivnosti),
2. Elektronske vloge,
3. Moja eUprava:
 - Vpogled v osebne podatke iz uradnih evidenc
 - Spremljanje oddanih vlog in prejetih odločitev
 - e-overjeni upravni dokumenti
 - Nastavitev opomnika in obveščanja – povezane osebe,
4. Druge koristne informacije
 - Vpogled v javne evidence
 - Izpitni termini za vozniški izpit
 - Prireditve in shodi
 - Oglasna deska
 - eDemokracija
 - Napovednik dogodkov
 - Vodiči

Moja eUprava

Za uporabo spletnih storitev eUprave ustvarite svoj uporabniški račun.

Preberite več [Prijava SI-PASS](#)

Vir: Soča, Jošt Cantar, www.slovenia.info

AKTUALNO Dve novi vloge za spremembe najemnih razmerij pri stanovanjskih skladih

Tehnični pripomočki, prilagoditve vozila in psi pomočniki

Pravico do tehničnega pripomočka za premagovanje komunikacijskih ...

Najpogostejše aktivnosti

- › Otroški dodatek
- › Prijava, odjava začasnega prebivališča / začasnega naslova v tujini
- › Potrdila iz kazenskih evidenc

Potrebujete pomoč?

Pokličite 080 2002 (pon. do pet. 8:00 - 22:00) ali pošljite vprašanje na ekc@gov.si

Sociala, zdravje, smrt
Kako se vključim v zdravstveno zavarovanje, pridobim denarno socialno pomoč, uveljavljam pogrebno ...

Družina, otroci, zakonska zveza
Kje lahko sklenem zakonsko zvezo, kakšne so pravice zunajzakonskih partnerjev, kako pridobim rojstni list ...

Osebni dokumenti, potrdila, selitev
Kdaj moram zamenjati osebno izkaznico ali potni list, kaj je digitalno potrdilo in kako ga lahko pridobim ...

Država in družba
Kako prijavim kaznivo dejanje, kako ustanoviti politično stranko ali društvo, kako pridobim orožni list ...

23.5. E-storitve in digitalno bančništvo

DIGITALNO BANČNIŠTVO

E-BANČNE STORITVE:

- SPLETNA BANKA
- MOBILNA BANKA
- MOBILNA DENARNICA

STEREOTIPI

“Poslovalnica mi zadošča, ne potrebujem novosti.”

Pri bolj kompleksnih bančnih storitvah in svetovanju je osebni stik vedno dobrodošel. Za opravljanje preprostih mesečnih opravkov pa je digitalno bančništvo bolj praktično, saj je na voljo kadarkoli in kjerkoli. Tako se izognemo čakanju v vrsti, vožnji do poslovalnice in usklajevanju z njihovim odpiralnim časom. Poleg naštetega pa je tudi bolj ugodno.

“Uporaba je zapletena.”

Aplikacije so enostavne za uporabo in nič bolj zapletene kot Facebook ali Viber. Aplikacija uporabnika vodi čez postopke in ni bojazni, da bi kaj storili po pomoti. Z uporabo naprednejših funkcij kot je „Slikaj in plačaj“, „Uporabi ponovno“ pa nam je prihranjen tudi ročni vnos podatkov pri plačilih. V primeru vprašanj pa nam je vedno na voljo Kontaktni center banke.

“Podatki niso zasebni.”

Banka pri obdelavi podatkov strogo sledi zakonodaji o obdelavi podatkov in z več varnostnimi koraki ščiti vaše podatke. Prav tako lahko v aplikacijah sami nastavite katere podatke in za kakšen namen jih lahko banka uporablja.

“Ni varno.”

Spletna/mobilna banka zagotavlja visoko stopnjo varnosti: varen dostop, varna komunikacija in varna sredstva.

23.5.1. Osnovna vodila varnosti pri uporabi E-storitev²

Pri uporabi e-storitev:

- ne odpiramo ali ne odgovarjamo na sumljiva sporočila, ki naj bi jih poslale banke,
- ne vnašamo nobenih svojih podatkov in gesel, ker tovrstnih zahtev banke ne pošiljajo,
- ustvarimo močno geslo – uporaba spletnih storitev in aplikacij,
- vedno berimo kaj piše v storitvi, ki jo uporabljamo in se ob nejasnostih takoj obrnimo na kontaktni center pristojne institucije.
- izogibajmo se nagradnim igram in ne vpisujemo svojih podatkov na nepreverjenih spletnih straneh ali straneh, ki jih ne poznamo,
- vedno premislimo kaj delimo in s kom delimo kakšen podatek v sporočilu ali družabnem omrežju.

Kako ustvarim močno in varno geslo (za aplikacije ali spletne storitve):

ustvarjanje močnega gesla za aplikacije in spletne storitve je ključno za varnost vaših osebnih podatkov. Močno geslo je težko uganljivo, a hkrati dovolj enostavno za zapomniti. Tukaj je nekaj korakov in nasvetov za ustvarjanje močnega gesla:

1. **Uporabite dolžino gesla:** daljša gesla so varnejša. Priporočeno je, da geslo vsebuje vsaj 12 do 16 znakov.
2. **Kombinacija znakov:** uporabite kombinacijo velikih in malih črk, številke in posebni znakov (kot so !, @, #, \$, %, ^, &, *). Na primer: P@ssw0rd\$123!.
3. **Izogibajte se enostavnim in očitnim geslom:** gesla, kot so "password", "123456", "qwerty" ali vaše ime, niso varna. Prav tako se izogibajte uporabi osebnih podatkov, kot so rojstni datumi, telefonske številke ali imena družinskih članov.
4. **Ustvarite naključno geslo:** naključna gesla so težje uganljiva. Uporabite lahko generator gesel, kot so tisti, ki jih ponujajo upravljalci gesel (npr. LastPass, 1Password, Dashlane).
5. **Uporabite frazo:** namesto tradicionalnega gesla lahko uporabite daljšo frazo, ki je sestavljena iz več besed, ki so med seboj nepovezane, a jih lahko enostavno zapomnite. Na primer: ModriSlonSkače!76.
6. **Uporabite upravljalca gesel:** upravljalci gesel ne samo shranjujejo vaša gesla, ampak tudi generirajo močna gesla za vas. To vam omogoča, da imate edinstvena in močna gesla za vsako spletno storitev brez potrebe po njihovem pomnjenju.
7. **Redno menjajte gesla:** spreminjanje gesel na rednih časovnih intervalih lahko pomaga pri zaščiti vaših računov. Prav tako je priporočljivo takoj spremeniti geslo, če sumite, da je bilo vaše geslo kompromitirano.
8. **Dvofaktorska avtentikacija (2FA):** če je na voljo, vedno omogočite dvofaktorsko avtentikacijo. To dodaja dodatno plast varnosti, saj zahteva, da poleg gesla vnesete še kodo, ki jo prejmete na mobilni telefon ali preko avtentikacijske aplikacije.

² ŠE VEČ UPORABNIH NASVETOV NAJDETE NA: <https://www.varninainternetu.si/>.

23.5.2. Varnost in digitalna banka

Elektronsko bančništvo zajema varnostne in kontrolne sisteme v ozadju – enostavna in varna prijava v aplikacijo (PIN, prstni odtis, prepoznavna obraza)

Ne smemo se bati, da bomo storili kaj narobe in izkoristimo prednosti, ki nam ji ta oblika bančništva ponuja.

Pri uporabi ne hitimo in vedno preberimo kaj nam piše na našem zaslonu, klikamo in sledimo navodilom.

Za vse nejasnosti pokličimo kontaktni center naše banke ali se tudi fizično oglasimo v naši najbližji poslovalnici.

Če smo neaktivni nekaj minut, nas sistem sam izpiše oz. odjavi.

Ne moremo se zmotiti pri UPN nalogih, saj nas ob morebitni vneseni napačni št. bančnega računa Klik opozori in ne spusti dalje.

Enako se zgodi, če se vneseni bančni račun ne ujema z imenom, naslovom imetnika računa, tako ne bomo ob svoj denar, ker ga tudi ne moremo napačno nakazati.

VAREN DOSTOP

Vstop z uporabo enkratnih gesel OTP (geslo se ob vsaki prijavi ustvari na osnovi številke PIN, ki jo določi in pozna samo uporabnik), avtomatična odjava iz neaktivne aplikacije, ob napačnih vnosih PIN se aplikacija blokira (preprečujemo ugibanje), možnost dostopa s prstnim odtisom in/ali prepoznavo obraza.

VARNA KOMUNIKACIJA

Vsa komunikacija med mobilno aplikacijo in bančnimi sistemi je šifrirana. Banka pri obdelavi podatkov strogo sledi zakonodaji o obdelavi podatkov in z več varnostnimi koraki ščiti vaše podatke. Prav tako lahko v aplikacijah sami nastavite katere podatke in za kakšen namen jih lahko banka uporablja.

VARNA SREDSTVA

Potrjevanje plačil in naročil v spletni banki z dodatnim SMS geslom za enkratno uporabo, SMS obvestila ob vstopu v spletno banko ali plačilu v njej, plačevanje je možno začasno tudi v celoti blokirati.

MOBILNA BANKA IN NJENE PREDNOSTI

Mobilna banka je aplikacija na pametnem telefonu, ki nam preko internetne povezave omogoča uporabo bančnih storitev 24/7.

Mobilni telefon je vedno pri roki. Drugih naprav za uporabo mobilne banke ne potrebujemo.

Omogoča enostavno in varno prijavo v aplikacijo (PIN, prstni odtis, prepoznavna obraza).

Vsa potrdila o plačilih, nakazilih in ostalih storitvah imamo vedno na dlani.

Mobilna banka nam prihrani čas za obisk bančnih poslovalnic, saj nam omogoča: vpogled v stanje in promet na računu, pregled bančnih storitev (kreditni, kartice,...), plačevanje in prenos denarja, komunikacijo z banko.

Plačilo položnice s QR kodo brez ročnega vnosa podatkov (kamero telefona preprosto usmerite v levi del položnice, počakajte, da poskenira ključne podatke in zaključite plačilo.

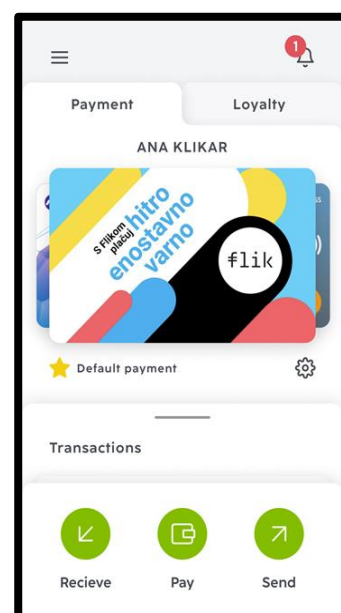
Prijatelju denar nakažete tako, da iz imenika mobilnega telefona izberete njegovo tel. št. Nato vnesete le še znesek in namen plačila.

Mobilno banko lahko nastavite tudi tako, da boste s telefonom imeli vpogled v stanje na osebem računu, plačila pa ne bodo mogoča. Če si kasneje premislite, lahko nastavitev kadarkoli spremenite.

Za pogovor z bančnim svetovalcem lahko komitenti nekaterih bank uporabite funkcijo video klic.

Vsaka banka ima svojo aplikacijo za uporabo mobilnega bančništva. To so npr.: NLB Klik, mBank@Net, DH Mobilni, Link m.

Prm. mobilne banke NLB Klik

SPLETNO BANČNIŠTVO

Storitev e-bančništva

Omogoča prijavo v spletno banko z uporabniškim imenom in geslom.

Za uporabo moramo imeti storitev vključeno; to opravimo na banki .

Za dostop potrebujemo internetno povezavo, računalnik in brskalnik v katerem pridemo do spletne strani banke in poiščemo spletno banko.

MOBILNA DENARNICA

Nadomesti plačevanje s karticami z uporabo pametnega telefona za dvig na brezstičnih bankomatih, trgovinah, spletnih nakupih, plačilih prijateljem in sorodnikom

Za dostop in uporabo se je potrebno registrirati, imeti internetno povezavo, pametni telefon in aplikacijo npr. NLB Pay, mDenarnic@.

SPLETNE PREVARE

Kako prepoznati

Preveri ali je povezava s spletnim mestom varna - **legenda oznak**

Če želite izvedeti, ali je varno obiskati spletno mesto, preberite varnostne informacije o spletnem mestu. Chrome vas opozori, če obisk spletnega mesta ni varen ali zaseben.

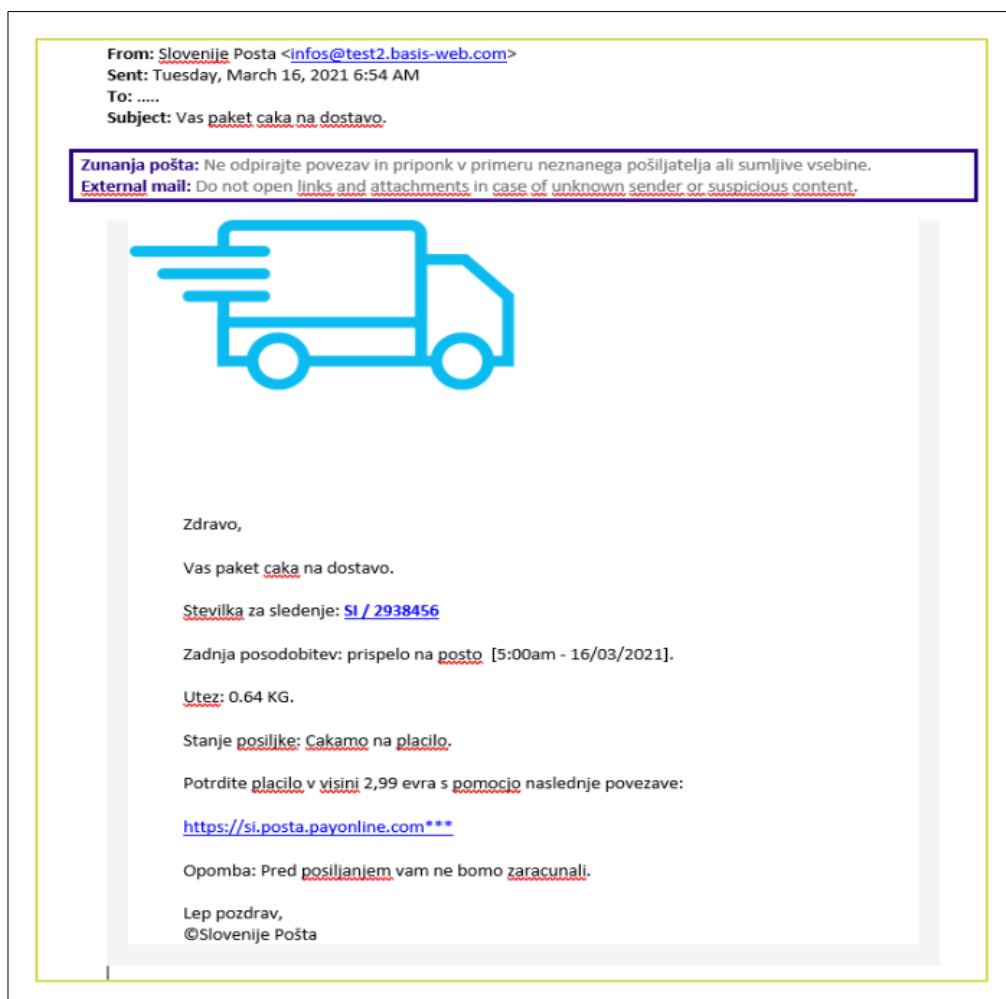
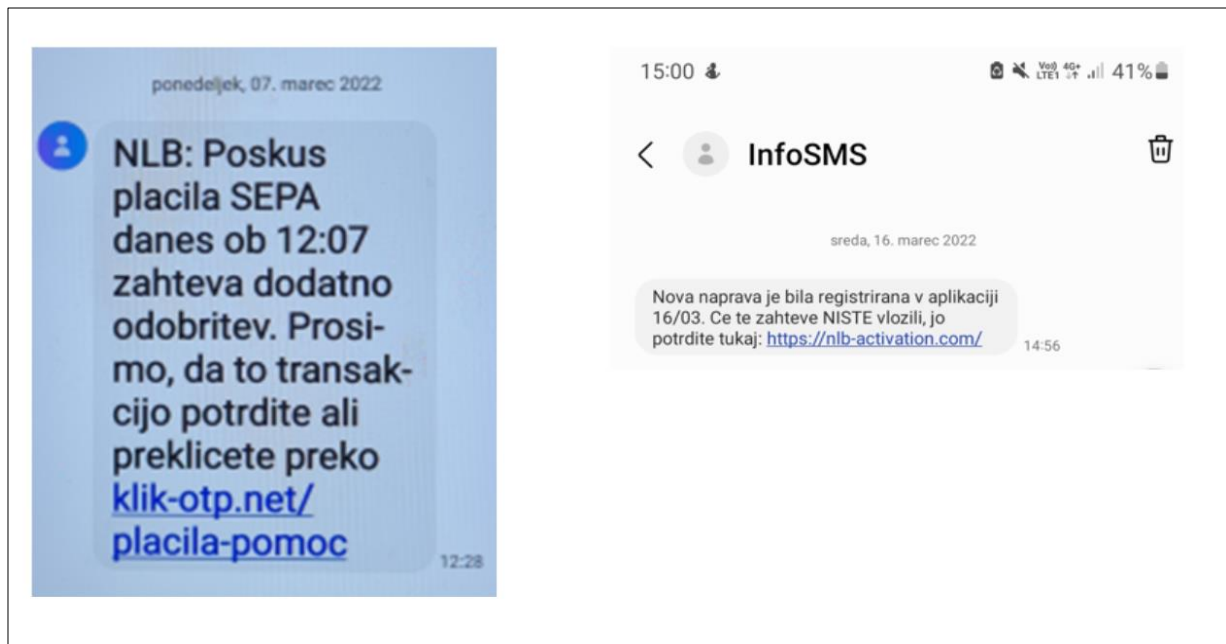
1. V Chromu odprite spletno stran.
2. Če želite preveriti varnost spletnega mesta, levo od spletnega naslova preverite simbol stanja varnosti:
 - Varno
 - Informacije ali Ni varno
 - Ni varno ali Nevarno

DIGITALNE PREVARE V PRAKSI

Ribarjenje prek e-pošte (ang. »Phishing«): nanaša na goljufiva e-poštna sporočila, ki prejemnike prelisičijo, tako da delijo svoje osebne, finančne ali varnostne podatke.

Ribarjenje prek sporočil SMS (ang. »Smishing« - kombinacija besed SMS in Phishing oz. lažno predstavljanje): je poskus prevarantov, da z besedilnimi sporočili pridobijo osebne, finančne ali varnostne podatke.

Ribarjenje prek telefonskih klicev (ang. »Vishing« – kombinacija besed Voice in Phishing): je telefonska prevara, pri kateri prevaranti skušajo žrtev prelisičiti, da razkrije osebne, finančne ali varnostne podatke ali jim nakaže denar.

Spletni nakup praktični primer:

Preverite domeno spletne strani, prek katere nameravate nakupovati. To storite tako, da domeno vnesete v obrazec na strani <https://whois.domaintools.com/>. Prejeli boste podatek, kje in kdaj je bila domena registrirana, in kateri kontaktni podatki podjetja so navedeni.

Pogosta vprašanja udeležencev:

- kaj potrebujem za uporabo mobilne ali spletne banke,
- kako plačam položnico v mobilni banki,
- kako lahko preverim stanje na bančnem računu,
- ali lahko prek digitalne banke plačam tudi položnico brez QR kode,
- kako varna je uporaba, imam nadzor nad financami,
- kako dobim potrdilo o plačilu ... ?

in še več si lahko pogledate v aplikaciji Magda – prvi aplikaciji za starejše v Sloveniji. Ta je na voljo za namestitev na pametni telefon ali tablico: <https://simbioza.eu/digitalne-resitve/magda> .

24.UČINKOVITO BRKSANJE PO SPLETU

Spletne strani uporabljajo piškotke. To so majhne podatkovne datoteke, ki jih spletni strežnik ob obisku ponudi vašemu brskalniku - ta jih običajno shrani na vaš računalnik oziroma na drugo elektronsko napravo (mobilnik, tablico,...) z namenom zagotoviti učinkovito brskanje po spletni strani, izvajanje določenih funkcij in omogočiti spletni strani, da si zapomni določene uporabniške nastavitve. Piškotki se uporabljajo za shranjevanje nastavitvev, vodenje seje posameznega uporabnika, razlikovanje med uporabniki in za njihovo sledenje na spletišču (lahko tudi med več spletišči).

Piškotki so razdeljeni glede na funkcije, pri čemer so nekateri nujno potrebni za delovanje spletne strani. Brez teh piškotkov določene storitve, ki jih želite uporabljati na tej spletni strani, ne bi delovale pravilno, zato bodo vedno nameščeni.

Funkcionalni piškotki so tisti, s pomočjo katerih si spletna stran zapomni vaše izbrane nastavitve. Namestitev urejate glede na lastne preference.

Analitični piškotki so tisti, ki beležijo aktivnosti obiskovalcev na naši spletni strani. Storitve uporabljamo za namen analiziranja prometa (štetje obiskovalcev, identifikacija brskalnikov in preživet čas uporabnika na strani, težave pri navigaciji itd.). S pomočjo teh spletno stran lažje razvijamo prilagojeno vašim potrebam in izpopolnjujemo uporabniško izkušnjo.

Piškotki za oglaševanje in profiliranje so piškotki tretjih oseb (npr. Facebooka, Youtuba, Googla,...) ki anonimno zbirajo podatke o obiskih spletne strani. Uporabljajo jih oglaševalci, da prikazujejo oglase, za katere menijo, da so relevantni za obiskovalca.

Piškotke razlikujemo glede na naslednje značilnosti:

- začasni (in sejni) ali trajni piškotki,

- lastni piškotki ali piškotki tretjih oseb.

Sejni piškotek je piškotek, ki se samodejno izbriše, ko brskalnik zaprete, medtem ko trajni piškotek ostane shranjen v brskalniku, dokler ne mine določeno časovno obdobje (kar je lahko nekaj minut, dni ali več let).

Lastne piškotke postavi spletno mesto, ki ste ga obiskali, piškotke tretjih oseb pa postavi zunanja partnerska spletna storitev, ki je v spletno mesto vključena zaradi želene funkcionalnosti.

V brskalnikih lahko zgodovino našega brskanja izbrišemo, to pa ne preprečuje sledenja poti na internetu. Spletna mesta, ki jih obiščete, še vedno lahko zabeležijo dejstvo, da ste bili tam, in ponudnik internetnih storitev bo še vedno lahko videl spletna mesta, ki jih obiskujete. Pomaga pa npr. pri iskanju letalskih kart...

Ker se piškotki ne shranjujejo, lahko ljudje večkrat pregledajo želene ponudbe letov in nastanitev ne da bi piškotki zvišali ceno.

Pozorni bodite tudi na shranjevanje gesel.

Semantično iskanje – iskalniki poskušajo "razumeti" kaj iskalec v "resnici" išče glede na njegove priljubljene teme, lokacijo, ključno besedo, zgodovino iskanja, sinonime ipd., sorodne vsebine. Tu sta dve nevarnosti: zbiranje podatkov o nas in internetni mehurček. Vse to poteka s pomočjo umetne inteligence.

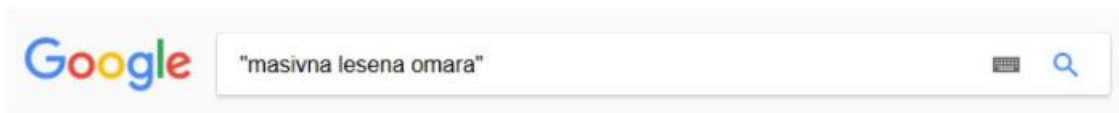
INTERNETNI MEHURČEK

Iskalniki, ki jih običajno uporabljamo, kot je npr. Google, beležijo naše dosedanje izbire in nam na osnovi algoritemskih analiz na vrhu ponudijo iskalne zadetke, ki ustrezajo vzorcu naših dosedanjih izbir. Poleg tega upoštevajo tudi našo lokacijo in vse druge informacije, ki jih imajo o nas in našem računalniku ali pametnem telefonu. Če, denimo, uporabljate poleg iskalnika Google tudi pošto Gmail, bo algoritem upošteval vse ključne informacije, ki jih je o vas dobil s tem, da sledi vsebini vaše elektronske komunikacije.

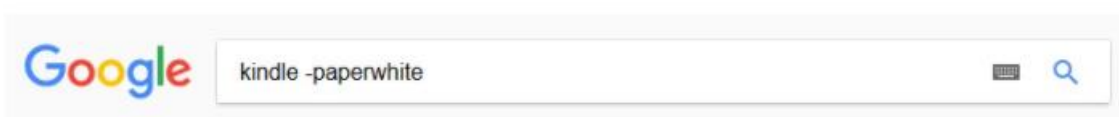
ISKANJE INFORMACIJ

Iskanje lahko poteka v vnosnem polju iskalnika ali neposredno v naslovni vrstici. V tem primeru je običajno iskalnik kar Google.

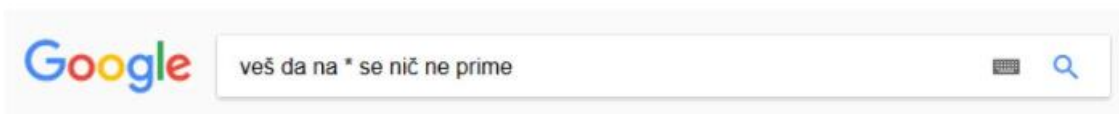
1. Kadar želite, da pri vpisu več besed iskalnik ne jemlje vsake za samostojno enoto, temveč jih obravnava kot frazo, **besede umestite med narekovaje** (SHIFT + 2). Če bo iskalnik ponudil zadetke za frazo, bodo ti drugačni, kot če bi frazo razbili na posamezne besede.

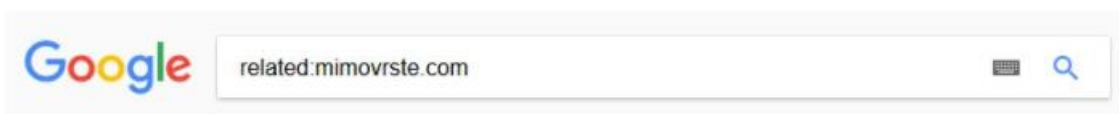
2. Kaj pa, če dobite vedno napačne zadetke, ker se med njimi pojavlja nekaj takšnega, česar ne želite? **Uporabite minus!** Če vtipkate torta -jajca, boste dobili zadetke za torte, kjer se ne nahaja tudi beseda jajca. Praktično!

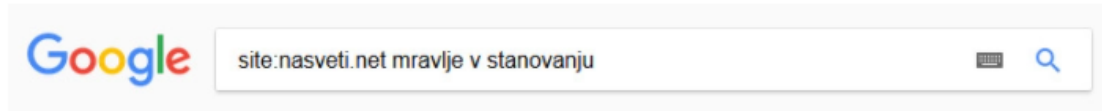
3. Bi radi poiskali naslov knjige, filma, pesmi ali kaj podobnega, ki se je ne morete povsem natančno spomniti? Karkoli iščete, pa vam zmanjka kakšna beseda, lahko **namesto nje vtipkate znak ***. To za Google iskalnik pomeni, da nekaj manjka.

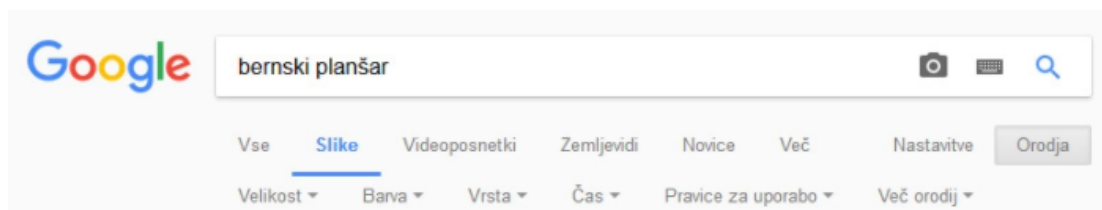
4. Želite primerjati vsebino, ponudbo in podobno? Kadar bi radi našli podobne strani tisti, na kateri se nahajate, vam pri tem pomaga iskalnik. Podobne strani vam pokaže, če vtipkate **related:** in takoj za tem naslov strani.

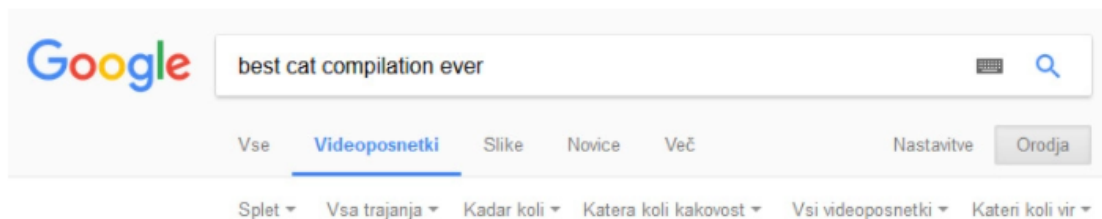
5. Kako iskati, če želite rezultat na točno določeni strani? Vtipkajte **site:** in naslov strani, znotraj katere naj Google poišče rezultate, ter ključno besedo. Kadar iščete po spletni strani z obsežno količino informacij, bo to zelo dobrodošlo.

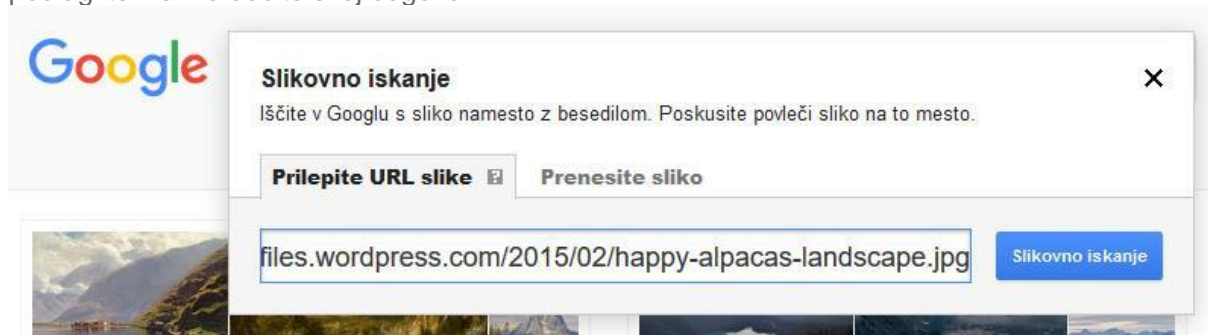
6. Bi radi znotraj slikovnih zadetkov našli določen tip slike? Vtipkajte ključno besedo v iskalnik, nastavite zadetke na fotografije, **kliknite na orodja ter določite filtre** z izbiro po velikosti, barvi in vrsti (na primer animirane, torej .gif).

7. Želite na enak način izbrati med **videoposnetki**? Tudi tu dobite s klikom na orodja možnost, da poiščete prav tiste, ki vam ustrezajo po dolžini, kakovosti, viru ...

8. Imate sliko in bi želeli najti podobne? Lahko se odločite za slikovno iskanje, namesto besednega. Nastavite iskalnik na prikaz slik in v okvirčku za vpis ključne besede **kliknite ikono fotoaparata**. Tako lahko v iskalnik prilepite povezavo do slike, ki ji iščete podobne, ali pa naložite svojo fotografijo. Na ta način si lahko pomagata, če naletite na zanimivo sliko pokrajine, pa ne veste, kje je bila posneta. Če je kaj podobnega objavil in fotografiral še kdo drug, boste dobili zadetke, in na podlagi teh lahko dobite svoj odgovor.

9. Vas zanimajo **novice**? Vtipkajte ključno besedo: kraj, ime osebe ali tematiko, s katero se želite seznaniti. Nato namesto nastavitve na »Vse« izberite »Novice«. Prikazale se vam bodo glede na datum objave – najprej bodo prikazane zadnje, torej z najmlajšim (oziroma današnjim) datumom. Tako boste vedno na tekočem!

Uspešno iskanje

- Vpišemo eno ali več besed (lahko jih povemo)
- Ne skrbimo za ločila, črkovanje, velike/male črke
- "Ivan Cankar" -Vrhnika
- vreme Izola
- [define education](#)
- 100\$ to €
- računanje
- [@twitter](#) izobraževanje
- [mobile phone](#) €300
- camera \$300..\$500
- [#carpediem](#)
- uporaba "vs"
- [site:gov.si](#) upravna akademija
- [related:delo.si](#)
- [filetype:doc excel](#) navodila
- [cache:mju.gov.si](#)
- [sunrise izola](#)
- [sundown maribor](#)
- Iskanje slik in mesta slike, zemljevidi, filtriranje
- [Napredno iskanje](#)

24.1. Avtorske pravice in licence

Avtorske pravice so oblika intelektualne lastnine. Avtorske pravice ustvarjalcu izvirnega dela podeljujejo izključne pravice za njegovo uporabo in distribucijo, pri čemer so te pravice običajno podeljene le za določen čas. Izključne pravice niso absolutne, ampak so omejene z omejitvami in izjemami zakonov o avtorskih pravicah vključno z načelom poštenosti. Glavna omejitev avtorskih pravic je v ščititvi idej, saj avtorske pravice ščitijo samo prvotno izražanje idej, ne pa tudi idej samih.

Čeprav nam internet omogoča dostop do slik, glasbe in videoposnetkov, jih ne moremo prosto uporabljati. Oseba, ki ima v lasti avtorske pravice za delo, na primer besedilo pesmi, fotografijo, skico itd., je obenem namreč tudi edina oseba, ki lahko to delo kopira ali to dovoli nekomu drugemu. Vsako ustvarjalno delo je zaščiteno z avtorskimi pravicami in če ga želimo uporabiti, se moramo vedno prepričati, da ga uporabljamo v skladu z zakonom.

Naših izvirnih del sicer ni potrebno registrirati, da bi bile avtorsko zaščitene. Takoj, ko nek posameznik ustvari izvirni umetniški izdelek, že avtomatsko dobi avtorsko pravico na nastalo delo.

Avtorska dela pogosto spremlja simbol avtorskih pravic © (obkrožena črka C). Pomembno je poudariti, da tega simbola ni potrebno prikazati, da bi bile avtorske pravice tudi v praksi veljavne. © je imel večji pravni pomen v preteklosti, dandanes ima tako le še bolj informativni značaj, saj se avtorske pravice samodejno uveljavijo v trenutku, ko je neko delo ustvarjeno.

Veljavni zakon o avtorskih pravicah nam omogoča prenos vseh vsebin, v kolikor jih potrebujemo za lastno uporabo. (To seveda ne velja za programsko opremo!) Zakon pa ne dovoljuje deljenja teh vsebin brez avtorjevega oglasja.

Zakoni o avtorskih pravicah običajno ščitijo naslednja dela, pri čemer se obdobje trajanja zaščite in posebnosti od države do države razlikuje: Dramaturška dela in glasba, Koreografska dela, Fotografije, grafike, slike in kiparska dela, Glasba in besedila, Filmi in druga avdiovizualna dela, Avdio posnetki, Arhitekturna dela, Video igre in računalniška programska oprema, Literarna dela

Avtorska pravica pripada avtorju na podlagi same stvaritve dela. Traja za čas avtorjevega življenja in 70 let po njegovi smrti.

Katero gradivo in kdaj ga lahko uporabimo?

- Sliko, fotografijo (film, videoposnetek) naredimo sami (če za to le obstaja možnost);
- Uporabimo lahko gradivo, ki je v javni lasti (public domain).
- Lahko uporabimo gradivo pod CC licencami. Prednost je v tem, da lahko sliko uporabimo brez privoljenja avtorja (avtor je to privoljenje že dal s tem, ko je svoje avtorsko delo označil s CC licenco), vendar pa moramo upoštevati pogoje, ki jih je avtor določil.
- Za slike/gradiva kjer licenca ni jasno določena ali pa je slika celo označena s © (vse pravice pridržane), potrebujemo pisno privoljenje avtorja za uporabo (objavo).
- Za slike/gradiva, ki jih dobimo na spletu in ni jasno določena licenca (ali CC ali Public Domain), moramo sklepati, da so avtorsko zaščitene ©.
- Izjema so samo zakonsko določeni primeri, kjer lahko uporabimo delo drugih (v obliki citiranja).

Creative Commons (CC) licenca

Zaščita avtorskih pravic na internetu je še posebno zahtevna, saj gre pri tem za uporabo transnacionalnih vsebinami in različnih pristojnosti posameznih držav. Poleg tega je lahko včasih že najti avtorja ustvarjalnega dela izjemno zahtevno. Ena od rešitev za lažjanje krmarjenja po avtorskih pravicah, je tako pobuda Creative Commons (ponavadi imenovana kar CC). To je orodje za premostitev zaščite avtorskih pravic z odprtim dostopom in skupno rabo. CC je ustvaril preprost nabor licenc, ki ustvarjalcem pomaga izbrati vrsto pogojev, ki jih želijo uporabiti za svoje delo, hkrati pa lahko uporabniki enostavno prepoznajo, kako lahko posamezno avtorsko delo, v skladu z licenco, uporabljajo.

Različni pogoji licenc CC so predstavljeni z grafikami. CC izvaja tudi strojno berljive formate, tako da jih je v spletnih iskalnikih in različnih specializiranih spletnih storitvah enostavno obdelati. CC licence so tudi izjemno priljubljene v izobraževalnih skupnostih, zato si jih velja natančno ogledati. Oglejmo si osnovne vrste licenc, ki so bile ustvarjene znotraj pobude Creative Commonsu (www.creativecommons.org). Te licence veljajo tako za avtorje del, kot

tudi za njihove potencialne uporabnike. Spodnji opis nam prikazuje perspektivo avtorja, ki se želi odločiti, kaj bo ostalim omogočeno storiti z njegovim delom.

Vsaka licenca je predstavljena z grafiko in dvočrkovno kratico:

- Avtor se lahko vnaprej odpove določenemu naboru avtorske pravice.
- So vnaprej pripravljene licence, s katerimi avtorji jasno določijo dovoljene in nedovoljene uporabe svojih del, tako da lahko dela svobodneje krožijo med uporabniki.
- Priznanju avtorstva se ni mogoče odreči.
- Obstaja 6 različnih licenc (3 pogoji).
- Več o CC licencah: <http://creativecommons.si/>

Pristojnost (Attribution (BY))

Vse CC licence zahtevajo, da ostali uporabniki vašega dela, primerno pripišejo avtorstvo vam in to na način, kot ga zahtevate. Če želijo uporabljati vaše avtorsko delo, ne da bi ob tem ustrezno pripisali vaše avtorstvo, morajo za to vedno najprej pridobiti vaše dovoljenje.

Pogoji:

- Nekomercialno (*Noncommercial (NC)*)

Avtor dovoli avtorsko delo in njegove predelave reproducirati, distribuirati, dajati v najem ali priobčiti javnosti ... samo pod pogojem, da ne gre za komercialno uporabo.

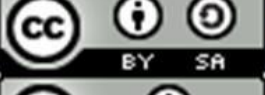

- Brez predelav (*No Derivative Works (ND)*)

Avtor dovoli avtorsko delo in njegove predelave reproducirati, distribuirati, dajati v najem in priobčiti javnosti ... samo v izvorni obliki in ne dovoli predelav.

- Deljenje pod istimi pogoji (*Share Alike (SA)*)

Distribuiranje oz. dajanje v najem predelav avtorskega dela avtor dovoli le pod pogojem, da so distribuirana oz. dana v najem pod istimi pogoji kot izvorno avtorsko delo.

CC licenca – trije pogoji, 6 tipov licenc:

oznaka	licenca
	1. licenca: "priznanje avtorstva" + "nekomercialno" + "brez predelav"
	2. licenca: "priznanje avtorstva" + "nekomercialno" + "deljenje pod istimi pogoji"
	3. licenca: "priznanje avtorstva" + "nekomercialno"
	4. licenca: "priznanje avtorstva" + "brez predelav"
	5. licenca: "priznanje avtorstva" + "deljenje pod istimi pogoji"
	6. licenca: "priznanje avtorstva"

Iskalniki

- *CC Search* – potrebno je preveriti pogoje, pod katerimi so objavljena gradiva <http://search.creativecommons.org/>
- *Pixabay* – slike v javni lasti <http://pixabay.com/en/>
- *Wikimedia commons* – vse gradivo je prostodostopno ali pod CC licenco http://commons.wikimedia.org/wiki/Main_Page

Iskalniki slik

Pexels, Unsplash, Flickr – obvezno preveriti licenco slik (v naslednji točki)

Kako delu dodelimo licenco CC?

Zapomniti si velja kratico TAL, ki pomeni T- title-naslov, A-author-avtor in L-licence-licenco. • Naslov - Kakšno je ime gradiva? Navesti je potrebno naslov dela, ki ga sprejemamo. Ne pozabite povezati naslova z izvornimi viri, če hiperpovezava ni na voljo, opišite, kje ste dobili delo.

- Avtor - Kdo je lastnik gradiva? Poimenujte avtorja ali avtorje zadevnega gradiva, včasih lahko dajalec licence od vas zahteva, da daste priznanje avtorstva še drugim entitetam, na primer podjetjem ali psevdonimu. V teh primerih storite, kar zahtevajo. Če ima avtor spletno stran, se lahko po pomoč obrnete tja.

- Licenca - Kako jo lahko uporabljam? Navedite natančno ime licence Creative Commons, pod katero je bilo delo izdano, in ime licence povežite na stran z licenčnim listom. Namesto polnega imena licence se lahko uporabijo okrajšave.

Brezplačna uporaba gradiva je omogočena zahvaljujoč licenci CC, zato jo velja ob uporabi zapisati. Pri čemer pa ne opredelite samo, da je avtorski material pod licenco Creative Commons, ker to samo posebi še nepove ničesar o tem, kako lahko ta material dejansko uporabljamo. Ne pozabite - obstaja šest različnih licenc CC.

Kako uporabljati fotografije z licenco CC, ki so na spletu?

Predstavljajmo si, da ste na Flickru našli sliko z licenco CC in jo želite dodati v svoj dokument. To seveda lahko storite, ne da bi zaprosili za dovoljenje nikogar, saj je bila ta slika izdana z licenco CC, vendar bi ob tem vseeno morali delo tudi pripisati na način, ki ga je določil avtor.

1. Ko uspešno najdete sliko, najprej preverite podatke o licenci in preverite, ali je slika resnično prosta za uporabo. Vsa skladišča slik, ki ponujajo slike z licenco CC, na primer Flickr ali WikimediaCommons, imajo svoje načine za zagotavljanje podatkov o licenci. Na primer, v Flickr se slednji nahajajo pod sliko.

2. Kliknite povezavo Nekaj pravic pridržanih »Some rights reserved«. Preusmerjeni boste na licenčni list Creative Commons, kjer lahko preverite vrsto uporabljene CC licence. Če želite navajati povezavo z licenco v svojem pripisu, preprosto kopirajte URL naslov v brskalnik.

3. Kot lahko vidimo, je sedaj jasno, da gre za fotografijo z licenco CC (kar pomeni, da je varna za uporabo). Za dokončanje dodelitve atribucije moramo avtorju pripisati avtorstvo z navedbo njegovega imena (ali identifikacije uporabnika) in delovnega naslova

4. Kopirajte URL naslova slike in strani avtorja.

5. Zbrani so vsi potrebni podatki za pravilno pripisovanje (naslov/ime dela, avtor, licenčni list in URL naslovi za vse tri komponente).

6. Oglejte si še spodnji primer – bodite pozorni na povezavo strani imena s stranjo profila osebe in neposredno povezavo naslova z izvornim delom.

Elephant March, avtorja William Warby , z licenco CC BY

25. UMETNA INTELIGENCA KOT UPORABEN PRIPOMOČEK

Večje tehnične izzive rešujejo strokovnjaki. Marsikdaj pa lahko tudi uporabnik sam reši težavo pri čemer pridobi nasvete preko spleta ali za le tega povpraša umetno inteligenco. Umetna inteligenca v osnovi zajema: **velike količine podatkov in vzorcev; kognitivne sposobnosti:** učenje, sklepanje, samopopravki, ustvarjalnost.

25.1. Primeri umetne inteligence

ChatGPT

<https://chatgpt.com/>

je orodje umetne inteligence, ki združuje napredno strojno učenje z močjo razumevanja in vračanja rezultatov v jeziku, ki ga razume človek. S pomočjo orodja lahko npr. dobimo informacije katero kosilnico bi bilo najbolje kupiti, če se ravno odločamo o nakupu slednje, ChatGPT nam pomaga pri pisanju spisa na določeno temo, sestavi pesem z okvirno vsebino za katero določimo, da nam jo ChatGPT napiše po Prešernovem navdihu, nam prikaže recept za sirove štruklje ali pa si z orodjem pomagamo pri reševanju matematičnih enačb, in še več. To je le par osnovnih primerov.

ChatGPT je »chatbot« ali virtualni sogovornik, ki razume vprašanja in podaja odgovore. Uporablja algoritme, ki so bili razviti na velikih količinah besedilnih podatkov, kar mu omogoča ustvarjanje naravnega in tekočega besedila. Z drugimi besedami, je kot vaš zelo pameten osebni asistent, ki je vedno pripravljen na pogovor.

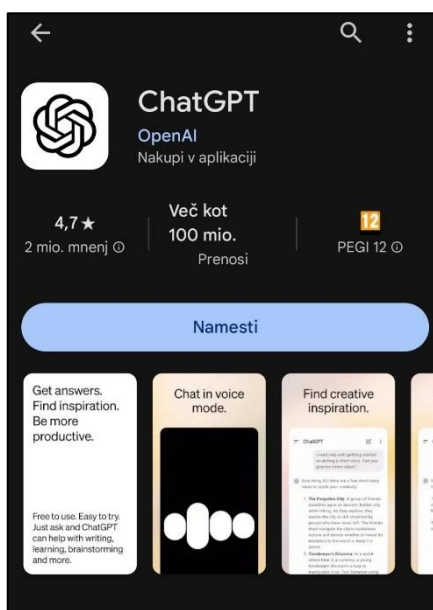
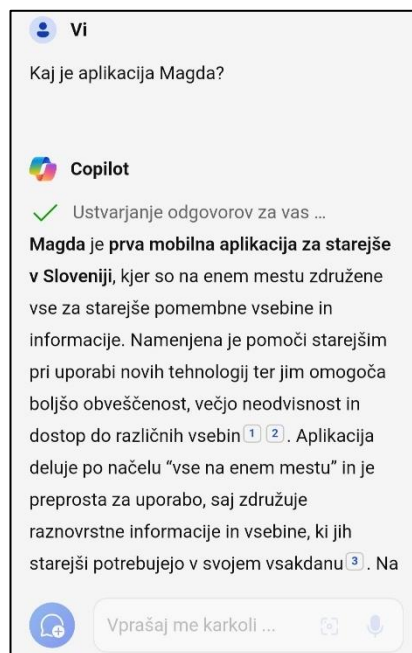
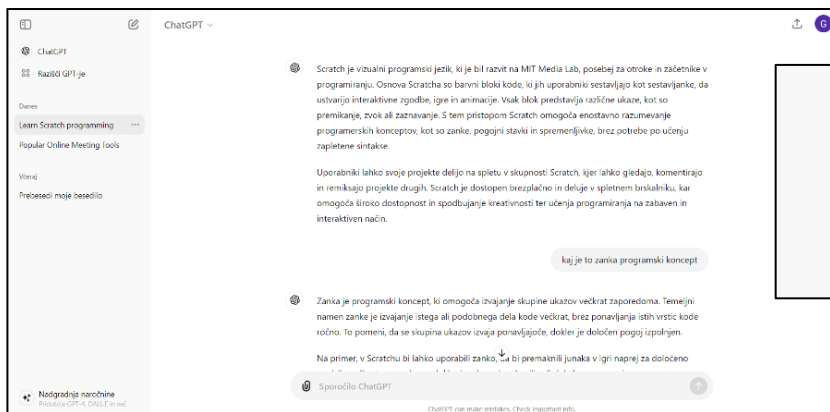
Razlika med iskalnikom kot je npr. Google in ChatGPT je, da lahko ChatGPT ustvarja novo vsebino, medtem ko lahko iskalnik le najde in vrne obstoječo vsebino. ChatGPT sam generira vsebino kot odgovor na zastavljeno vprašanje. Če vprašanje zastavimo nekoliko drugače, se odgovor lahko spremeni. Razen tega mu lahko naročimo, na kakšen način naj formulira odgovor, npr. kot univerzitetni profesor, strokovnjak, enostavno, da bi razumel otrok.

GPT - Generative Pre-trained Transformer je napreden model za obdelavo naravnega jezika izdelan s strani podjetja Open AI (ustanovljeno decembra 2015), ki uporablja algoritme strojnega učenja za generiranje besedila v človeškem jeziku. Slovenščino obvlada na zavidljivem nivoju.

Alternativna orodja in možnosti uporabe umetne inteligence

Podobna modela sta še Gemini (<https://gemini.google.com/>) od Google in Copilot od Microsofta (copilot.microsoft.com). Vsa dotična orodja pa vam lahko pripomorejo in vam pomagajo pri ustvarjanju dokumentov, branju in povzemanju e-pošte, izdelavi predstavitev itd.

Synthesia je orodje, s katerim lahko svojim videoposnetkom dodate avatar, fotorealistično digitalno podobo človeka. Omogoča preprosto pretvorbo besedila v govor v več kot 120 jezikih ter izbiro med več kot 140 različnimi avatarji, brez potrebe po dodatni opremi ali strokovnih veščinah urejanja videoposnetkov. Invideo je orodje za ustvarjanje videoposnetkov, ki prav tako temelji na umetni inteligenci. Za izdelavo videa enostavno vnesemo besedilo ali scenarij, orodje pa nato s pomočjo obdelave naravnega jezika v nekaj sekundah ustvari video scenarij, ki ga lahko po potrebi še urejamo. Ko smo z rezultatom zadovoljni, lahko datoteko izvozimo kot videoposnetek. Soundraw je glasbeni generator z umetno inteligenco, ki ustvarjalcem omogoča izdelavo brezplačne visokokakovostne glasbe glede na izbran žanr, razpoloženje in dolžino skladbe. Midjourney je primer uporabe umetne inteligence za ustvarjanje slik na podlagi besedilnih ukazov. Copilot je vključen v celoten Microsoftov paket Office, kar pomeni, da ga lahko uporabljamo v Microsoft Teams, Outlooku, Excelu, PowerPointu in Wordu.

25.2. Prepoznavanje vzorcev in Biomimikrija

Biomimikrija je koncept, ki se osredotoča na proučevanje naravnih sistemov, procesov in vzorcev ter njihovo uporabo pri reševanju človeških izzivov in razvoju tehnologij. Gre za navdihanje iz narave pri oblikovanju in inoviranju, kar vodi k ustvarjanju bolj trajnostnih, učinkovitih in prilagojenih rešitev.

Ključni vidiki biomimikrije vključujejo:

1. **Navdih iz narave:** raziskovanje in razumevanje, kako naravni organizmi rešujejo kompleksne probleme, kot so učinkovitost, vzdržljivost, prilagodljivost in odpornost na okoljske spremembe.
2. **Uporaba naravnih vzorcev:** preučevanje strukture, oblike, funkcij in procesov v naravi ter njihovo aplikacijo pri razvoju novih materialov, tehnologij, arhitekture, oblikovanja in industrijskih procesov.
3. **Trajnost in učinkovitost:** cilj biomimikrije je ustvariti rešitve, ki so bolj trajnostne in manj obremenjujoče za okolje, saj so naravni sistemi že sami po sebi prilagojeni ohranjanju ravnovesja in trajnosti v svojem okolju.

Biomimikrija je pridobila na popularnosti zaradi svojega potenciala za inovacije, ki temeljijo na dolgoletnem razvoju in optimizaciji v naravnih ekosistemih, kar lahko prinese koristi tako za človeštvo kot tudi za trajnostno ravnanje z okoljem.

Kaj pa umetna inteligenca?

Biomimikrija se nanaša na uporabo načel in konceptov, ki jih najdemo v naravi, za izboljšanje algoritmov, arhitektur ali strategij umetne inteligence. Ta pristop omogoča inženirjem in raziskovalcem, da se navdihujejo iz bioloških sistemov in njihovih evolucijsko optimiziranih rešitev, da bi razvili bolj učinkovite, prilagodljive in inteligentne računalniške sisteme.

Nekateri primeri biomimikrije v umetni inteligenci vključujejo:

1. **Neuronske mreže:** Navdih iz bioloških nevronskega sistema, kot so možgani, je vodil k razvoju umetnih nevronskega mrež. Te mreže posnemajo delovanje nevronskega povezav in omogočajo strojem, da se učijo iz podatkov in izboljšujejo svoje zmogljivosti skozi čas.
2. **Evolucijski algoritmi:** evolucijski algoritmi posnemajo proces naravne selekcije, kjer se populacija "evolvirajo" skozi iterativne generacije. Ti algoritmi se uporabljajo za optimizacijo kompleksnih problemov, kjer je potrebno iskanje najboljše rešitve v velikem prostoru možnosti.
3. **Genetski algoritmi:** podobno kot evolucijski algoritmi, genetski algoritmi simulirajo evolucijski proces z uporabo principov križanja, mutacije in naravne selekcije za iskanje rešitev v prostoru problemov.
4. **Razpoznavanje vzorcev:** algoritmi za razpoznavanje vzorcev se pogosto navdihujejo iz načinov, kako biološki organizmi prepoznajo in interpretirajo vzorce v svojem okolju, na primer pri zaznavanju zvoka, slike ali besedila.
5. **Samoregulacija in prilagodljivost:** koncepti samoregulacije in prilagodljivosti, ki jih opazujemo v bioloških sistemih, se lahko uporabijo pri razvoju samoregulirajočih in prilagodljivih algoritmov v umetni inteligenci, ki se lahko prilagajajo spremembam v okolju ali vhodnih podatkih.

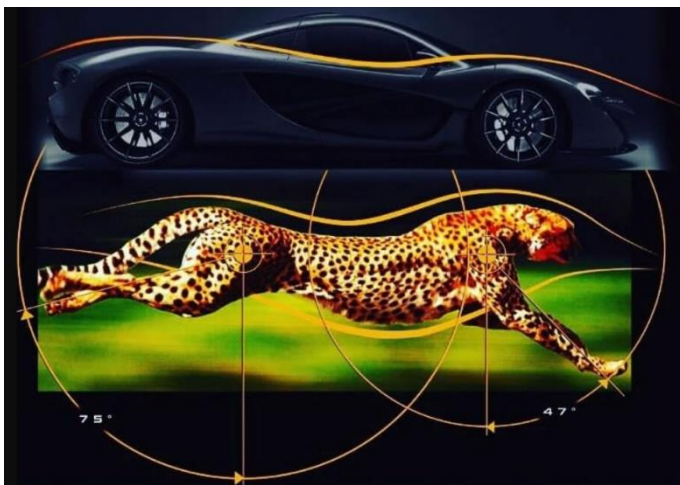
Biomimikrija v umetni inteligenci prinaša potencial za razvoj bolj robustnih in inteligentnih sistemov, saj se lahko izognemo nekaterim omejitvam, s katerimi se soočajo tradicionalni pristopi k programiranju. S tem se odpirajo nova področja raziskav in aplikacij, ki lahko izkoristijo naravne evolucijske rešitve za reševanje sodobnih izzivov v tehnologiji.

Primeri:

Krilo ptice in krilo letala (vir: <https://www.lucyroseltd.com/blog/biomimicry-innovation-inspired-by-nature>)

Oblika geparda med tekom in avtomobila in oblika kljuna ptice in sprednji del vlaka
 (<https://www.lucyroseltd.com/blog/biomimicry-innovation-inspired-by-nature>)

26. SPODBUJANJE LOGIČNEGA MIŠLJENJA Z OSNOVAMI PROGRAMIRANJA

26.1. Scratch

Scratch je vizualni programski jezik, ki je bil razvit na MIT Media Lab, posebej za začetnike v programiranju. Osnova Scratcha so barvni bloki kode, ki jih uporabniki sestavljajo kot sestavljanke, da ustvarijo interaktivne zgodbe, igre in animacije. Vsak blok predstavlja različne ukaze, kot so premikanje, zvok ali zaznavanje. S tem pristopom Scratch omogoča enostavno razumevanje programerskih konceptov, kot so zanke, pogojni stavki in spremenljivke, brez potrebe po učenju zapletene sintakse.

Uporabniki lahko svoje projekte delijo na spletu v skupnosti Scratch, kjer lahko gledajo, komentirajo in remiksajo projekte drugih. Scratch je dostopen brezplačno in deluje v spletnem brskalniku, kar omogoča široko dostopnost in spodbujanje kreativnosti ter učenja programiranja na zabaven in interaktiven način.

Programski koncepti

Zanka

je programski koncept, ki omogoča izvajanje skupine ukazov večkrat zaporedoma. Temeljni namen zanke je izvajanje istega ali podobnega dela kode večkrat, brez ponavljanja istih vrstic kode ročno. To pomeni, da se skupina ukazov izvaja ponavljajoče, dokler je določen pogoj izpolnjen.

Na primer, v Scratchu bi lahko uporabili zanko, da bi premaknili junaka v igri naprej za določeno razdaljo večkrat zaporedoma, dokler junak ne doseže cilja ali določenega pogoja.

Obstajajo različne vrste zank, najpogostejši pa sta "while" zanka (ki izvaja skupino ukazov, dokler je pogoj resničen) in "for" zanka (ki izvaja skupino ukazov določeno število krat). Zanke so ključnega pomena za optimizacijo kode in avtomatizacijo procesov v programiranju.

Pogojni stavek

omogoča izvajanje določenih ukazov le, če je določen pogoj izpolnjen. To je ključni koncept za nadzor poteka programa glede na različne situacije v interaktivnih projektih, ki jih ustvarjajo uporabniki.

V Scratchu uporabljamo pogojne bloke, kot so "if", "if-else" in "if-else-if". Na primer:

1. **If blok:** Izvede določene ukaze, če je določen pogoj resničen.

Primer: Če je število žetonov večje od 10, potem se junak premakne naprej.

2. **If-else blok:** Omogoča izvajanje določenih ukazov, če je pogoj resničen, in drugih ukazov, če pogoj ni resničen.

Primer: Če je rezultat enak 0, potem se prikaže sporočilo "Zmagal si!", sicer se prikaže sporočilo "Poskusi znova!".

3. **If-else-if blok:** Uporablja se za preverjanje več različnih pogojev zaporedoma.

Primer: Če je rezultat enak 1, se prikaže sporočilo "Pravilno!", če je rezultat enak 2, se prikaže sporočilo "Odlično!", sicer se prikaže sporočilo "Poskusi znova!".

Pogojni bloki v Scratchu so vizualno predstavljeni in uporabnik jih lahko sestavlja kot sestavljanke, da definira zelene pogoje in akcije. To omogoča enostavno razumevanje nadzora poteka programa in interaktivnih odzivov v projektih, ki jih ustvarjajo otroci in začetniki v programiranju.

Spremenljivka

predstavlja podatkovni element, ki hrani vrednost, ki se lahko med izvajanjem programa spreminja. To je ključni koncept, ki omogoča shranjevanje in uporabo različnih podatkov v programih, ustvarjenih v Scratchu.

Glavne značilnosti spremenljivk v Scratchu vključujejo:

1. **Ustvarjanje spremenljivk:** Uporabniki lahko ustvarijo nove spremenljivke in jim dodelijo začetno vrednost. Na primer, spremenljivka "število življenj" lahko začne s vrednostjo 3.
2. **Spreminjanje vrednosti spremenljivk:** Med izvajanjem programa se vrednost spremenljivk lahko spreminja na podlagi različnih dogodkov ali ukazov v programu. Na primer, če junak izgubi življenje, se vrednost spremenljivke "število življenj" zmanjša za 1.
3. **Uporaba spremenljivk v blokih kode:** Spremenljivke se lahko uporabljajo v različnih blokih kode za nadzor poteka programa. Na primer, v bloku "premikanje" lahko uporabite spremenljivko za določitev razdalje premika junaka.
4. **Vizualno predstavljanje spremenljivk:** Vrednosti spremenljivk se lahko prikažejo na zaslonu med izvajanjem programa, kar omogoča spremljanje in razumevanje stanja programa.

Spremenljivke v Scratchu so močan način za dinamično manipulacijo podatkov v programih, kar omogoča ustvarjanje interaktivnih in prilagodljivih projektov, ki jih lahko prilagajajo in nadgrajujejo uporabniki.

Hrošč

se nanaša na napako ali težavo v programu, ki povzroča neželeno ali nepričakovano delovanje. V programiranju se hrošči pojavljajo, ko program ne deluje tako, kot je bilo pričakovano, ali ko pride do napake v logiki ali implementaciji kode.

V Scratchu, kot tudi v drugih programskih jezikih, se lahko hrošči pojavijo iz različnih razlogov:

1. **Sintaktične napake:** To so napake, ki nastanejo zaradi nepravilne sintakse kode, na primer manjkajoči blok kode ali napačna uporaba blokov.
2. **Logične napake:** To so napake, ki nastanejo zaradi nepravilne logike v programu, na primer nepravilni pogoji v pogojnih stavkih ali nepravilna manipulacija s spremenljivkami.
3. **Napake v vhodnih podatkih:** Včasih se hrošči pojavijo zaradi neveljavnih ali nepričakovanih vhodnih podatkov, na primer uporabnikovega vnosa ali stanja okolja.
4. **Napake pri uporabi funkcij ali blokov kode:** Če so funkcije ali bloki kode uporabljeni nepravilno ali če so njihove lastnosti napačno konfigurirane, se lahko pojavijo hrošči.

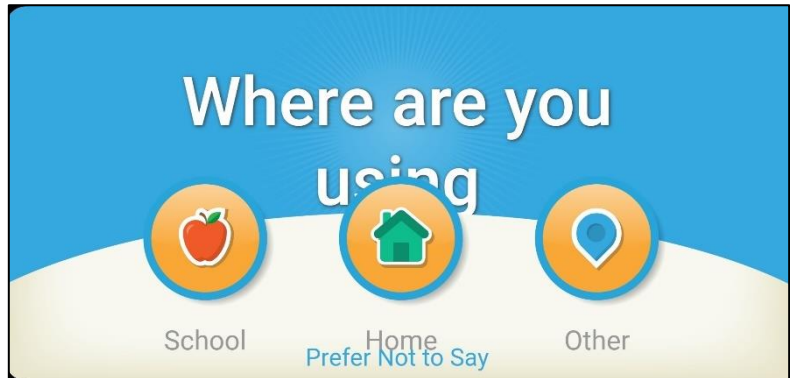
Ko se hrošč odkrije, je običajna praksa, da programer uporabi postopek odpravljanja napak (debugging), da bi našel in popravil vzrok težave. V Scratchu lahko to vključuje pregledanje blokov kode, preverjanje vrednosti spremenljivk in simuliranje uporabe projekta, da bi identificirali, kje in zakaj se pojavlja neželeno delovanje.

Učenje, kako odpravljati hrošče, je pomemben del procesa učenja programiranja, saj pomaga razvijati spretnosti razumevanja kode in iskanja rešitev za različne težave, ki se lahko pojavijo med razvojem programskega izdelka.

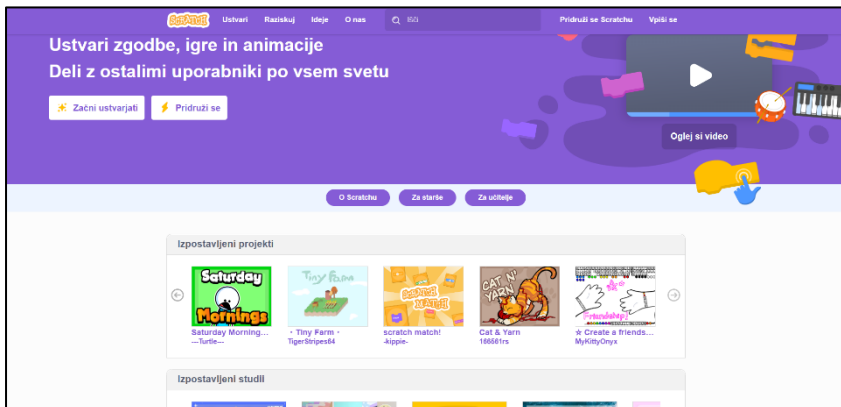
Delo s praktičnimi primeri:

Aplikacija ScratchJr

<https://play.google.com/store/apps/details?id=org.scratchjr.android&hl=en>

Spletni vmesnik <https://scratch.mit.edu/>

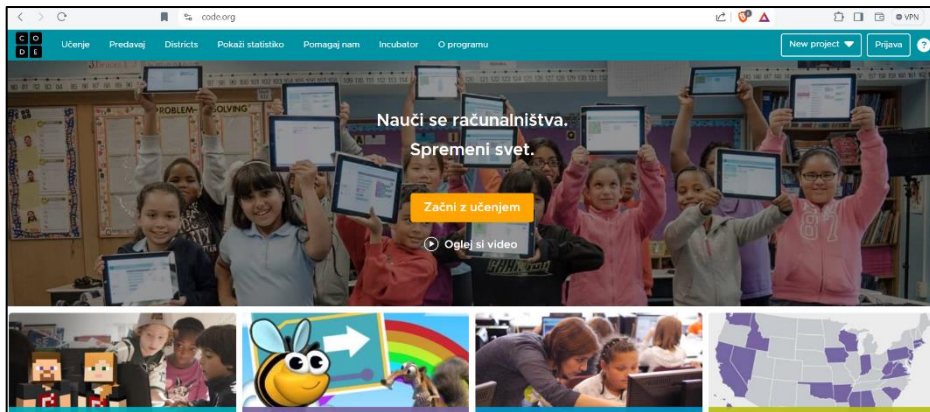
26.2. Drugi uporabni viri za razvijanje IKT veščin in programiranja

SPOZNAJMO CODE.ORG: <https://code.org/>

Code.org je organizacija, ki si prizadeva za promocijo računalniškega znanja in izobraževanja o programiranju po vsem svetu. Njihov cilj je povečati dostopnost do računalniškega znanja za vse, zlasti za otroke in mlade. Ponujajo brezplačne izobraževalne vire, vključno s kurikulumi, vadnicami in interaktivnimi lekcijami, ki temeljijo na vizualnih programskih jezikih, kot je Scratch, pa tudi na bolj naprednih jezikih, kot so Python, JavaScript in drugi.

Na platformi Code.org lahko učenci in učitelji dostopajo do različnih učnih poti, ki jih vodijo skozi korake učenja programiranja, od osnov do bolj kompleksnih konceptov. Code.org tudi spodbuja spolno in raso raznolikost v programiranju ter omogoča skupnostno sodelovanje in deljenje projektov med uporabniki.

Spletna stran Code.org je dostopna v več jezikih in je postala ključni igralec v globalnem gibanju za povečanje računalniške pismenosti in digitalnih spretnosti med mladimi generacijami.

Možnosti strukturiranega učenja in nadgradnja znanja:

CODECADEMY: brezplačna različica Codecademy ponuja tečaje za začetnike v HTML, CSS, JavaScriptu in več, z interaktivnimi vajami in takojšnjim povratnim informacijam.

<https://www.codecademy.com/>

SOLOLEARN: aplikacija za mobilne naprave, ki ponuja brezplačne tečaje v različnih programskih jezikih, vključno s Pythonom, JavaScriptom, HTML in CSS. Omogoča učenje z interaktivnimi vajami.

<https://www.sololearn.com/en/>

FREECODECAMP: platforma ponuja strukturirane tečaje v spletnem razvoju, ki vključujejo HTML, CSS, JavaScript, Node.js in druge tehnologije. Ponuja tudi priložnosti za gradnjo portfelja s praktičnimi projekti.

<https://www.freecodecamp.org/>